BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 9 (26)
6 mart. 1992
16 pagini
9 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Ştefan Aug. DOINAŞ

MODELUL CARAGIALE

Îngăduiţi-mi, vă rog, să încep acest omagiu printr-o mărturisire: pentru mine, marele nostru scriitor Ion Luca Caragiale a început prin a fi un *anti-model*. În tot timpul adolescenţei mele l-am detestat pe Caragiale, i-am negat valoarea artistică şi l-am considerat un mizerabil patriot, cea mai mare parte a operei sale părîndu-mi-se o infamie la adresa poporului român.

Cred că această opinie negativă privind un atît de mare creator se datora originii, educaţiei şi instrucţiei mele. Sunt fiu de ţăran, mi-am făcut studiile liceale într-un oraş din vestul Transilvaniei, şi întreaga mea copilărie şi-a desfăşurat farmecul ei indicibil în atmosfera de cvasi-euforie şi mîndrie naţională, care a urmat Marii Uniri. Primele lecturi din opera lui Caragiale murdăreau imaginea ideală pe care mi-o formasem asupra poporului român. Amoralismul şi imoralitatea personajelor caragialeşti transforma aria acţiunilor lor într-un infern de superficialitate şi cinism, care nu putea să se împace, în gîndul meu, cu spaţiul spiritual românesc. Tendinţa tuturor acestor personaje - mă refer, în primul rînd, la "eroii" schiţelor, momentelor şi comediilor - spre moft şi zeflemea mi se părea o invenţie odioasă, un împrumut caracterologic adus din Levant, în cea mai flagrantă contradicţie cu seriozitatea românilor pe care-i cunoşteam. Fără să fi fost crescut într-o familie de puritani, rîsul în orice moment, rîsul cu orice preţ, rîsul de dragul rîsului, mi se părea o adevărată şi jalnică demisie de la bunacuviinţă a ţăranului nostru.

Pentru a mă elibera de obligaţia morală de a-i condamna opera pentru neadevăr, am găsit subterfugiul de a-l socoti pe Caragiale un scriitor ne-realist, creator de simple fantoşe fără acoperire reală, un producător de caricaturi fictive, fără obiect;j în felul acesta îi condamnam opera, ca lipsită de valoare artistică, arta trebuind - după juvenila mea opinie - să crească organic din solul realităţii. Eram - cum prea bine reiese - un partizan al penibilei teorii a reflectării artistice, înainte de a fi auzit măcar despre ea.

Modificarea de perspectivă asupra operei lui Caragiale, asupra semnificaţiei şi valorii ei, s-a produs relativ tîrziu, după vîrsta de 20 de ani. Mai precis: o dată cu contactul şi sub influenţa noilor mei colegi de studenţie, tinerii scriitori care, la Sibiu, aveau să formeze "Cercul Literar". Regretatul poet, dramaturg şi om de teatru Radu Stanca a fost cel dintîi care - mare admirator al lui Caragiale - mi-a deschis ochii asupra acestui univers de personaje reprezentative, ca şi asupra mecanismelor spontane, esenţializate şi savuroase ale limbajului caragialesc. Criticii I.Negoiţescu şi Cornel Regman, ca şi mai tînărul lor confrate Ovidiu Cotruş - dispărut şi el prematur - aveau o recepţie foarte deschisă şi adecvată faţă de umorul lui Nenea Iancu.

(continuare în pag. 12)

Ion IRIMESCU: *Mărgelele*

Inedit ○ **I.L. Caragiale – Spiru Haret** ○ *Inedit*

Academia Română îl omagiază pe CARAGIALE:
Nicolae Cajal, Ştefan Aug. Doinaş, Eugen Simion, Marin Sorescu

Univers caragialean: Alexa Visarion (comunicare ţinută în cadrul Academiei), Valentin Silvestru, Alexandru Condeescu

● **Proză** de Titus Popovici

● *Lirică românească la Rio de Janeiro şi Novi Sad* ● *Poeţi slovaci din România*

● **Mai semnează: Valeriu Cristea, Caius Dragomir, Gabi Michailescu, Al. Piru, Gheorghe Tomozei**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

Nişte (modeste) propuneri

Luînd act de modul cum a comentat presa rezultatul alegerilor locale (pe care le-ar fi cîştigat cei ce nu le-au cîştigat şi le-ar fi pierdut cei ce nu le-au pierdut) vin cu cîteva *modeste propuneri*, dintre care, poate, măcar una le va fi de folos celor interesaţi să cîştige - în acelaşi fel - şi alegerile viitoare. Propun deci, cu modestia cuvenită, următoarele:

- să se reînfiinţeze *colegiile electorale*, nu pe bază de cens, ci pe bază de *calitate civică;* de definirea completă, de cristalizarea acestei noţiuni se va îngriji, desigur tot presa; eu nu pot decît să dau premisele, deduse de altfel, şi ele, din lectura ziarelor: cetăţeanul din Capitala ţării este superior cetăţeanului din provincie, cetăţeanul din oraşele mari celui din oraşele mai mici, orăşeanul - săteanului, intelectualul urban celui rural, intelectualul - muncitorului, muncitorul - ţăranului, scriitorul - simplului intelectual, scriitorul din Consiliul Uniunii Scriitorilor – scriitorului care nu face parte din Consiliul Uniunii Scriitorilor ş.a.m.d., în fine, jurnalistul progresist, independent şi imparţial - tuturor celorlalţi; exemplificînd, din colegiul I ar urma să facă parte elitiştii, cei mai buni dintre cei mai civici pe cînd din colegiul, să zicem, IV -(ultimul)- cătunele cele mai înapoiate şi subsemnatul; evident, analfabetul (politic) nu are drept de vot, oricît de mulţi s-ar afla în situaţia aceasta; dacă prima propunere nu va fi primită, din cine ştie ce motive, de prestigiu extern sau de jenă lăuntrică...
- să se treacă hotărît (lăsînd orice jenă la o parte) la crearea unui bantustan electoral, pentru cetăţenii de categoria a doua (sau a treia, sau a patra), oricum de calitate inferioară, care să ia - pentru cel puţin un deceniu - o pauză de vot, mulţumindu-se să se uite la cei care *ştiu* ce trebuie să introducă în urnă; presupunînd că sînt în stare de aşa ceva, vor învăţa, poate, cîndva, şi ei, afroelectorii noştri, cum trebuie să-şi exercite dreptul electoral; dacă şi această propunere va avea soarta celei dintîi.
- România să se proclame, nu republică sau monarhie, ci arhipelag; un arhipelag format dintr-un număr nu prea mare - vreo zece - de insule urbane; în loc de România Mare am avea o Românie mică şi fărîmiţată dar cel puţin *calitatea votului* ar fi în felul acesta perfect asigurată; iar faptul că cei care doresc un asemenea arhipelag electoral românesc doresc în acelaşi timp (tot ei) România Mare *imediat* nu conţine în el absolut nici o contradicţie; dacă nici de data aceasta n-am nimerit-o, atunci propun pur şi simplu...
- să se voteze *numai* în Capitală, care oricum reprezintă conştiinţa cea mai înaintată a ţării; cei care au privit revoluţia la televizor să privească şi alegerile tot la televizor; de prisos a mai spune că dacă s-ar organiza alegeri numai în Capitală s-s-ar realiza importante economii; economii din care apoi s-ar putea oferi cetăţenilor de categoria I, de primă calitate, burse şi călătorii în străinătate, unde cei mai mulţi dintre ei n-au mai fost de pe vremea... lui Ceauşescu; dacă (măcar) această propunere va fi acceptată, vor trebui, ce-i drept, operate nişte modificări - minime de altfel - în biografiile unor mari personalităţi ale culturii noastre spre a se dovedi că Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu, Slavici, Octavian Goga, Iorga, Ibrăileanu, Sadoveanu, Enescu, Brâncuşi, Rebreanu, Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Marin Preda, Labiş, Nichita Stănescu şi mulţi alţii s-au născut, cu toţii, în Bucureşti. Spre binele ţării şi al democraţiei, se poate aranja şi asta...

V. Cr.

Rodipetul şi statistica

Nu credem să existe o singură persoană care să aibă de spus un cuvînt de bine sau să comenteze favorabil Rodipetul. Devenit un fel de groapă comună a publicaţiilor care au apelat la serviciile sale, Rodipetul îşi continuă imperturbabil activitatea de ciclu.

Disraeli spunea undeva că există trei tipuri de înşelătorie: minciuna, sperjurul şi statistica. Rodipetul e cea de-a patra şi, totodată, corolarul primelor trei. Într-unul din numerele viitoare vom reveni cu argumente şi fapte.

Nepoţii lui Tristan Tzara

Toată lumea a auzit de Tristan Tzara, fondatorul mişcării Dada şi unul din liderii avangardei literare europene, dar puţini ştiu că el s-a născut la Moineşti, unde, de curînd, a luat fiinţă *Societatea cultural-literară "Tristan Tzara"*, care îşi propune să asigure climatul unei vieţi spirituale autentice în locul de baştină a poetului şi "să antreneze opţiunile artistice într-un dialog generos şi eficient cu toţi cei care, prin structura lor emotivă şi demersul hotărît, năzuiesc către valorile estetice ale civilizaţiei moderne" (din scrisoarea trimisă redacţiei). Aşteptăm, cît mai curînd noi veşti.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

Ion IRIMESCU: Centaurească cîntînd

ASCEZĂ DACICĂ

Mă părăseşte timpul. M-a uitat
Într-un ungher al lumii, peste mine
Se-alungă păsări, zumzăie albine;
Cîrduri de vite merg la adăpat.

Sînt undeva, de unde nici un semn
Nu vine că aş fi... Numai tăcere,
Prin zidurile grotei, austere,
Nu mai răzbate-al dragostei îndemn

Şi nici al urii. Tac precum un mort,
Sătul de toate cele ale lumii,
Simţind încă de viu răceala humei,
Strîngîndu-mă în pînza mea de tort.

Şi mai voind ceva de neatins,
De netrecut în vorbă sau cavale,
Străin de adunări patriarhale -
Ceva asemeni unui tandru plîns.

Sau unei prevestiri de înţelept,
Sau unui zimbru-n sînge care muge,
Sau unei căprioare care fuge,
Purtînd săgeata morţii sale-n piept.

Da, mă respiră moartea, am simţit
Din clipa cînd deschis-am ochi a viaţă,
De-aceea mă-nvelesc cu nori, cu ceaţă,
Să pară că de secole-am murit.

De-aceea stau cuminte sub ţărîni,
În grota de granit, lîngă izvoare,
Să creadă toţi că nu mai sînt sub soare,
Că trupul meu de mult e dat la cîini.

Leonida LARI

Literatorul

Săptămînal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 9(26)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor,
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian (secretar general de redacţie)

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Abonamentele pentru străinătate se realizează prin ORION - SRL, Splaiul Independenţei nr. 202 A, Sectorul 6, Bucureşti, Telefon 17.34.07, Fax (400) 42.41.69

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43
ISSN 1220-5583

Tehnoredactare computerizată
©JORDAN SOFTCHIM
Tasi Alexe
Gabriel Murgăşanu

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

Difuzorii particulari din Capitală şi provincie, care doresc să distribuie revista *Literatorul*, sînt rugaţi să ia legătura cu redacţia la telefonul (90) 17.10.23.

Literatorul

Pentru o promptă reflectare a fenomenului literar contemporan, rugăm editurile şi autorii să ne înlesnească accesul la noile apariţii prin trimiterea la redacţie a unor exemplare de semnal. Aceeaşi rugăminte confraţilor noştri de la revistele de cultură.

Redacţia

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Caragiale și stilul românesc

Există, se știe, de mult preocuparea de a defini *stilul* unei națiuni, acela care, după Nietzsche, exprimă "unitatea stilului artistic în toate manifestările vitale ale poporului". Cînd se fixează acest stil și cine și ce îl determină? Roland Barthes e de părere (într-un articol din 1942, reprodus în *Le monde*, 4 aprilie 1986) că stilul este opera tragediei. Epocile în care a înflorit tragedia (sec. al V-lea atenian, secolul elisabetan, secolul al XVII-lea francez) sînt secole de cultură. Acum se formează *stilurile*, în epocile tragediei nu teatrul imită viața, ci viața-zice Barthes în modul său paradoxal primește de la teatru "o demnitate și un stil cu adevărat mare". Așadar: tragedia este cea mai bună școală de stil. Pentru a merita tragedia, trebuie însă ca sufletul colectiv să atingă o anumită treaptă de cultură, altfel masele corupte de o falsă cultură simt destinul lor prin dramă. Tragedia arată suferința omului, drama sugerează oamenilor nefericirile lor mărunte, mizeriile existenței lor...

Pe scurt, popoarele care au avut tragedie au azi stil. Un stil al existenței și un stil al culturii, determinabil, educativ și formativ. Cineva (cred că inteligenta Claude Edmond Manny) face observația surprinzătoare că stilul francez a pornit din teatrul lui Corneille și Racine și nu invers. Cu alte vorbe, francezii au început să imite modelele din tragediile lor și, imitînd, și-au format un mod specific de a fi în lume, un stil de viață și un model de existență (l 'honnête homme). Faimosul spirit galic (format prin alianța spiritului de finețe cu spiritul geometric) a ieșit, așadar, din cărți. Religia esteticului, frivolitatea, *le mal français*, individualismul, *savoir vivre* și toate celelalte caracteristici tipic franceze sînt, întîi, invenții ale oamenilor de litere... Lucruri, desigur, discutabile, dar nu în afara verosimilului. Cultura exprimă ceea ce aparține, în profunzime, ființei unui popor, dar cultura, în mod indiscutabil, poate propune și prin forța ei poate impune o tipologie umană, un fel de a gîndi și de a trăi actele esențiale ale existenței. În ele o națiune se poate regăsi în ceea ce are ea ireductibil.

Care ar fi, din acest punct de vedere, stilul românesc? Noi n-am avut și nu avem, în teatru, mari opere tragice. Istoria noastră este un lanț neîntrerupt de tragedii, dar teatrul românesc a preferat comedia și cel mai mare dramaturg al nostru este un spirit comic, nu un spirit tragic. Să tragem de aici încheierea că stilul culturii noastre și stilul nostru de a fi în viața de toate zilele a fost format de comedie? De aici să vină aplecarea noastră spre rîs, plăcerea noastră de a cîrti, în fine, lipsa noastră de suflu, absența noastră din istorie? Unii dintre cărturarii noștri gîndesc așa (mă refer, de pildă, la ostilitatea generației lui Cioran, Noica, Pandrea, Eliade față de *zeflemeaua* caragialescă, mă gîndesc la periodicele revolte ale intelectualului român împotriva a ceea ce un mare poet, ivit în orașul lui I. L. Caragiale, numea "jegul ironiei"). Caragiale, cu simțul lui enorm și văzul lui monstruos, a citit comedia din noi și ne-a fixat moravurile. Ca oameni sociali ne manifestăm adesea în stilul Caragiale; oamenii noștri politici, de o sută de ani și mai bine, se ceartă, se luptă și se împacă în Piața Endependenței în stilul eroilor lui Caragiale. De multe ori politologii și gazetarii noștri se conduc după dialectica subțire a Conului Leonida și culeg știrile după metoda lui Caracudi. Istoria se schimbă, tipologiile, mecanismele, moravurile, năravurile, pe scurt, *stilul* se repetă... Un *stil*, un fel de-a fi, o parte a noastră (aș zice: partea suprafețelor, omul social din noi și nebunia politică din noi), dar nu, în totalitate, am impresia, *stilul* nostru, modul românesc de existență, în fine, *specificul* nostru. N-am avut, este adevărat, o mare epocă a tragediei, dar am credința că alte genuri au determinat stilul culturii române și modul românesc de a fi: poezia populară și poezia cultă. Cultura română este, în primul rînd, o cultură de poeți. Tot ce-am dat noi mai bun este poezia, geniul și genul culturilor tinere. Spiritualitatea românească și stilul românesc se regăsesc, în primul rînd în marii poeți. Tot aici se regăsește și partea noastră capabilă nu numai să trăiască într-o interminabilă comedie și să privească viața ca un carnaval, să tachineze și să traducă la infinit, dar să și gîndească destinul în termenii metafizici. Altfel cum am putea explica fenomenul Eminescu, cum am putea explica apariția lui Blaga și Bacovia, dar miracolul poetic Arghezi, atîtea și atîtea dovezi că spiritul românesc privește și dincolo de comedia vieții? Dar cînd acesta obosește, începe comedia și, o dată cu ea, apare ironia care ne spală de ridicol și, în situațiile tragice ale istoriei, ne ajută să supraviețuim.

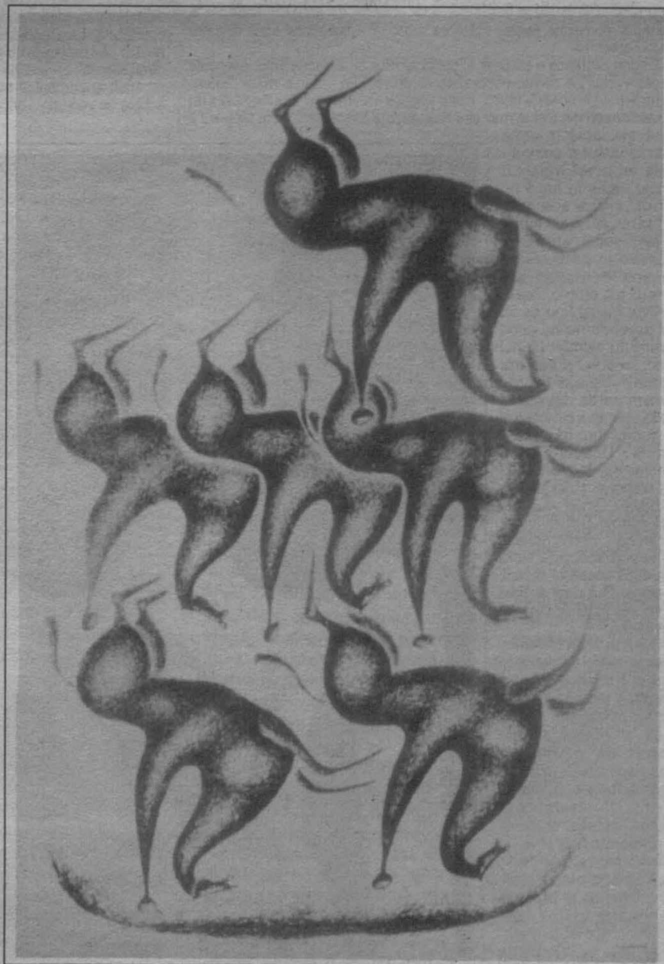
Sîntem, prin această alternanță, condamnați la neseriozitate? cum crede Cioran în cea mai dură dintre negațiile sale (*Schimbarea la față a României*). A cultivat oare comedia în noi indiscreția, lipsa de mister sufletesc, credința în inutilitatea jertfei, disprețul valorilor și lenea, fabuloasa, proverbiala noastră lene istorică? "România nu-i o țară tragică", "România este o țară fără profeți" scrie moralistul, iritat de scepticismul intelectualului român și de zeflemeaua care exprimă superficialitatea, inerția noastră spirituală: "Românul își zeflemisește propria lui condiție și se risipește într-o autoironie facilă și sterilă. M-a revoltat totdeauna absența dramatismului în trăirea destinului nostru, m-a durut această indiferență spectaculară, acest perspectivism exterior"... Dacă este așa, cum se explică, încă o dată, viziunea tragică din poezia populară și cum se face că românii care n-au mister sufletesc și au geniul indiscreției au dat și continuă să dea totuși poeți, mari poeți lirici (reiau o formulă veche a criticii literare)?!...

Caragiale este adus în discuție ori de cîte ori este vorba de a defini spiritul românesc în partea lui comică și i se impută, veșnic, balcanismul nostru... Mă întreb dacă autorul *Scrisorii pierdute* este vinovat, cu adevărat, de ceea ce nu ne place în spiritul nostru și dacă intoleranța față de Caragiale nu ascunde un complex. În fine, cei care-i reproșează dramaturgului că a impus zeflemeaua ca stil de existență, se arată exasperați, totodată, de viciul resemnării care ar fi, pentru noi, românii, catastrofal în istorie. Așadar: loviți de resemnare în ființa noastră profundă, formați la școala așteptării și a fricii (citez din nou pe tăgăduitorul Cioran), păcătuim cînd ne mutăm la oraș prin limbuție, irespectul valorilor morale și ne cheltuim energiile în improvizații și fantezii de birt. Cu un cuvînt, ne *caragializăm*... Să nu uităm, totuși, că omul caragialean este o ficțiune, este creația unei imaginații excepționale și, ca orice ficțiune reușită, place și durează. Nu mă simt deloc umilit, ca român, cînd citesc *Momente și schițe* ori piesele de teatru, capodopere de ironie. Creînd un model de existență românească sau, mai corect, un anti-model din observarea tîrgului balcanic, cu ipistații, frizerii lui filozofi, republicanele electrizate, indivizii lui fanatizați de politică, Caragiale a fixat, desigur, un stil în care, ne place sau nu ne place, ne regăsim în anumite împrejurări ale vieții noastre sociale. Ei, și? Ce-i cu asta? Comicul spală, comedia provoacă o reacție, spiritul profund iese întărit din această formidabilă epopee a ironiei, cea mai importantă pe care a produs-o cultura noastră. Spre deosebire de filozoful care se arată disperat de viciul cîrtirii, aș zice că un popor care are forța de a se supune autoironiei este un popor spiritualicește puternic. Nu-mi dau seama cum ar putea ironia să împiedice manifestarea creației și de ce un dascăl de comedie, cum este I. L. Caragiale, limitează accesul nostru la metafizic?! Aș zice că, dimpotrivă, o mare operă artistică este totdeauna morală și anti-modelul ei stimulează, prin negativitatea lui, un model. L-aș numi: un model al vigilenței, o pedagogie a purificării. Și, apoi, omul caragialean este mai complex decît se recunoaște îndeobște. Înțeleg prin omul caragialean și pe acela din articole, note, însemnări răzlețe, acolo unde Caragiale a surprins și plinurile nu numai golurile lumii românești. Un alt Caragiale, grav și profetic, se manifestă aici. Sau acela, fantastic, misterios, pictor al insolitului, din admirabila povestire *La hanul lui Mînjoală*... Vreau să spun că fenomenul Caragiale este complex și că *stilul* lui depășește limitele zeflemelei. Dar chiar în spațiul comicului, farsei, satirei, spiritul lui atinge o profunditate a observației care obligă judecata critică să depășească chestiunea pur morală.

Este Caragiale un scriitor reprezentativ pentru spiritualitatea românească? În măsura în care el a creat o mare operă (și a creat-o, de acest lucru nu se îndoiește nimeni), Caragiale are un mare grad de *reprezentativitate*. O reprezentativitate care trece însă în spațiul esteticului. Descriind carnavalul unei lumi în trecere și petrecere (procesul formelor fără fond), el a creat din aceste stări de *negativitate* ale naturii umane românești o categorie întinsă de valori românești. Valori estetice, desigur, și prin aceasta, valori morale, purificatoare, sublime. Iată ce se uită adesea cînd se discută modelul Caragiale și anume: că arta transformă un anti-model existențial într-un veritabil model spiritual prin valorile lui estetice. Stilul românesc? Fără Caragiale ar fi incomplet: i-ar lipsi profunzimea comicului. Ia gîndiți-vă: cum ar arăta sfîrșitul secolului al XIX-lea românesc fără Mitică, geniu al impacienței și al improvizației, mare politician de cafenea, erou al gastronomiei, gentilom de mahala balcanică, cuprins mereu de delir verbal?!... Ar arăta foarte trist...

❐

Secția de filologie și literatură a Academiei Române a organizat, cu cîteva zile în urmă, o sesiune de comunicări dedicată lui I.L. Caragiale, de la a cărui naștere s-au împlinit 140 de ani. Publicăm în numărul de față al *Literatorului* o parte din aceste comunicări.

Ion IRIMESCU: Cavalcada

ÎNDEMN

Nu te sprijini de nimic
Urcă fără să privești înapoi
Chiar dacă recunoști vreun glas
încercînd să te cheme
cu mieroasele făgăduieli
de dinaintea plecării

Prevăzuseși totul de mult

Du-te în munte și mai departe
de zborul singur al acvilei
în cerul alpestru

Păstrează în taină numai glasul femeii
și plînsul cu care te însoțește
fără să știe încotro ai luat-o

Și icoana copilului

Imaginează un drum și urmează-l
Nu te sprijini de nimic altceva
decît gîndul tău înaintînd
printre arborii tot mai rari și mai mici
în regiunile norilor

Undeva te așteaptă corabia
învățată cu noaptea
și vîntul

Anghel DUMBRĂVEANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lirică românească în Brazilia

Nu s-ar putea spune că literatura română asaltează mapamondul în traduceri întru totul reprezentative pentru identitatea și scara ei de valori. Și nici că literații români, luați cu altele, se străduiesc să o înfățișeze lumii altfel decît bolnavă și amenințată cu exterminarea. De aceea, poate, contactul cu un volum de traduceri rezultat din dorința sinceră de a prezenta literatura română în alte spații culturale, prilejuiește mai ales un sentiment de justiție care își subordonează, parțial, tentativa de evaluare obiectivă. Este cazul antologiei *Pagini din lirica românească* (Traduceri de Julia Carâp) apărută în 1990 la Editura *Presença* din Rio de Janeiro.

Volumul, a cărui înfățișare "fizică" impune tînjiri admirative, poartă cu sine cîteva semnificații concentrate. Prima dintre ele e perceptibilă în constatarea că lirica românească se face astfel cunoscută într-un spațiu lingvistic cu care, deși înrudită lingvistic (Brazilia fiind un teritoriu al limbii portugheze), nu are nici prea multe afinități spirituale, nici destule, pînă în acest moment, tentative de prezentare reciprocă. Apoi, editura *Presença*, după cum o recomandă lista cărților publicate, își dirijează efortul editorial către literatura braziliană contemporană, ceea ce îndreptățește presupunerea că acoperă un destul de întins teritoriu de receptare.

Nu în ultimul rînd al cotei de semnificație se află selecția pe care Julia Carâp o operează pe baza unor criterii axiologice consonante cu scara de valori consacrate în istoria literaturii române, dar și cu un spațiu național afectiv. De altfel, poezia pe care autoarea o situează "în loc de prefață" este, nu întîmplător, *Țara mea* (Minha Terra), de I.Nenițescu, deopotrivă impuls și emoție a originilor ce însuflețesc acest gest cultural al inimoasei romănce. *Mănăstirea Argeșului* (A lenda do mosteiro de Arges) și *Miorița* (A cordeirinha), cea de a doua secvență a antologiei, vădesc scopul - simplu, dar atît de des ignorat - de a furniza cititorului brazilian imaginea lirică a sensibilității genuine românești.

Numele poeților antologați apoi, în cea mai consistentă parte a volumului, au de fapt rezonanța cîtorva din momentele de mare intensitate valorică care marchează traseul evolutiv al poeziei noastre: Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Minulescu, George Topîrceanu, Adrian Maniu, Ion Pillat, Al. O. Teodorescu, Lucian Blaga. Notînd, în plus, caracterul reprezentativ al textelor selectate, fac observația - de altminteri ușor deductibilă din lista poeților citați - că antologia nu cuprinde poezia românească postbelică, rămasă, probabil, în intenția unui volum ulterior. E de adăugat însă că ultima secțiune a cărții, *Poezia exilului*, reunește, alături de cîteva nume de o oarecare familiaritate, altele care rămîn totuși în afara unei zone cît de cît cunoscute. Terenul este destul de alunecător, de altfel, fără o configurație certă: Ion Bucur, Ion Tolescu, Alexandru Gregorian, Vasile Posteucă, Demetrius Leonties, Constanin Virgil Gheorghiu, Alexandru Silistreanu, Julia Carâp - poeți care susțin această ultimă parte a antologiei - se oferă însă cunoașterii cititorului brazilian (și a noastră deopotrivă) prin versuri cărora nu le lipsește un autentic suflu poetic și, mai ales, un adînc sentiment al înstrăinării. Ca în poezia *Țara mea* (Minha Terra) de Julia Carâp, care simetrizează afectiv volumul și din care citez în loc de orice altă evaluare ori declarație de gratitudine: "Te chem/ Și chipul tău știut îmi chinuie neliniștile./ Vrea ceva din tine, pămînt al meu,/ Dar de acolo doar lacrimi îmi trimiți". Și totuși, de aici, un gînd bun cuvenit generozității cuprinse în aceste "Pagini din lirica românească".

Andrei GRIGOR

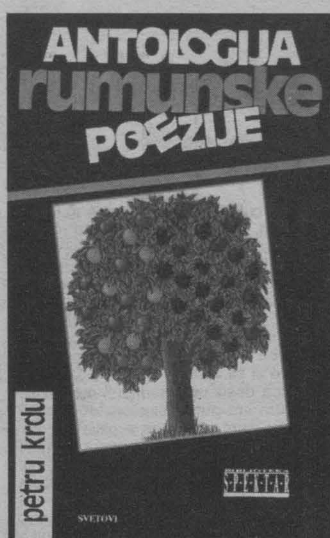
Idealul comunicării interculturale

În limbajul, propriu textelor de informare culturală, erau - și continuă, vai, să fie nelipsite formule ca "prestigioasă colecție", "Condiții grafice deosebite", "judicioasă selecție". Tocite prin utilizare convențională astfel de clișee exsangue se impun uneori ca inevitabile.. E cazul recentei antologii de poezie română contemporană (*Antologija rumunske poezije*), apărută în limba sîrbo-croată la editura Ip Svetovi din Novi Sad.

Volumul a apărut într-o, incontestabil, "prestigioasă colecție", numită "Biblioteka Spektar": lista precedentelor apariții, pe supracopertă, cuprinde nume ca Borges, Țvetaeva, Thomas Bernhardt, Italo Calvino, Platonov, Robert Musil, Dürrenmatt, precum și titluri de antologii de poezie - dadaistă, germană contemporană - și de proză - franceză, italiană...

"Condițiile grafice" sînt, într-adevăr, "deosebite" (mai bine zis "excelente"), calitatea hîrtiei, a tiparului, a supracopertei sînt aproape de "nivelul mondial", cea a legătoriei, mai modestă, e totuși onorabilă.

Se poate vorbi însă și de o "judicioasă selecție"? Credem că da, cu toate că, evident, prin natura ei, nici o selecție nu poate să întrunească sufragii unanime. Oferim lista autorilor antologați, elocventă în sine în privința extensiei cronologice și a traiectelor lirice considerate ca reprezentative: Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Vinea, Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Geo

Bogza, Gellu Naum, Dimitrie Stelaru, Paul Celan, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Caraion, Nina Cassian, A. E. Baconsky, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Dorin Tudoran, Ion Mircea, Dinu Flămînd, Dumitru M. Ion, Grete Tartler, Doina Uricariu, Mircea Dinescu, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov, Elena Ștefoi, Alexandru Mușina, Gabriel Chifu, Emil Hurezeanu, Marta Petreu, Ion Mureșan, Ion Stratan, Matei Vișniec, Mircea Cărtărescu. Treizeci și opt de poeți, din care optsprezece născuți după 1945. Lipsesc, vom observa, cel puțin cinci-șase nume de poeți autentici ce puteau părea, la prima vedere, "obligatorii" (și nu e vorba numai de "turciți"). Personalitatea oricărei selecții e dată însă și de omisiunile remarcabile. Antologarea e operă subiectivă. Iar ponderea mare acordată celor născuți postbelic va fi determinat, fără îndoială, o creștere a exigenței față de cei din generațiile mai vechi.

Vom adăuga că selecția, traducerea și postfața sînt semnate de Petru Krdu (al cărui nume, cred, cuvine-se să-l scriem Petru Cîrdu, îndreptînd urmările transliterării limbii sîrbo-croate, că fiecare poet e prezent prin două, trei, cinci, ba chiar zece sau douăsprezece poeme (media: 5,1 titluri/autor), alese și ele în general judicios, că volumul cuprinde toate cele cuvenite (12 pagini de note bio-bibliografice, bibliografie critică privind poezia română contemporană, o postfață succintă, sintetică). E vorba, deci, de un volum compact (200 p., format aproape "de buzunar"), arătos și substanțial totodată, ideal instrument de comunicare interculturală.

Nicolae BÂRNA

Poeți slovaci din România

A apărut recent la editura Kriterion un volum cuprinzînd versurile a patru poeți slovaci din Nădlac unde funcționează de mai multă vreme un liceu în limba acestora. Traducerile semnate de Corneliu Barborică sînt însoțite de prefața lui Florin Bănescu, autor al unui excurs cultural despre datele biografice ale celor patru, transpuse în coordonatele spirituale ale locului. Aici condeierii noștri, departe de a fi singurii, sînt cei mai reprezentativi. Pentru fiecare din ei poezia a devenit un mod de existență și o experiență personală în modelarea expresiei și deslușirea formei interne care le guvernează lirica. Din creația diversă, purtînd amprenta personalității artistice a fiecăruia, descoperim, ca linie unificatoare a volumului, conștiința pentru valoarea artistică a cuvîntului scris la patru creatori autentici.

Ondrej Stefanco e un poet al profunzimilor și al decantărilor esențiale în care versul se naște, asemenea Afroditei, din valurile mării: "Litera singură e ostrov fără chip,/ doar undele cuvintelor o scaldă.// (Iar umezeala urcă din mal în mal/ să-i dea viață.)// Mișcările îi șterg faptele,/ îi limpezesc abia la urmă capătul,/ înaltul și adîncul - acela adînc și trainic.// Pentru nimic în lume nu ți-ar da/ tocmai acel ceva de care ai mai multă nevoie:/ graiul. Atît./ Căci nicăierea nu există sfîrșit!/ Pomenitul ostrov are mereu/ alt chip chiar în ostrovul însuși,/ nu se va mai ascunde nicînd după lucruri,/ tu zvîntă-i țărmul umed, scribule,/ și treci mai departe!// Țîșnește din tine precum vorba din gură./ Rînduiește apoi cuvintele și dă lumii/ un bărbat, o femeie./ Unește-i într-o familie, da, într-o viață,/ prin umbra cea nevăzută a mîngîierii./ Din ei va răsări acel ostrov. Deodată/ ud, lăcrimînd - căci izgonesc din el vorbirea.../ Și litera abia după aceea va deveni/ un ostrov fără chip/ scăldat de valurile mării de cuvinte" (*Caruselul*).

Pentru Ivan Miroslov Ambrus, coleg de debut cu Ondrej Stefanco, poezia înseamnă recitirea lumii. O lectură proaspătă, cu privirea și gîndul ațintite dincolo de pînzele de păianjen ale vechiului sentimentalism, îl îndreptățesc să teoretizeze despre "eroarea" existentă în primordialități și invariante, depășită printr-o nouă ambiguitate emotivă: " S-o luăm de la căpăt să mai măsurăm o dată/ lungime, lățime, înălțime/ forța de gravitație a stelelor/și greutatea vîntului/ să-ncepem să măsurăm noaptea/ și să măsurăm eroarea absolută a măsurătorii/ în care este ferecată/ neputința noastră de a nu putea/ să măsurăm cu mare precizie/ chiar și lungimea mesei/ avînd conștiința/ că omul este o ființă precisă/ care de mii de ani își tot precizează/ locul în lume/ o ființă care măsoară și iar măsoară/ parcă numai pentru a putea constata/ eroarea absolută a măsurătorii/ ce poate fi măsurată la rîndu-i doar printr-o eroare" (*Eron*).

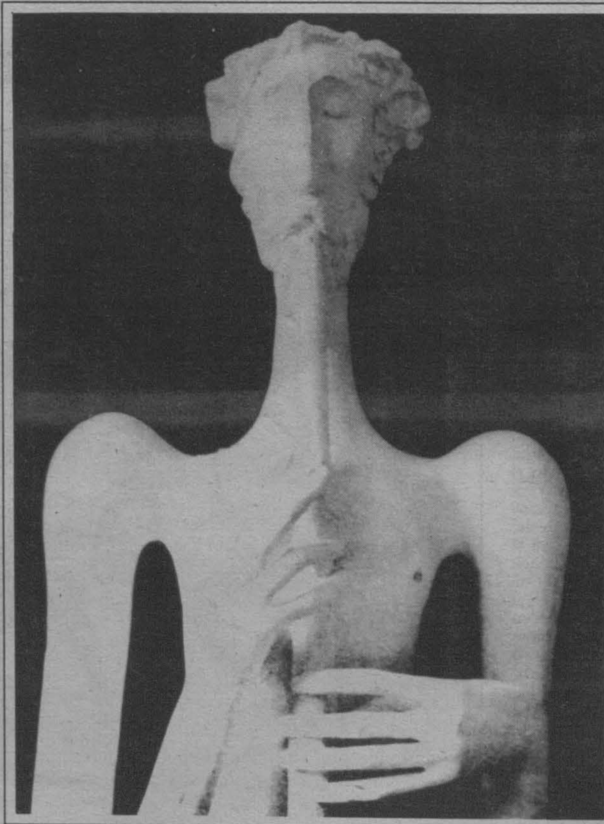
O poezie a dialogului cu umanitatea, livrească în întreaga ei substanță, scrie Dagmar Maria Anoca, tentată de modernități conceptuale, de relevarea ideilor culturale ca și de conversia acestora în existența colaterală. La Dagmar Maria Anoca "poezia este aerul/ pe care avem nevoie să-l respirăm cu toții./ Dar numai unii sînt capabili să-i simtă imponderabilitatea" Ea devine totodată, aspirație și constructivism liric: "Am să-mi epuizez cerneala,/ poate și speranțele,/ am să agăț de crucea cerului/ schele de versuri - / oricum mă va înghiți așteptarea./ Iubirea se scurge ca o stalactită - / Pe piatră (*Cartea despărțirilor, prima* - fragment).

Cel de-al patrulea, mai tînărul Adam Suchanscy, pare, față de confrații săi, un tradiționalist: "Cuvinte vechi/ se izbesc în mine/ de pragul poeziei.// De-aș avea putere/ de clopot/ să sun./ Profund și frumos" (*A avea putere*). Mai apropiat de sevele pămîntului, înmiresmat de patriarhalitate, el își definește universul artistic în armonia lucrurilor din jur, "căci frumusețea, precum iarba/ crește aproape peste tot". În *Adio sonete*, aceeași frumusețe se revarsă tumultuos în vers:" Îți culeg/ ultimii fluturi morți/ din părul/ pe care vîntul,/ stropindu-l cu aromele livezilor,/ ți l-ancălzit pînă ce-a dat în galben/ și simt atunci/ că ochii încep să-ți semene/ cu niște luntrii în care/ am să eșuez curînd,/ îndepărtîndu-mă definitiv/ de nopțile fără somn/ cînd, în serele de sticlă ale sonetelor,/ falsificam în mod rușinos/ vegetația iubirii".

Scurta antologie a poeților din Nădlac dovedește cu prisosință existența, în această insulă punctiformă expresiei slovace, o matrice de spiritualitate.

Lucian CHIȘU

Confesiuni pe un papirus, (Patru poeți slovaci din România), în românește de Corneliu Barborică, prefață de Florin Bănescu, Editura Kriterion, București, 1991

Ion IRIMESCU: Compoziție cu subiect mitologic

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

RĂZLEȚE

Marin SORESCU

CARAGIALE sau boieria rîsului

E aproape o formă de relief a României, care ne dă de văzut, de vorbit, de rîs și de contemplat. Contemplăm apusuri și răsărituri de Caragiale cu fiecare reprezentare a operelor sale, ori cu fiecare lectură.

Născut pe o vreme geroasă, sterilizatoare de microbi, scriitorul apare călit, într-o lume cam înfofolită și șuie.

Opera sa nu a venit să viscolească, ci mai ales să înghețe subtil spiritul românesc în stalactite și stalagmite, cu vîrful ascuțit, împungînd în sus și-n jos, într-un ferăstrău de replici sclipinde. Opera sa e o peșteră plină de ecouri, unde snoava populară străveche și anonimă se logodește cu taifasul, anecdota, cioaca și moftul tîrgoveț și se permută în gest artistic individual și genial.

Un precursor ar putea să-i fie - pe această linie - Anton Pann, a cărui "poveste a vorbei" reprezintă o fază încă medievală - și într-un fel mai pură, în orice caz mai nevinovată - a rîsului lumii noastre. "Finul Pepelei " e tot exponențial, cu mîneci suflecate pescuitor de perle din curgerea mîloasă a vremii.

La Caragiale, proverbele devin replici și sînt iarăși la lume date. Astfel și el se înscrie ca o verigă în zicerea populară românească.

Zicere căreia îi mai face doar un benghi în frunte - sigiliu Caragiale. Paradoxul operei sale e să devină tot mai actuală, cu cît se învechește. "Trăim în plin Caragiale ", auzim în jurul nostru, tot mai des în ultima vreme. Sau "Ne-am întors la Caragiale " sau "E ca în Caragiale ".

Și chiar așa e! Trăim de-a adevăratelea în plin Caragiale (numai că mai crispați, fără "țal " și cu bere proastă). Răspunsul trebuie căutat în "inactualitatea " eternă a operei, lipsa ei de "contemporaneitate ". Cum să spun? Bucățile sale erau așa de rupte din realitate, încît o depășeau, păreau artificioase și exotice.

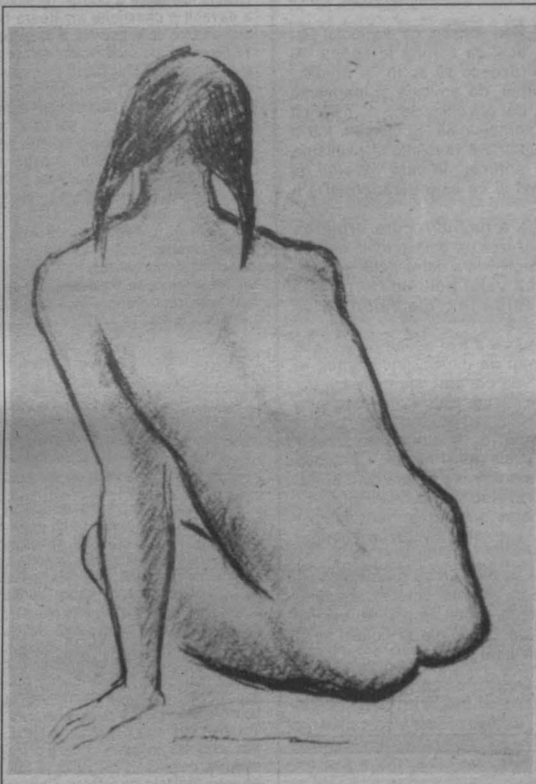
Talentul scriitorului a surprins atunci *cifrul ființei* noastre - pe latura ei duios - rizibilă și cifrul societății noastre - pe latura demagogico-activistă "Vrem progresul cu orice preț ", "Evropa ", "Vocea Patriotului Național ". "Industria noastră e sublimă " etc.). Cifrul părea atunci fantazist. S-ar putea ca unii dintre cei care au huiduit, la premieră, "O noapte furtunoasă " să fi fost chiar sinceri. Sinceri dar proști. Proști dar mulți.

Scriitorul, după mai multe experiențe cu teatrul românesc contemporan, s-a dus de nu s-a mai văzut, s-a dus învîrtindu-se. Berlinul s-a ales de el! Nici el nu era pregătit pentru societatea pe care încercase s-o decodifice, nici el nu era pregătit să suporte efectul invenției sale literare... În ultimii ani ai vieții, în plină putere de creație s-a lăsat și de România și de literatură și de tot. Nu pare straniu acest fapt? Urechea sa perfectă se mai delecta doar cu acorduri muzicale. Cred că și de la urechea perfectă i s-a tras plecarea. Prea auzea multe în București! Prea multă disonanță!

În legătură cu rîsul său, un prieten mi-a pus sub ochi o ghicitoare, o bijuterie "*Ghici ghicitoarea mea? Coșciugul merge înainte/ Și mortul rîde înăuntru* ". E greu de ghicit, dar e superb. E Iona în chit. Cel care rîde în scrisul lui Nenea Iancu sîntem noi, sau, mai bine zis, e *dublul* nostru, care face haz de necaz și ia propria-i îngropăciune ca pe o glumă bună. De secole trecem din mînă în mînă pe deasupra capetelor un coșciug c-un profet care plînge înăuntru, cînd noi rîdem și rîde cînd noi plîngem. Nepotrivire de caracter!

Ce mirat am fost cînd am citit prima dată că acest zeu al veseliei, autorul lui "Conul Leonida" se înduioșa și plîngea foarte ușor, mai ales în ultimii ani ai vieții. (După cum m-am mirat cînd am citit scrisorile lui Urmuz semnate atît de caragialean: "Mitică".) Rîsul nostru, se vede, nu e străin de sublimul care naște lacrima. E un rîs durut; un rîs care ne trădează adevărata fire. Pentru că l-am pomenit mai înainte pe Anton Pann, mi-a venit în minte o poveste a vorbei. O voi cita ca probă de moment precaragialesc:

"Doi inși făcători de rele,
Căzînd sub judecăți grele
Și dîndu-i din închisoare,
Să-i pună-n spînzurătoare,
Cînd mergea cu pază bună
În acel drum împreună,
Unu-ncepu să-și obideze
Zicînd: - "Of! of! ce păcate!
Ce soartă am avut, frate!
Cellalt zise către dînsul:
Nici un folos nu dă plînsul,
Ci cerului mulțumește
Și stînd zi: "Doamne ferește
De alt rău dintr-ăst mai mare,
Iar acum, frate, răbdare."
El oftînd îi zise iară:
- Frate, vezi moartea amară
Ți s-a citit hotărîndu-ți,
Ș-apoi nu știu cum îți pare
De zici de alt rău mai mare!
Abia sfîrși cuvîntul,
Și iată unul ca vîntul
Venea după ei călare
Și striga în gura mare:
- Stați, nu grăbiți omorîrea
Că s-a schimbat hotărîrea
Acum s-a găsit cu cale,
De la pașă la agale,
Spînzurați să nu-i răpuneți,
Ci de vii în țepi să-i puneți".

Ion IRIMESCU: Schiță

Ne închipuim această istorioară cu trei personaje povestită și interpretată de Caragiale. El ar estompa duhul fatalist și ar colora poate mai drastic limbajul cu daru-i unic,mutînd aparent accentul pe *zicere*. Tragedia n-ar fi mai mică, numai că ar apărea mascată de registrul comic. Farsa tragicomică românească o va exploata cu vervă și-o va omologa pe plan internațional Eugen Ionescu.

M-am întrebat adesea dacă rîsul ca și durerea, nu există în cantități limitate pe pămînt (așa cum ar fi alte forme de energie - petrolul, ori uraniul). Sau mai mult : dacă rîsul și plînsul nu sînt niște cantități constante. Cum ar fi apa care se evaporă într-o parte dar plouă în alta și, global, nici nu sporește nici nu se împuținează.

Oricum ar fi, ceea ce e sigur e că veselia debordantă amestecată uneori cu lacrimi din scrierile de care ne ocupăm nu s-a diminuat cu trecerea timpului. "Scrisoarea pierdută ", jucată la Tokio, sau "D'ale Carnavalului " pusă în scenă de Visarion, în islandeză (am văzut o casetă convingătoare) demonstrează universalitatea nu numai a lui Caragiale, dar și a noastră cei exprimați de el. Caragiale e atît de al nostru încît devine universal. (O tendință mai nouă în literatură e de a vrea să fii de la început universal, imitînd vîrtos ce-au făcut alții). Aș aminti aici o observație a poetului american William Carlos Williams: "Lucrurile cu adevărat universale se întrupează în cele cu adevărat locale ".

Cu asemenea creații cu "adevărat locale ", Gogol și Cehov, Mark Twain și O'Henri,pentru a-i pomeni doar pe "umoriști" și "ironiști", au intrat în cartea de citire a lumii. A face din orice loc, cît de modest, centrul lumii și a-l purta apoi cu tine prin lume...

Opera lui Caragiale oferă spectacolul acestui punct mișcat trecînd periodic prin sensibilitatea noastră. El poate avea eclipse,ca orice astru și atunci se ivesc detractorii; dar asta nu durează mult și se arată iarăși în toată strălucirea. Detractorii își pun mîinile la ochi. Vai, ei nu știu să rîdă! Opera lui Nenea Iancu: Un turn de pază de unde se vede cum ne-am dat în stambă.

E un bîlci cu tiribombă, în veșnică rotire, unde gălăgia orientală și hazul balcanic descriu cercuri ca în interiorul unui copac în creștere.

Lemn dulce, din care se poate confecționa și o poartă a orientului și una a occidentului *și mai rămîne și de-o barieră a Vergului.*

Piesele ca și momentele, schițele și povestirile sale, apar ca niște cristalizări spontane ale unei magme venite din adînc. O creație care dă senzația de mineral și are rigoare geometrică. Întotdeauna satira e mai geometrică decît lirismul, ea lucrînd cu structuri și ticuri sociale, mai ușor de pus pe calapod, în timp ce lirismul, profund individual, are aerul de-a fi nebulos, dînd pe dealături, "vărsat ". Ironia lui Caragiale - ne strînge - nu-i așa?, așa cum ne strînge, pe nesimțite peninsula balcanică. E subțire și rece. Iată o mostră dintr-un articol al său, din 1897, în legătură cu "progresul " presei:

"De cînd eu am părăsit profesiunea de scriitor, s-a făcut atîta progres în publicistica românească, încît mă simt absolut zdrobit, cînd mă aflu în fața unei file curate de hîrtie, știind bine că ea astăzi nu mai sufere să fie mînjită, ca pe vremea mea, cu negreală, decît doar spre a spune o gîndire. Care va să zică astăzi nu mai e permis nimănui a strica hîrtia degeaba. Fericit publicul de astăzi! " De atunci s-a făcut un și mai mare progres, iar publicul de azi e și mai fericit! Șerban Cioculescu, criticul absolut al marelui scriitor, i-a analizat, cu finețe, metoda ironică: "La Caragiale, ironia are poate ca punct de plecare idealul unui stil de urbanitate, în vreme ce revistele umoristice, foarte la preț și în plină ofensivă, uzau de arma insultătoare a vehemenței agresive. De aceea satira sa din primele încercări de la *Ghimpele* se diferențiază în ton, căutînd prin instrumentul urban al ironiei, rectificarea stilului polemic al momentului. Ironia sa e foarte ușor de definit, ca și antifraza în figurile vechii retorici. Ea nu spune lucrurilor pe nume; nu întrebuințează însă forma vagă a eufemismului din arsenalul politeței, ca bunăoară: un om nu prea inteligent, pentru un prost sadea. Ci, dimpotrivă folosește tocmai noțiunea contrară, avantajoasă victimei: inteligentisim! " Vehemența agresivă este tocmai nota caracteristică a unei bune părți a presei de azi. Și iarăși avem nevoie de Caragiale - cu ironia care strînge să corecteze accentele deplasate și iarăși sîntem în plin Caragiale. Timpul care va să zică lucrează în favoarea clasicului!

"Ultimul ocupant fanariot ", cum i s-a spus în derîdere, s-a dovedit autentic boier pămîntean, căci rîsul e boierie iar spiritul în perpetuă stare de veghe o formă înaltă de patriotism.

Cîștigător al lozului cel mare, Caragiale ne împroprietărește cu locuri geometrice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un psihiatru social

Ce pot să vă spun eu despre nepotul unor plăcintari, care nu voieşte să moară, care este mai viu pe fiecare zi ce trece?

Pare un soi de blasfemie ca un om ca mine, care nu vede în jurul lui decît virusuri, acizi nucleici şi diferite infecţiuni, să vorbească aici, alături de "caragiologi" de excepţie despre unul dintre cei mai scînteietori ironişti ai Europei, ai lumii.

Mi-ar plăcea, desigur, să zic ceva cu miez, ca să vă "auz", pe fiecare dintre Dumneavoastră zicînd: "Ei bravos! Bine vorbeşte...!, Ştii că aci loveşte bine? Am înţeles eu unde bate vorba lui". Dar pot?

Sînt desigur, mulţi medici care au scris despre scriitori (şi eu am studiat şi am scris despre un număr mare de medici-scriitori!). Aceşti medici au adus fie amintiri, fie studii de psihologie sau psihopatologie. Amintiţi-vă ce vîlvă a stîrnit prin anii '30, studiul pe care distinsul psihiatru Vlad l-a dedicat lui Eminescu. Amintiţi-vă de volumele de psihopatologie cu privire la "acei bolnavi care ne conduc".

Există critici care cred că menirea lor este de a ridica statui în posteritate pentru un scriitor sau altul. Sînt sigur că lui Caragiale o asemenea îndeletnicire, în ce-l priveşte, i-ar fi displăcut.

Fiindcă, om de o rară deşteptăciune, el nu cultiva doar ironia, ci şi autoironia - care se năştea în bubuitul de erupţie al hohotelor de rîs, dar îşi trăgea lavele din miezul de tragic care-i colcăia în suflet.

Ca şi Moliére, Goldoni, Gogol, Ben Jonson, ca discipolul său spiritual de mai tîrziu, Ionesco, acel ce semna în epoca "Al matale - Caragiale", a fost - îndrăznesc să spun -şi *Medic* . Habar n-avea desigur de anatomie, de amiciţia şi inamiciţia dintre diversele glande endocrine, dar era chiar dacă nu a bănuit un *PSIHIATRU social* de talie internaţională. Şi culmea. Într-o epocă în care Charcot de la Salpetrière revoluţiona psihiatria clinică, liberîndu-i pe clienţi din lanţurile în care *excesul de normalitate* (ce este oare normal şi ce este paranormal?) îi ţinuseră veacuri de-a rîndul.

Contrar orientării psihiatrice a timpului care urmărea individualizarea cazurilor, sistematizarea pe entităţi morbide, Ion Luca îşi pusese în cap să facă o profilaxie a demenţelor sociale, adesea insidioase, să oprească valul poluant de prostie semidoctă care ameninţa să surpe firavele valori ce se înfiripaseră în societatea românească.

Metoda psihiatrului social Caragiale a fost aceea de a-i face pe nebunii - mai puţin contaminaţi de morbul suficienţei, al emfazei fără acoperire - "să rîză" de cei puternic contaminaţi. Rîs profilactic şi terapeutic în unele cazuri, din păcate - aşa cum vedem - în multe dintre ele inutil.

Chirurg specializat în descoperirea şi extirparea tarelor provocate fiecăruia dintre noi de virusul numit *ridicol* , Caragiale *oculistul* ne arată şi modul de a extrage din proprii ochi bîrna, fără să tolerăm însă geana sîcîitoare rătăcită în ochiul altora.

ORL-ist prea zelos, a căzut uneori în extreme: ne-a extirpat fără să vrea timpanul cu care ar fi trebuit să auzim cuvîntul AMOR, vorbă demonetizată ulterior.

Apropiindu-mă de înch eiere mi-aş permite să reamintesc că în 1943 Tudor Arghezi spunea: "E cu atît mai actual Caragiale, cu cît influenţa lui, depăşind mahalaua, urbea, fruntariile, începe să caragializeze planeta. Alături de Caragiale al nostru şi al satirei, acţionează un Caragiale universal".

Nicolae CAJAL

Ion IRIMESCU: Portret cu coroniţă

Delirul politic

Republică - Reacţiune - Libertate - Democraţie - Revoluţie Popor suveran - Progres - Ţărişoara mea - România, iată cuvintele profetice şi sufocante cu care ne-am obişnuit atît de mult şi pe care eroii caragialeni le repetă obsedant, la tot pasul, în tot locul.

Marile adevăruri, idealuri revoluţionare au murit, şi-au pierdut de mult sensul în acestă debandadă generală de comitete şi comiţii prezidate de unul şi acelaşi "cap de judeţ" moral şi îmbîcsit de principii, în care "damele bine" isterizate manevrează treburile urbei după bunul plac, schimbînd, continuu alertate, pe Farfurizi şi Caţavenci între ei, în rocade. "Răcnetul Carpaţilor" vuieşte peste "Aurora democratică Română" în timp ce "Vocea Patriotului Naţionale" triumfă prin "libertate, egalitate, fraternitate" în sordida locuinţă din mahalaua din Dealul Spirii. "Ori toţi să murim, ori toţi să scăpăm"- iată deviza democraţiei.

Politica eroilor caragialeni este *enorma* mistificare a politicii. Naţiunea a devenit o chestiune arzătoare la ordinea zilei, ca în neuitata zi de glorie 11 februarie, pe care nimeni nu vrea s-o scape, cînd chiolhanul patrioţilor s-a întins pînă seara tîrziu. Da, politica nu trebuie *scăpată* - păi fără politică ce te faci? Poate folosi mai ştii cînd, la orice e bună: în cafenea şi berărie, pe maidane şi în uliţă, în ceasurile cleioase de insomnie, bă chiar şi în timpul amorului. O republicană - de, e altceva!

Esenţial în tulburătoarea satiră caragialeană este degradarea conştiinţei, pervetirea unui întreg univers uman ce se angajează disperat "din te miri ce" într-o aprigă dispută pentru drepturi şi libertăţi pe care, de fapt, nici nu le cunosc, nici nu le doresc cu adevărat şi nici nu le merită. Ce să facă cu libertatea această lume abulică, hilară, inconştientă şi avidă de senzaţii tari?! În acest context lipsit de orice statut uman, etic, moral, libertatea e un pericol. Important e să propovăduieşti idealuri pentru a-ţi umple cu ceva existenţa mizeră. Statuia libertăţii există - ce nevoie mai e şi de libertate. Lumea aceasta se aruncă iritată pînă în străfunduri într-o înspăimîntătoare dispută, inutilă în semnificaţii, dar bestială în manifestare pentru a cîştiga Marele Nimic. Adevărul nu mai e adevăr. A devenit o unealtă. Această şansă de *a activa* permanent creează o stare delirantă, proprie lumii lui Caragiale. Politica reprezintă pentru eroii caragialeni un spaţiu vital monstruos dar tentant şi propice falsului. Dar ei, eroii, cred şi vor, şi plîng, şi dă-i şi luptă, şi luptă... Năuciţi de frisonul eroic ce-i stăpîneşte, revoluţionari de ocazie, capabili de orice, se implică cu toată fiinţa lor în mascarada politică pe care o provoacă şi o joacă cu *deosebită devoţiune*, pînă la fanatism. Agresivitatea şi laşitatea, demagogia, delaţiunea, imbecilitatea uneori candidă, alteori feroce sînt surse vitale, care antrenează cortegiul caragiale an. Crîncena bătălie politică, hărţuială tragi-comică purtată în numele democraţiei, a Patriei şi Poporului izbucneşte fie pentru o scrisorică banală de amor ce "revoluţionează" dintr-o dată un oraş întreg, ba poate alerta pînă şi Comitetul Central - fie pentru numărul 9 *vopsit* de-a-ndoaselea pe poarta incoruptibilului cetăţean şi patriot Dumitrache, "atacat" mişeleşte în onoarea lui de familist, fie de împuşcăturile mitocăneşti ale ipistatului Ipingescu în noaptea de Lăsata secului. "Ei, da - lumea aceasta e *teribilă* - monşer". Orice este posibil. Politica mutilează cu plăcere totul. În orice condiţii, înainte sau după păruiala de la întrunirea electorală, în timpul coşmarului pensionarului militant Leonida, în goana nebună de pe schelele chiristigeriei, sau în timpul linşajului erotic din sinistra noapte de carnaval - fanatismul politic - triumfă. Vorba acea: Vivat naţiune, halal să-ţi fie!...

Analiza lui Caragiale înfioară. De ce oare această lume e stăpînită de demonul mistificării totale şi iremediabile! De ce?! Interogaţia are reverberaţii multiple. Într-un univers uman debusolat, lipsit de atributele esenţiale ale umanităţii, stăpînit de Nimcnicie poate ultima scăpare posibilă este trăirea intensă, paroxistică a aberaţiei. De ce? Pentru ce? Chinuitoare întrebări. Pentru că cel care conduce într-un fel nebunia aceasta macabră, care se impune autoritar peste tot şi toate, după lupte seculare, omul centrului, cu fişa revoluţionară de la '48 de cînd luptă şi luptă şi tot nu se mai termină, nu este altcineva decît gîngavul Dandanache, simbol enorm şi monstruos al delirului politic pe care această lume "în criză teribilă" şi-l merită pe deplin.

El însuşi un delir, personaj neliniştitor în imbecilitatea sa agresivă, malformaţie a conştiinţei, Dandanache este sigur una din cheile posibile a interpretării operei caragialene, un avertisment tulburător adresat umanităţii.

Şi totuşi, de ce cîştigă Agamiţă Dandanache alegerile? Pentru că o lume în criză acută de delir politic nu poate pretinde mai mult!

Alexa VISARION

Limba de hîrtie

Jupîn Dumitrache: *Hei! ia să vedem acu ce mai zice politica. Citişi ceva?*

Ipingescu: *Bravos ziar, domnule! Ăsta ştiu că combate bine.*

Veritabila religie a eroilor caragialeni este politica, iar comentariul politic profetul ei. Pe el îl slujesc zi şi noapte toţi locuitorii acestui straniu teritoriu al enormei parodii. Pentru ei *a face politică* înseamnă de fapt a o discuta. Verbul suprem al credinţei lor nu este nici *a fi* , nici *a face* şi nici *a şti* , ci *a vorbi* . Marile pasiuni se consumă la nivelul vorbelor, existenţa nu depăşeşte cadrul limbajului iar dramele se sting în comic prin imposibilitatea de a le găsi cuvintele potrivite dimensiunilor reale, adevărate. Textele sacre nu sînt săpate în piatră, nici ascunse în adîncul cărţilor, ci aşternute cu cerneală tipografică pe foile de larg tiraj ale gazetelor. Cultura mahalalei este cea "enciclopedică" a presei zilnice. Cu o excepţională intuiţie a impactului fenomenului "mass-media" asupra omului modern, Caragiale creează un univers "unidimensional" al paginii de gazetă. Lumea sa trăieşte într-o civilizaţie a ziarului. Este spaţiul ideal al proştilor "trecători" şi al "prostiei nemuritoare", căci ziarele acestea de o infinită stupiditate par scrise, cum s-a spus, de nişte tîmpiţi pentru nişte idioţi (sau "viceversa"). De altfel, beneficiar, ca şi Rabelais ori Creangă, al unei arhaice viziuni populare a rîsului sănătos şi regenerator, Caragiale nu va obosi niciodată să facă în derîdere o extraordinară "laudă a prostiei" autohtone, implicînd o filosofică terapie socială aplicată la ceea ce, în sens erasmian, s-ar putea numi "elogiul nebuniei gazetăreşti" ca de pildă, în *Foloasele tiparului*: "Iată laude meritate, de cari toţi înţelepţii le aduc lui Gutenberg. Aceea ce au uitat ei însă este că invenţiunea iscusitului de la Maienza, pe lîngă aceste foloase a mai adus şi un altul. Unul dintre înţelepţi a zis: Proştii mor, dar prostia e nemuritoare; şi invenţiunea tiparului este gata a documenta într-un chip strălucit această cutezătoare propoziţiune."

În utopia din *Cronică fantastică* proiectată în anul 3874, "apocalipsul" caragialean, înfăţişat cititorilor după regulile unei vechi şi glorioase convenţii literare, se petrece în cetatea "*Tîmpitopole* ", expediţia în viitor încheindu-se printr-o sincronizare cu fenomenul contemporan: «Iubiţi lectori, nu sînteţi deloc rătăciţi. N-aveţi nevoie de conducerea mea. Luaţi seama, a fost numai o glumă fantastică: sunteţi acasă, la dv., între ai dv., în Bucureşti, în Ţara Românească. Priviţi în jurul dv.; îmi pare că cetiţi "*Ghimpele* ".»

Conul Leonida şi ceilalţi mahalagii moftangii nu citesc însă *Ghimpele* ci gazete politice. Să ne amintim memorabila replică cu care începe *Scena I* , din *Conu Leonida faţă cu reacţiunea* . "Aşa, cum îţi spusei, mă scol într-o dimineaţă, şi, obiceiul meu, pui mîna întîi şi-ntîi pe *Aurora Democratică* , să văz cum mai merge ţara. O deschiz... şi ce citesc? Uite ţin minte ca acuma: 11/23 Făurar... a căzut tirania! Vivat Republica!". Este aici întreaga condiţie existenţială a omului caragialean, aservit total celei de-a patra puteri din statul democratic modern. Oamenii aceştia nu-şi trăiesc cu adevărat viaţa, ci o realitate mediată de informaţiile şi comentariile gazetăreşti, ce fac din ei nişte fantoşe gîndind cu "ideile primite" şi exprimîndu-se prin clişeele luate de-a gata din lectura cotidiană a ziarului, adevărata Biblie a existenţei parodice. Lectura ziarului este ritualul sacru al *Caragialiadei.* Oficiat acasă sau la berărie,dimineaţa şi seara, are semnificaţia unei comunicări mistice şi continuă cu zeitatea omniprezentă - Politica. Lumea nu pate fi cunoscută decît prin revelaţia cuvîntului tipărit în gazetă, singurul în care crede Leonida pentru a afla adevărul: "Unde mi-este gazeta? (*nervos*) că dacă o fi să fie revoluţie, trebuie să spuie la Ultimele ştiri. Unde mi-e gazeta? (*Merge la masă, ia gazeta, îşi aruncă ochii pe pagina a treia şi dă un ţipăt*.) A!"

Naratorul însuşi, trăitor şi creator în această *Galaxie Gutenberg* autohtonă, încearcă să afle adevărul prin aceleaşi mijloace, dar fiind un iniţiat în secretele gazetăriei, procedează într-o manieră diferită şi adecvată: "Dar iată că soseşte un băiat cu gazetele. Lumea i le smulge. Iau şi eu două; una guvernamentală şi una opozantă. Sunt om care iubesc adevărul şi fiindcă-l iubesc, ştiu să-l caut. De mult mi-am făcut reţeta cu care, în materie politică, îl poţi obţine aproape exact"... (*Atmosferă încărcată*). Totuşi, cu un alt prilej, în *Dascăl prost*, este suspectat de amicul său Piscupescu, profesor de cursul secundar, că a devenit prizonier al *limbii gazetei*, utilizată în pledoaria sa "tranzacţională" pentru promovarea unui domn Goe ajuns în clasele inferioare de liceu: " - Fireşte, nu zic; trebuie să ne hotărîm odată, mai ales cînd e vorba de şcoală, de la care depinde viitorul naţiunii noastre, noi românii, să încetăm, mă-nţelegi... - Astea le-ai citit undeva.

- Pe onoarea mea, nu. Ei bine, tu.... tu eşti un bărbat devotat şi conştiincios, fără nici o umbră de bănuială, care trebuie în misiunea lui să fie - mă-nţelegi.... -ţi spun eu că le-ai cetit undeva". Reacţia profesorului la inautenticitatea comunicării prin limbajul comun al presei face din acesta unul dintre puţinele personaje cu dimensiunea profunzimii propriei conştiinţe, unul din rarii eroi netranzacţionali, cazuri nefireşti, din categoria "oamenilor suciţi", aşezaţi de-a curmezişul convenţiilor societăţii.

Poporul gazetei, cel pentru care logosul s-a întruchipat în articolul de gazetă citit cu religiozitate, este format din Lache şi Mache, mici amploiaţi asemănători pînă la identitate, vieţuind pentru liniştea lor într-un spaţiu securizant străbătut zilnic pe trasee invariabile: berărie - canţilerie - casă - berărie. Existenţa decurge aici fără evenimente majore, neprăvăzutul este exclus iar tot ce se întîmplă în afară este perceput prin intermediul ziarului care-i oferă de asemeni personajului şi interpretările necesare pre-judecăţilor lui. Substanţa fiinţei caragialene reducîndu-se la dimensiunile paginii de gazetă, ea îşi va petrece viaţa într-o nesfîrşită şi nouă vorbărie, pe măsura beţiei de cuvinte ce îneacă foile cotidiene, efemere "table ale legii" pline de nonsensuri. Retorica goală a acestui imens "îndreptar al stupidului" care este presa, determină atît incapacitatea eroilor de a se exprima autentic, cît şi imposibilitatea lor de a intra în legătură cu ceilalţi în ciuda eforturilor hilare pe care le fac. Comedia limbajului traduce aici o criză a umorului aservit mass-mediei şi o dramă a comunicării, marcată de reiterarea obsedantă, stereotipă, a ticului verbal, poate cel mai frecvent la Caragiale, "Mă-nţelegi!?"

Alexandru CONDEESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Odobleja în pagini inedite

În condiții grafice de tot modeste, editura "Scrisul Românesc" din Craiova a tipărit cîteva "Pagini inedite" de Ștefan Odobleja extrase din bogata arhivă a savantului, de rîvna pioasă a lui Const. Negreanu.

Paginile nu adaugă nimic impresionantei opere științifice a lui Odobleja ci ne îngăduie doar să cunoaștem unele etape ale formării sale intelectuale, proiecte de studiu, încercări beletristice.

Ne aflăm în fața unui tînăr de 19,20 sau 21 de ani grăbit să-și termine liceul ca elev la fără frecvență ("Am trăit la țară și am umblat desculț pînă la vîrsta de 20 de ani, adică pînă ce-am devenit student al Facultății de Medicină, cu excepția a trei ani pentru primele clase de liceu urmate la zi. Aceasta ar fi destul pentru a lămuri care erau tendințele, sentimentele și interesele mele"), grăbit să se afirme în mai toate domeniile științei (ambiție "antică") și mai ales, grăbit să trăiască muncind.

Caietele Odobleja vădesc preocupări varii. Temele unor virtuale cercetări sînt notate telegrafic, adesea criptic, vădind o precoce "lipsă de timp", proprie marilor spirite.

Junele nostru e captivat bunăoară de mecanismele ce decid *Soarta popoarelor* dar și de *Legile culorii* (pe care le supune unor ecuații matematice), dar și de *Energiile cosmice* sau de *Cauza morții*! Îl interesează totul: *Toxicitatea, Fortificarea fizică prin ameliorarea sîngelui, Muzica luminilor, Misterul protoplasmei, Inflamația stomacului, Compușii de azot, Simptomele nervozității.* Imaginează un *Aparat de palpat!* Clasifică... *Plăcerile.* Superioare ar fi cele ce "susțin viața, plăcerile mîncării, muncii, odihnei, în sfîrșit, ale vieții animale, fizice, cari servesc la susținerea sănătății". Plăcerile intelectuale și morale sînt situate pe un loc secund. Pe ultimul, "cele sexuale". Adolescentul (încă) nu se sfiește să se exprime net, concluziv, asemeni făloșilor săi înainte-mergători. Aforismele nu lipsesc: "Frumosul este expresia energiei", sau: "Fericirea e biologică", sau "Viața nu are alt scop decît acela de a fi".

Rîsul îi pare "o bucurie exagerată, deci anormală, patologică". Fericite ar fi doar ființele simple, dornice să-și împlinească puținele necesități. Drumul spre cunoaștere al omului iluminat pare minat de un risc suprem: "Evoluînd, progresînd, noi mergem spre nefericire". Sieși, junele își impune legi drastice: să-și dezvolte funcțiile profesionale ce sînt indispensabile vieții. Plăcerile (iarăși) trebuie să fie active, productive și nu pasive. Matematici, nu joc de cărți! Nu sport ci (superb!) muzică fizică! Simplitate, nu lux! Realism, nu sentimentalism! "Plăceri musculare nu sexuale" (mă rog...). Nu artă ci știință! (excesiv...)

Odobleja e îngrijorat de falsa perfecționare spre care merge societatea. El crede (în 1920!) că ne întemeiem aspirațiile spre o "viață artificială" cu scopuri nenaturale. Remedii? Adoptarea principiilor socialiste și aceasta *imediat*. Să se creeze o singură școală (pînă la 18 ani) echivalînd Liceul și Universitatea. Să se reducă limbile "moarte", greaca, latina, ba chiar și una vie (franceza!) să se învețe... esperanto. Armata să se facă între 18-19 ani. Se recomandă practică agricolă, industrială, de birou. Specializare după voie.

Alte pagini sînt mai puțin solemne. Frumusețea fizică a femeilor ("mai ales la fetele mari, virgine") ar fi "expresia unui surplus de forță" față de forța masculilor. "Frumusețea nu e în raport direct cu puterea ci cu sentimentul puterii".

Sînt schițe de eșafodaj, oglindă a unor proiecte peste măsură de orgolioase, semn că Odobleja se pregătea pentru o carieră științifică prodigă dar, cochetînd acum cu medicina el nu pare a se mulțumi cu atît. Toate științele îl atrag. Toate sînt domeniul lui. Cine ar crede, citind paginile juneții că autorul lor va fi părintele, real, al ciberneticii?

Se simte, nemărturisită, o nemulțumire de sine. Programul de viață e copleșitor și oricît ar conta pe o sănătate, deocamdată, de fier, tînărul învățat își asumă prea mult, calcă prea largi domenii. Îl poate salva numai o minune: să inventeze o știință, să-i fundamenteze destinul social, s-o ofere vieții.

"Minunea" s-a produs, dar, ce tristețe! fără ca organele de receptare ale vremii s-o accepte și s-o poată impune. Odobleja s-a cheltuit în anonimat și curînd (nu chiar atît de curînd) după el (totuși după și nu simultan) altcineva îi călca pe urme definind principiile ciberneticii, dînd materialitate unor "iluzii" și culegînd, firesc, lauri. Inexplicabil, oricît de nepractic ar fi fost, medicul (niciodată... doctor în vreo știință), ciberneticianul și filozoful Odobleja și-a pierdut țărănescul, stenicul echilibru ce părea să-l anime. Irosindu-se, neștiut (ori uitat) și sărac așa cum numai Eminescu a putut fi, a avut numai la crepuscul bucuria cîtorva raze de afecțiune. Gloria i-a fost postumă. Trebuie scrisă Viața acestui Om, demn de Antici și de Renaștere spre a-i putea recunoaște nu numai geniul ci și jertfa.

Ion IRIMESCU: Maternitate

(continuare în pag. 12)

Valeriu CRISTEA

"Acoperiți partea de jos a televizorului"

Hotărît, intransigent, neabătut, cum îl știm, și imparțial ca tot românul, dl. Cristian Tudor Popescu "face praf" cam tot ce mișcă în momentul de față pe scena politică românească (v. articolul intitulat *Stop-cadru* în *Adevărul* din 18 februarie, a.c.). Sînt atacați, în ordinea în care autorul se "ocupă" de ei, d-nii: Gh. Dumitrașcu, Victor Surdu, Petre Roman, Nicolae Manolescu, Ion Iliescu, Cazimir Ionescu (numit, cu familiaritate, și "Nea Cazimir"!), Marian Munteanu, Crin Halaicu, Ion I. Brătianu. În treacăt, este jignit și Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, căruia tînărul Cristian Tudor Popescu îi spune, pur și simplu, Teoctist: "Treabă cu Cioran avea stenicul nostru lider (dl. Petre Roman, la Iași, în 24 ianuarie n.n.) cît am eu cu Teoctist...". D-l Cristian Tudor Popescu nu are treabă cu Patriarhul României. D-l Cristian Tudor Popescu nu are treabă nici cu Dumnezeu. Tînărul și talentatul nostru publicist este un ateu convins, pur-sînge. Firește, d-l Cristian Tudor Popescu, are tot dreptul să creadă sau nu. Nu are dreptul însă să fie mitocan. În finalul articolului, autorul, pentru că nu vrea să pară totuși "un negator cu orice preț", dă "un alt exemplu (de fapt, două exemple n.n.), din păcate - zice el - nu din spațiul politic": "Multă vreme îi vor rămîne în minte și în suflet expresia lui Cioran în timp ce ne arată rîzînd cum săruta Țuțea ziarul «Pravda» fără să știe o boabă rusește și cea a lui Țuțea răspunzînd peste spațiu și timp, cu sufletul pe chip: «Domnule, pe vremea aceea eu practicam un marxism imbecil...»". Dl. Cristian Tudor Popescu e un original: să-i admiri astăzi, în gura mare, pe Cioran și pe Țuțea e într-adevăr foarte original...

Să revenim însă la personalitățile și personajele politice pe care dl. Cristian Tudor Popescu le cam amestecă trăgînd un stop-cadru după altul: "Tot atunci (la Iași, la manifestarea organizată de Consiliul Unirii n.n.), d-l Petre Roman, după ce retorizează și metaforizează fanegheorghisme progresiste minute în șir, bagă și un «Așa cum spunea Emil Cioran...». Stop-cadru (...) D-l Nicolae Manolescu își are definiția în regretul sincer: «Colegii mei de generație din străinătate sînt acum cel puțin miniștri, iar eu doar director de revistă...» Stop-cadru. Iar în ceea ce-l privește pe d-l Iliescu..." Întrerupem aici citatul din dorința de a remarca deîndată *curajul nebun* cu care, după ce se joacă alene, într-o doară, cu un *fost* prim-ministru și cu un improbabil *viitor* președinte al țării, d-l Cristian Tudor Popescu îl înfruntă pe însuși președintele în funcțiune al României. Sînt luni și luni de zile, poate chiar ani, de cînd în presa noastră liberă (?) n-a mai putut răzbate nici cea mai măruntă ori voalată critică la adresa d-lui Ion Iliescu. Cenzura prezidențială s-a dovedit necruțătoare. Și iată că, în fine, cineva se încumetă să spargă gheața. Nimeni altul decît, după cum ne și așteptam, d-l Cristian Tudor Popescu, acest Mihai Viteazu al publicisticii postrevoluționare care, impetuos, ridică barda și izbește (stop-cadru, firește). Abia după ce ni se mai potolește entuziasmul, observăm că, de fapt, în legătură cu d-l Ion Iliescu, d-l Cristian Tudor Popescu ne propune o experiență destul de bizară: "Iar în ceea ce-l privește pe d-l Iliescu, propun un alt unghi de vedere (sic!): acoperiți partea de jos a televizorului, astfel încît să se vadă doar ochii președintelui. Atenția nemaifiind atrasă de mult discutatul zîmbet, veți descoperi o privire rece și calculată, trădînd cu totul alte gînduri decît spune fața. Stop-cadru". Acum, ca să fiu sincer, m-ar bucura să descopăr la d-l Iliescu "o privire rece și calculată". Omul politic trebuie să fie *și* rece, *și* calculat, iar uneori el trebuie chiar - ce oroare! - să știe să-și ascundă gîndurile. Altfel nu se poate. Altfel te lași de politică și te faci, de pildă, ziarist. Ziarist imparțial, ca d-l Cristian Tudor Popescu.

Experiența pe care ne îndeamnă s-o facem d-l Cristian Tudor Popescu nu este nici simplă nici ușoară: "acoperiți partea de jos a televizorului..." Cum, cu ce? Mai e nevoie apoi de timp, căci înțeleg că trebuie să stăm și să pîndim apariția pe micul ecran a d-lui Ion Iliescu înarmați, fiecare, cu ce se poate găsi prin casă, o cămașă veche, un prosop, un covoraș... Dacă avem noroc, după un interval de veghe acceptabil, președintele țării ne va intra în apartamente. Deîndată ce îl zărim, ne repezim la televizor și, ținînd cu ambele mîini, de cîte un colț (altfel alunecă), obiectul obturant, materialul de camuflaj, îl aplicăm prompt pe ecran și ne holbăm la ce a mai rămas din d-l Iliescu: "Atenția nemaifiind atrasă de mult discutatul zîmbet, veți descoperi...". Acum știm deja ce pretinde d-l Cristian Tudor Popescu că vom descoperi. Ceea ce nu știm încă este de ce crede d-l Cristian Tudor Popescu că are dreptul *să mutileze* astfel o fizionomie umană, expresivă prin totalitatea elementelor de care ea dispune. Căci experiența pe care ne-o propune publicistul este una de *amputare* a faciesului omenesc. Care, anulat în celelalte componente ale sale, redus *numai* la ochi ar fi cam... extraterestru. D-l Cristian Tudor Popescu este nu numai un tînăr și talentat publicist. D-l Cristian Tudor Popescu este și un tînăr și talentat prozator. Tocmai în această calitate el mă dezamăgește acum. Căci d-l Cristian Tudor Popescu pare profund convins că zîmbetul, rîsul unui om constituie neapărat *o mască*. Altcineva, și el un scriitor, ce-i drept cu mult mai în vîrstă (la 30 octombrie anul acesta va împlini 171 de ani) decît tînărul domn Popescu și cu ceva mai mult renume susținea un punct de vedere perfect opus aceluia ce se degajă din bizara experiență cu televizorul îmbrobodit pe care ne-o propune autorul *Mînzului sec:* "Niciodată firea omului nu se dezvăluie mai deplin ca atunci cînd rîde. Uneori, e foarte greu să dibuiești caracterul cîte unui om, dar e de ajuns să-l surprinzi o singură dată rîzînd sincer și brusc și atunci caracterul lui îți apare limpede ca lumina zilei (...) În orice caz, un lucru știu precis, și anume că rîsul e cel mai sigur exemen al sufletului omenesc." Altă părere deci: zîmbetul, rîsul nu constitue o mască. Dimpotrivă, ele *demască*, divulgă în cel mai înalt grad esența cea mai intimă a ființei noastre. La întrebarea cine e scriitorul din care am citat și din ce carte a lui am citat îl rog pe d-l Cristian Tudor Popescu să-mi răspundă în replica pe care, bătăios cum e, sînt sigur că nu va întîrzia să mi-o servescă. Are voie să se consulte și cu alții. Căci pe scriitorul ce va împlini în curînd 171 de ani se vede că nu l-a prea citit. Dacă ar fi făcut-o, o asemenea idee - *de a pune călus zîmbetului* - probabil că nu i-ar fi trecut, totuși, prin minte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Titus POPOVICI

ULTIMUL FORUM AL CENTRULUI VITAL

I

După 1989 aparițiile mele în proză și teatru au născut întrebarea legitimă, avînd în vedere o anumită virulență satirică: "Tocmai dumneata, care ai fost membru în comitetul central?"

S-ar putea ca pe măsură ce totul devine Istorie - și sublima nebunie a celor ce se sacrifică și gunoiul din care se naște de obicei Puterea - imaginii acestui "forum" să i se atribuie acele trăsături ezoterice, pervers-fascinante, de un romantism morbid, care însoțesc legenda Templierilor, a Francmasonilor sau a Ordinului Negru S.S. Legenda are asupra Istoriei superioritatea de-a oferi oamenilor certitudini ieftine care flatează gestul lor pentru mister, nevoia lor de manicheism, de aceea, încrezător în elocvența procesului-verbal, voi înfățișa - cu mijloacele prozei celei mai despuiate - ultima (la propriu și la figurat) ședință plenară a CC al PCR, din 12 Decembrie 1989, care urma să discute și să aprobe planul unic de dezvoltare pe anul 1990, precum și o "Informare" despre întîlnirea de la Moscova, avută loc cu cîteva zile mai înainte și unde M.S.Gorbaciov - a relatat în lumina necesară, discuțiile purtate la Malta cu președintele George Bush și la Roma cu Papa Ioan-Paul al II-lea și, ca de obicei, "Diverse".

Tot ca de obicei suntem convocați cu o zi înainte, personal: acest apel nu poate fi transmis soțiilor, copiilor sau bunicilor, fiind un secret de partid: ce s-ar întîmpla dacă dușmanul ar afla la ce oră și unde se adună centrul vital al națiunii? După masă, de la ora 15, se vor studia "materialele": e doar vorba de Plan, acest fetiș "bătut în cuie", cum i se spune cu o involuntară aluzie la un revoltat crucificat. În "prevederile" sale e cuprins *totul* , de la cîți nasturi de izmene la cîți megawați se vor produce, cît "se va da" pentru Cultură și cît pentru canalizare, în cîte ace cu gămălie ne vom ințepa degetele și cît vin va bea națiunea, spre comunism în zbor....

Mașinile oficiale alunecă, rechini albaștri, lepădînd tovarăși mărunți, îndesați, vioi, joviali, cu aere de stăpîni. Se salută afectuos deși cei mai mulți vin de la aceeași altă ședință. Băieții de la intrare îmi spun:" Să trăiți tovarășu' Titus, vă rugăm legitimația dumneavoastră". (La Buftea, unde veneam aproape în fiecare zi, s-a întîmplat odată să n-am la mine legitimația. Portarul nu-mi mai dă voie să intru: "Nu se poate domnu' Titus, fără legitimație!" Îl înjur de mamă, îl fac bou; mă privește cu ochi triști. "Am copii, domnu' Titus". "Bine, mă, da'mă cunoști!" "Fără legitimație nu se poate!" "Și ce dracu fac? Mă întorc la București? "Faceți un bon". "Bine, fă-mi-l". Ia pixul, devine grav, *altul* : "Numele?" "ADOLF HITLER". Îl scrie, literă cu literă. "Unde locuiți?" "Wilhelmplatz, Gross Berlin". Mă privește cu ochi triști." Scrie,zic, București". "Păi, vedeți?")

Bulucealǎ în jurul bufetului precar: unde e *abundența* de pe vremuri? Acum doar chiftele reci, salam de vară sleit, biscuiți uscați. Mulți iau totuși și pentru acasă. E un aer de Götter dămerug balcanic, de complicitate vulgară, de agitație în gol; am senzația unor vechili în zi de tîrg. Nu știu ce impresie le fac eu lor. Suntem poftiți să ne luăm locurile în sala de ședințe, cu un lambriu cam psihedelic sub lumina zăpăcitoare și dureroasă a neonului: a fost construită pentru 2-300 de locuri și, ca de obicei, fiind foarte mulți invitați, se cară scaune suplimentare. Toți se înghesuie în fund; e mai bine să nu cadă ochii pe ei; coada calului, pumnul sergentului, ochiul stăpînului; omul cu glagone trebuie să se ferească. Cald de pe acum; bioxid de carbon, miros de trupuri încinse. Apare din culise Silviu Curticeanu, secretar al CC; verifică apa minerală, creioanele, paharele și hîrtiile la locurile unde vor sta *dînșii* . (Îl cunosc de cînd era copil, la Oradea; mai tîrziu avocat de succes la Cluj. Îmi plăcea pentru cinismul lui haios; noi îi zicem *galgenhumor* ,humor de spînzurat. S-a buhăit, s-a plutonierit, aud că face bine cît poate, dar în același timp se poartă cu oamenii ca și cu niște otrepe. În vară l-am întîlnit pe Bulevard, pe jos, beat-mort, neras, transpirat, sfîrșit. Îl duc binișor pe o stradă lăturalnică. Îi spun că "s-a dus dracului șandramaua". Mă privește cu ochi încețoșați:"Auzi, tocmai de aceea, fii atent că ăștia doi, sunt capabili de orice. Vorbești prea mult, s-a auzit." "Și tu "îl întreb. Ridică din umeri:"Eu mă rîd!")

La ora 15 fix, mișcare în stînga, pe unde "*se intră*". Toată lumea *țîșnește* în picioare. Tudor Postelnicu începe să urle: "Ceaușescu-pecere! Ceaușescu-paaaa-ce! În ritmul scăpat din frîu se aude: *Pa-ce-pa* ! - *Pa-ce-pa* ! -. La prezidiu Emil Bobu, cu fața ca o lună roză despicată de surîsul larg, unsuros, lăcrimînd de iubire, bate cu brațele scurte ca și cum ar vrea să-și ia zborul; Gogu Rădulescu cu pleoapele de plumb, vinete, doarme pe picioare; Dumitru Popescu ca de obicei, arborează o expresie de greață universală. ("Nu-ți dai seama că o să fim spînzurați cu toții?" l-am întrebat, nu de mult, în parcul fost de cultură și odihnă I.V.Stalin și el, privind spre însoțitorul tînăr, elegant, frumușel, care ne urma la doi-trei pași: "Ba da. Nu ți se pare normal?") Dincă e sobru, robot tuciuriu cu o căiță de nea în creștet, Miu Dobrescu dă impresia că spune psalmi, Lina Ciobanu că rumegă, Gheorghe Oprea mimează scandarea numelui sacru din buze albăstrii; academiciana doctor inginer, parcă ar număra găini în ogradă, se uită să vadă cine se oprește din aplaudat înainte de-a *se* fi dat semnalul; Ceaușescu absent, vrînd poate să-și dea sieși impresia că vacarmul acesta nu l-ar privi, răsfoiește niște hîrtii în fața lui. "Aplaudă în ritm!" îmi șoptește D.R.P., dar eu îmi ating doar vîrfurile degetelor. Sunt un rezistent. Refuz să aplaud în ritm. Și deodată semnul cunoscut, scurt, nervos, ca o retezare cu sabia. Scandările se opresc, unde le-a prins indicația gestică: "Ceaaa!"... Ne așezăm. El rămîne în picioare. E slab, îmbătrînit, răgușit. Părul argintiu. Nu și-l mai vopsește în ultimul timp. (Nu știu cine-i făcea această operație, deoarece de la o săptămînă la alta nu avea aceeași nuanță. Unii ziceau că avea sosii.)

- Dăschid lucrărili *comitecentrapartidunostru!*

Cuvintele și-au pierdut de mult sensul, așa că pot fi înjumătățite, ciumpăvite, mestecate într-unul singur : *comitecentrapartidunostru ...*

Cu aceeași voce monotonă, tristă, hîrîită, cu bruște absențe, anunță ordinea de zi: supun-la-vot-ordinea-dă-zi-cine-este-pentru-cine-este-contra-se-abține-cineva-în-unanimitate-aprobatordineadăzi!"

Mîinile se ridică și coboară automat. Se aude deplasarea aerului îmbîcsit. N-au trecut nici cinci minute și am impresia că mă aflu într-un timp dizolvat. Ne anunță că azi se vor studia,materialili, lucrările-se-vor-relua-mîine-la-orele-nouă. Din nou se *țîșnește* în picioare. Aplauze, scandări, ovații, parcă ne-am despărți pentru lungă vreme. Înainte de-a ieși el se întoarce și face gestul acela de boxer, cu mîinile deasupra capului, dar ochii privesc undeva în gol, din trecut. Ea țopăie după el; un mers de dromader cu genunchi greoi. Are un taior orange și ciorapi albi.

În hol pe mese lungi, ca pe niște tarabe, străjuite de "ativiștii" zîmbăreți ai Cancelariei, sunt puse la vedere "materialele": planuri, diagrame, sinteze, evaluări, prognoze, programe, proiecte, date statistice, preliminări, în total cam 5-600 de pagini. Ca să le parcurgă cineva, fie și fugitiv, i-ar trebui cel puțin o săptămînă. Dar nimeni nu manifestă cel mai mic interes. Toți vor "Informarea"; de la stenograma discuției cu Richard Nixon plenul comitetului central n-a mai avut acces la secretele zeilor. Nu sunt exemplare suficiente pentru toată lumea, în spatele cîte unuia care a pus mîna pe text, se aglutinează mai mulți, ciopor. Cum eu citesc rapid și vreau să trec mai departe, sunt bruftuluit: "Stai dom'le! Nici chiar așa! Las-o mai încet!". Simt că această "grabă" e considerată dezinteres și sfidare intelectualistă, așa că o las mai încet. "Darea de seamă" a lui Gorbaciov e verbioasă și goală. Foarte vag despre discuția cu Bush, ceea ce este perfect explicabil. În schimb se extinde asupra vizitei la Papa Ioan Paul al II-lea, subliniind rolul și forța catolicismului. Îmi amintesc o replică a lui Stalin: "Vaticanul? Cîte divizii poate alinia?". Tovarășii țistuie plini de dispreț față de "discreția" lui Gorbaciov: Văd în asta încă o dovadă de nesinceritate și perfidie rusească. După ce secretarul general al PCUS își termină expozeul, iau cuvîntul ceilalți: polonezul spune că mulțumește, va informa acasă conducerea de partid și de stat, ungurul și bulgarul la fel. Ceaușescu în schimb, declară că e vorba de o "capitulare în fața imperialismului, o trădare a intereselor socialismului și comunismului" și pe un ton cominatoriu cere convocare imediată, *în două zile* a unei Conferințe a tuturor partidelor comuniste și muncitorești! Gorbaciov îi răspunde că vor avea ocazia să discute aceste lucruri la întîlnirea bilaterală de la ora 20. Și trece la concluzii. Textul a fost "periat" bine înțeles la Cancelarie, totuși au scăpat două fraze peste care membri CC al PCR trec cu indiferență suverană, sau inconștiență tembelă: "văd că tovarășul Ceaușescu clatină din cap, dar la dînsul nu se poate ști niciodată dacă e un gest de aprobare sau dimpotrivă" și ... "cine nu înțelege necesitatea urgentă a schimbărilor va plăti curînd, foarte scump." Între timp St. de la Cabinet care în schimbul unor mici plocoane, îmi destăinuie secrete îmi face semne discrete: a reușit să-mi copieze cîteva frînturi din discuția bilaterală, al cărei conținut nu ni s-a mai comunicat și-mi strecoară o hîrtiuță:

Ceaușescu : Vă place vînătoarea tovarășe Gorbaciov?

Gorbaciov : Nu înțeleg întrebarea Dvs.

Ceaușescu : Cum vă petreceți timpul liber?

Gorbaciov : Nu am timp liber.

Și un alt fragment, decisiv :

Ceaușescu :.... toate acestea constituie o gravă trădare a socialismului, a clasei muncitoare, a luptei de eliberare a popoarelor! Ești agentul imperialismului, un lichidator!

Gorbaciov : Dacă aceasta este părerea ta, atunci începînd de mîine Uniunea Sovietică își încetează livrările de țiței! Nu vei mai primi o găleată,ca atunci cînd se va întîmpla și la voi ceea ce trebuie să se întîmple, să nu spui că a fost din vina mea!

Privesc în jur. Toți continuă să citească "informarea" și arborează o expresie de superioritate, de siguranță de sine și de dispreț, ca și cum în spatele României ar sta forțe extraterestre protectoare. Mă duc acasă.

A doua zi, la nouă fix, reîncep lucrările. Același ritual. Urlete, semnul că ajunge; ne așezăm și reîncepe obsesia mea tiranică, rușinoasă, de psihopat: sunt invizibil; am la mine "dublu-express"-ul de 7,3 x 74 R, arma mea de urși și mistreți. Crucea lunetei se așează ușor pe fața lui plină de pete, între ochi. Nu! Moarte prea rapidă. Mai bine trag întîi în ea, să-l văd cum suferă .... Gînduri de om de 60 de ani!

- Tovarăși, s-a studiat materialili?

- Daaa!

("Ați învățat lecția?" ne întreba învățătorul și toți răspundeam "daaa!" în speranța că ne va crede și nu ne va mai asculta.)

- Atunci, avînd în vedere că *se* intenționează să terminăm în jurul orei unu, luînd și o pauză de treizeci de minute .... *(deci avem circa trei ore să studiem să analizăm, să criticăm, să îmbunătățim, eventual chiar să respingem planul unic, "bătut în cuie", în care pentru anul ce urmează se prevede totul, de la tetine, traulere, drumuri, cărți, sutiene, furculițe, sonde, creioane, polimeri, undițe, cleiuri, vagoane, cărămizi, forfecuțe, curse de șoareci, filme, siringi, sticlă, combine, vilbrocheni, irigatoare, chei, carpete, cărbune, aspirine, computere ... nu! asta nu; a atras atenția că "mai sunt unii tovarăși care se închină în fața roboților, uitînd că Omul este cel mai prețios ... etc.etc)* ezistă propunerea ca *să* se ia cuvîntul numai pentru a se face propuneri sau observații și să limităm luările la cuvînt la cinci minute, poate chiar la trei.

- La trei! La trei! La trei! strigă toată lumea.

- Atunci-cine-este-pentruc-cine-este-contra-se-abține-cineva-în-una-nimitate-s'a-hotărît-ca-luărili-la-cuvînt-să-se-limiteze-la-trei-minute-are-cuvîntul-tovarășul-Bălan-Radu-se-pregătește-tovarășul ..... (Bălan a fost numit la Timișoara de patru-cinci săptămîni. Înainte fusese prim-secretar la Hunedoara, unde am eu o căsuță în munții Retezat. Oamenii vorbeau bine de el; îl regretă, mai ales că în locul lui a venit unul Popa, tip de Moș Teacă lovit cu leuca: a dat ordin să se taie toți prunii de pe dealuri și merii din livezi și să se semene peste tot, și în șanțuri, grîu, poumb, cartofi; lui i se cresc vaci *speciale* hrănite numai cu furaje nechimizate.)

- Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, Secretar General al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, mult stimată tovarășe academician doctor inginer Elena Ceaușescu, stimați tovarăși și stimate tovarășe.... Plenara Comitetului Central al Partidului nostru se constituie într-unul dintre acele evenimente majore... *(Cele trei minute au trecut; nimeni nu pare să observe; cei mai mulți au început să somnoleze de pe acum.)* "Documentele de o excepțională însemnătate teoretică și practică, supuse discuției plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, poartă amprenta personalității de excepție a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Secretarul General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, comandantul suprem al Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România, erou între eroii neamului, ctitor de geniu, majestuoasă personalitate exponențială, eminent....

(Mă întorc spre vecin, poetul N.Dragoș, redactor-șef adj. al "Scînteii", ajuns în sfîrșit, la al XIV-lea Congres, după chinuitoare speranțe și rîvne susținute, membru în comisia centrală de revizie: "E prea de tot! Mă ridic și atrag atenția că abia acum cinci minute am votat limitarea luărilor de cuvînt!" Mă privește ca pe o broască cu păr. "Vă rog, șoptește îngrozit și înțelept, dacă *Tovarășului* nu i-ar conveni, ar atenționa dînsul!" Așa e.)

Imnul de slavă durează exact două minute, după care tonalitatea se schimbă: devine rapidă, monotonă, albă: "Oamenii muncii din județul Timiș, mobilizați de organele și organizațiile de partid, au realizat .... au depășit ....98,54%... 97,86%... 88,72%... 101,73%... însămînțările, sistematizarea, învățămîntul, transporturile, sănătatea, cultura, mai sunt și unele nerealizări, dar... Partea concretă a durat trei minute fantomatice. Apoi, din nou: "Politica externă a partidului și statului nostru poartă amprenta strălucitei personalități de excepție a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Secretarul General al partidului nostru, Președintele Republicii Socialiste România, erou între eroii neamului, eminentă personalitate de excepțională excepție a lumii contemporane, marele gînditor revoluționar, neînfricatul luptător pentru pace ... oamenii muncii din județul Timiș, fără deosebire de naționalitate, români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități,dau o înaltă apreciere,își însușesc cu profundă stimă și deosebit respect... strîns uniți în jurul partidului, al comitetului său central în frunte cu dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, Secretar general al partidului, Președintele țării, legendar făuritor de istorie, majestuoasă personalitate exponențială....

A durat exact nouăsprezece minute.

- Are cuvîntul tovarășul... se pregătește tovarășul...

- Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, Secretar General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, Comandant Suprem, mult stimată tovarășă academician doctor inginer Elena Ceaușescu, stimate tovarășe și stimați tovarăși, plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român se constituie într-unul din acele evenimente majore...

- Are cuvîntul tovarășul.... se pregătește tovarășul....

- Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, secretar general....

- Are cuvîntul tovarășul... se pregătește tovarășul....

Ca să fac ceva încep să notez epitetele. Toți notează, mai ales la concluzii. Odată, mai de mult l-am întrebat pe vecinul meu (mi se pare era chiar fratele său, generalul Ilie, altfel om de treabă, găsindu-și în naționalism refugiu și motivare: cei care lucrează cu el îmi spun că "suferă", că e persecutat de cumnată-sa pentru articolele de istorie militară pe care le semnează în diverse reviste. "A ajuns să scrie și *ăsta* ?") : "Nu vă supărați... cuvîntarea apare mîine în toate ziarele. Se poate citi în tihnă, analiza, reveni asupra paragrafelor de o deosebită însemnătate teoretică și practică. Așadar, ce noutăți acum?" M-a privit uluit; nu mi-a răspuns. Doar și atunci cînd *tovarășul* merge pe teren, însoțitorii îl urmează cu carnetele în mîini, notînd și călcînd în bobote. Așadar, notez și eu :..... "vibrant omagiu, aleasă recunoștință, epocă de aur, genială contribuție, erou între marii eroi, ilustru președinte, eminent om politic, strateg de geniu, cel mai iubit și stimat fiu, mare gînditor, înaltă rigoare științifică, gîndire clar văzătoare, recunoscut pe toate meridianele lumii, vatra de istorie și hărnicie a Scorniceștiului, caracterizat printr-un caracter de excepțională excepție, titanică activitate revoluționară, monumentală operă filozofică, cel mai destoinic și înțelept, inegalabil gînditor marxist, bărbat neînfricat."...

Pauză. Primi secretari, miniștri, generali, directori de mari combinate și șantiere, oameni de știință, revoluționari de profesie, toți se năpustesc la WC, să fumeze ca elevii, în disperare. Nicăieri în Sediu nu e voie. Dacă ar îndrăzni cineva - în afară de Nicu - apare îndată un tînăr ofițer MAI, cu eghileți groși ca niște vipere de aur pe umărul stîng și-l "atenționează" cu asprime. *Tovarășul* nu suportă fumul. (Ironie ieftină: am aflat că dînsa fumează pe ascuns. De aici mi s-au tras necazuri la serialul "Lumini și umbre" unde actrița Valeria Seciu apărea în rolul unei tinere *intelctuale* comuniste. Am numit-o ... Petrescu! Fără nici o intenție, din reflex. E un nume banal, cel mai răspîndit în România, alături de Popescu și Ionescu, dar s-a identificat, deși nimic în caracter, atitudine, cultură, destin, nu indica cea mai măruntă asemănare. Doar numele și fumatul. La fiecare din nesfîrșitele vizionări, cînd eroina, văduvă tînără și împiedicată de "morala proletară" să-și rezolve firesc necesitățile sexuale, aprindea nervos o țigară, răposatul Petre Enache, secretar al CC cu propaganda, țistuia disperat: "Vai di mini! Iar fumeazi?" și eu încercam să-i explic, pe înțelesul lui, că e văduvă de dată recentă, că morala proletară o împiedică să... de unde unele nervozități, iar tutunul, se știe... El, clătindu-și capul cu păr ondulat și fixat cu apă cu zahăr dădea "indicația" să se scoată scena. Dar, ca să fiu corect față de memoria acestui om simplu, pe care ascensiunea socială l-a băgat în mormînt,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

trebuie să spun că a salvat multe scene, mult mai primejdioase, cum a fost aceea în care actorul Mitică Popescu, "Împăratul" comanda pictorilor şi poeţilor famelici care cu toate că le dădea de mîncare şi de băut îşi băteau joc de el să-i închine nişte poezii şi să-i facă portretul, din care să reiasă "cît sunt eu dă bun, cît dă frumos". Enache ne-a cerut să mutăm scena într-un alt episod, care urma peste două săptămîni. Mi-a făcut cu ochiul: "Atunşi dînşii vor fi în străinătate"... Tot el mi-a spus că la una din vizionările de sîmbătă de la Club, ea ar fi ţipat: "D' unde m-a văzut pă mine Popovici fumînd şi pupîndu-mă pîn' automobile cu toţi vagabonzii?" *Vagabond* însemna pentru ea tot ce poate fi mai rău, în primul rînd un desfrînat sexual. Ar fi spus cu ocazia unei aniversări: "Ştefan ăsta, cel Mare, a fost *cam* vagabond!")

M-am lăsat de fumat acum zece ani şi era să mor asfixiat în fumul aproape solid din WC Bărbaţi al CC al PCR. La ieşire, buimac, mă ciocnesc cu Ion Stoian, secretarul cu problemele externe. Ochi albaştri, senini, insolenţă golănească, stilul de conducere al epocii, în care dacă vorbeşti cu cineva trebuie să-l pui de la început în stare de inferioritate şi vinovăţie, să-l dezechilibrezi: "Hai,bă, nu umbla cu cioace! Spune dăşchis cum aţi încurcat-o, acolo în sectorul tău!" reflectare mitocănesc-naţională a sumbrei metode judiciare bolşevice, în care acuzatul trebuie să înceapă prin a-şi înşira el crimele.

Proaspăt numit la propagandă în 1965, în scurt-înşelătoarea perioadă a "deschiderii" Ion Stoian s-a ciocnit de rezistenţa unanimă a scriitorilor, cînd a organizat "demascarea" lui D.R.Popescu pentru nuvela "Leul albastru". Pe urmă a greşit nu ştiu ce - bănuiesc că n-a apreciat just amplitudinea liberalizării şi ca orice oportunist cinstit a exagerat - şi a fost trimis cîţiva ani ambasador la Tirana, să ispăşească şi să se pătrundă de "gîndirea Enver Hodja". Pe urmă a reînceput urcarea. Prim secretar la Constanţa (mi-a povestit că aici i-a strigat odată Ceauşescu: "Nu mă meritaţi!") curînd ministru de externe, apoi secretar CC cu problemele externe: a făcut un infarct la Paris; l-am văzut la Elias unde eram şi eu internat; semnalul morţii îl umanizase, dar o dată cu ameliorarea i-a trecut. "Măi, omule, îi spun, ştiind că a fost la Moscova în această delegaţie, că a asistat la discuţii, că *ştie* cum stau lucrurile; nu vă daţi seama că se dărîmă şandramaua, că e chestie de zile?

- Hai, dom' le, dumneata totdeauna ai fost pesimist, îmi răspunde zeflemitor, ca şi cum ar fi vorba de o constantă deficienţă psihică.

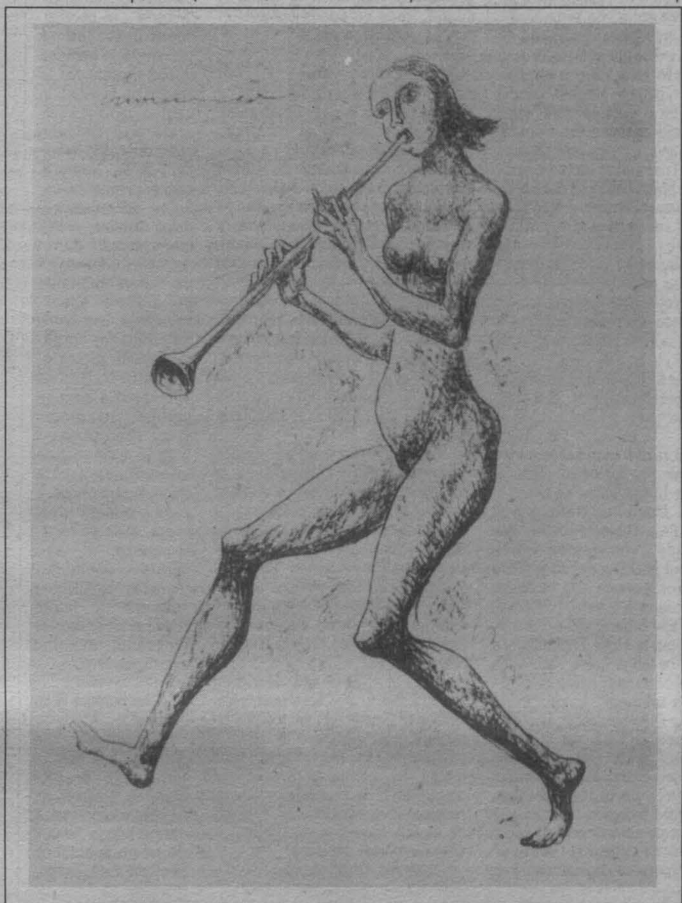
Reintrăm. Reintră şi ei. Resculări, rescandări, reaplauze. Întrucît "a fost atinse toate problemili" se propune suspendarea discuţiilor. Entuziasm. Votăm. În-unanimitate-s' a-hotărît-... Se ridică. Toţi, cu mişcări precipitate, arată că se pregătesc să noteze. Concluziile. O oră jumătate. Fără nici o schimbare, cuvînt cu cuvînt ceea ce spune de cinci-şase ani. Cald. Bioxid de carbon. Trag cu ochiul la hîrtia vecinului. "*prevederi - trebuie de a face totul - rămînerile în urmă trebuie - nu se va admite - să terminăm cu scuzile - 85% - se-prelimină* -"... A terminat. Vuiet interminabil. Pleacă, însoţit de o trenă sonoră. Se opreşte. Ne salută ca un boxer victorios, cu privirea moartă. Ovaţii. Transpiraţia curge gîrlă pe cefe roşii. Pleacă *definitiv*. A ieşit. Se dă drumul la aerul condiţionat. Afară, tovarăşii se lasă gemînd uşor pe pernele maşinilor. Mai sunt cîteva zile pînă la începerea Revoluţiei, la Timişoara.

Eu eram membru al acestui comitet central.

Mi-s sărac şi n-am nimicu
Numa' chelea pă buricu.
(Cîntec din Bihor)

Mă aflu prin anii '70, la Oradea, oraşul copilăriei mele, pe strada Castanilor unde am locuit îndată după război, într-o fostă casă grofească, ciuruită de obuze, cu şobolani ca nişte purcei mişunînd peste tot: în curtea cît o piaţetă, cuprinzînd fostele odăi ale slugilor, un microcosmos ardelean: familia cizmarului Szabó István, surd din fericire pentru că nevastă-sa, Etelka néni, pretinde că e urmaşa contelui Szaboldy şi-i reproşează, ca să audă toată curtea, că e doar un pîrlit de "şuster", nea Păru Claje, frînar; vrea să intre în orchestra CFR şi noaptea învaţă să cînte la trompetă; într-o zi a ieşit în mijlocul curţii, în izmene, răcnind: "Da' nu pricepi muiere că nu se poate de două ori, una după alta, dacă-mi dai numa'zamă de fasole?; domnul Küllős Árpád care prin 1947 s-a dus odată la gară să-şi aştepte soacra şi l-au luat prizonier de război ruşii (le fugise unul din tren şi nu le ieşea numărul) a stat trei ani în Siberia; prietenul meu Iuhós baci, poştaş, pe care în 1944 eliberatorii l-au aşezat în uşa pivniţei în chip de ţintă vie şi au tras cu pistoalele în chipiul lui înalt, unguresc, iar el îmi povestea cum "şi-a încredinţat sufletul Atoatefăcătorului", iar mai tîrziu şi-a omorît nevasta pisălogind-o cu glas de miere: "De cîte ori nu ţi-am spus eu dumitale, scumpa şi adorata mea porumbiţă *(galambócskám)* că locul acestei cratiţe pe plită, nu e aici, ci aici?" şi o muta cu cîţiva centimetri mai încolo, surîzînd trist şi resemnat, pînă cînd într-o zi Erzsi néni s-a spînzurat în cămara de lemne, iar Iuhós baci a venit acasă, peste cîteva zile cu o nevastă cu 20 de ani mai tînără ca el, căreia a şi început să-i spună: "iubita mea inimioară *(szivecském)*, de cîte ori nu ţi-am spus eu dumitale"... Mie, pe măsură ce înaintam în viaţă, mi-a spus: tinere, domnule elev, domnule student, domnule profesor, maestre şi în ultima vreme, de cînd sunt deputat în Marea Adunare Naţională, "Excelenţa Voastră, milostive domn", bine înţeles în ungureşte, limba noastră de ciobani neavînd asemenea subtilităţi ierarhice.

Ion IRIMESCU: Fată cîntînd

Acum, în anii '70, într-o frumoasă şi tristă zi de toamnă aurie, vorbesc despre problemele mele deputăţeşti cu Oleg S. coleg de clasă, ajuns directorul unei mari fabrici din Oradea, înalt, osos, tăcut, foarte tăcut, aşa cum sunt toţi cei născuţi în Basarabia şi Bucovina şi cărora *li s-a permis* să rămînă în România; am fost îndrăgostiţi de aceeaşi fată...

Sunt aşadar deputat în circumscripţia "dr. Petru Groza" fost Şchei, unde prin anii 1953-56 era un fel de California sau Klondyke din vremea goanei după aur, numai că aici era vorba de uraniu, stăpînit de SOVROM QUARTIT. Minereul, pechblenda dacă nu mă înşel, se găsea în cantităţi uriaşe, urca pînă la suprafaţă: au fost transportaţi spre răsărit, noaptea, sub pază specială sovietică, munţi întregi; minerii încasau lefuri fabuloase, zeci de mii în anii aceia; e drept că în cîteva săptămîni le cădeau dinţii şi părul iar într-un an-doi mureau; dar pînă atunci făceau beţii enorme, se tăiau în cuţite dar nu pentru femei. Nu-i interesau, radiaţiile îi făcuseră impotenţi. S-au clădit alandala blocuri de cîte zece etaje, în care apa n-a urcat niciodată pînă la doi.

Asta era problema principală cu care se confrunta desăvîrşita mea nepricepere şi ignoranţă: toată lumea se îmbulzeşte să mă sensibilizeze; mi se explică ce înseamnă să trebuiască să-ţi faci nevoile în oală şi să cobori zece etaje uneori fără lumină; mai sunt şi bătrîni, bolnavi, copii; la plecare ruşii au luat toate planurile canalizării, domnul deputat vă rugăm, om şti să fim recunoscători, înţelegeţi dumneavoastră ce vrem să spunem, nu? Le spun deschis că nu mă pricep şi rog să mi se prezinte o propunere concretă, s-o pot supune, la rîndul meu, forurilor de decizie. Mi se spune că soluţia există: pentru a rezolva *definitiv* problema apei în "Oraşul dr. Petru Groza" ("Grozagrad" ar veni, după modelul sovietic, total nepotrivit limbii române analitice) trebuia executată aducţiunea pîrîului Aleu din apropiere. Debit constant de apă curată, costul operaţiei 17.000.000. Plin de elan mă duc la preşedintele de atunci al Comitetului Planificării, Maxim Berghianu, dacă nu mă înşel, tip de "boss" american şi foarte vanitos. Îi spun că-şi va lega numele de această realizare, că oamenii îl vor pomeni timp de generaţii; izbucneşte în hohote de rîs. "De unde vrei să-ţi scot eu 17 milioane? În primul rînd lucrarea trebuie avizată, prinsă în Plan, trecută prin forurile de resort, la urmă aprobată de CC şi de MAN". Probabil expresia mea este atît de dezamăgită, încît mă consolează. "Pentru că eşti băiat bun, îţi dau *de la mine* (e ciudat cum într-un sistem de colectivism absolut, rămîne atît de puternic "al meu" "de la mine" "eu"; răzbunare secretă a unui instinct negat) două milioane, hai să zicem trei, să te poţi da mare în circumscripţie! Faceţi şi voi acolo nişte deznisipări". S-au făcut deznisipările, apa a urcat pînă la etajul trei, pe urmă s-a înnisipat la loc. De la un alt preşedinte, cu care mă întîlneam uneori la vînătoare, am mai obţinut 5 milioane, tot pentru deznisipări, de la altul, pescar, trei de la urmaşul său nu mai ştiu cîte şi în sfîrşit am găsit înţelegere la Petre Blajovici, bihorean şi el şi om de suflet, care mi-a aprobat cele 17 milioane iniţiale, care ar fi rezolvat radical problema. Cu cîrpeli inutile, cu scumpirea materialelor, lucrarea a ajuns să coste pînă la urmă vreo 80.000.000. Riscurile inerente ale unui sistem ştiinţific planificat.

Ca unul care, cu eforturi considerabile şi mimarea unor maladii incurabile am rămas "liber profesionist", aveam mai mult timp liber; m-am dăruit "deputăţiei". Mi-a plăcut, aveam sentimentul că pot fi util altora, oamenii regiunii mele natale, pe care-i iubeam şi-i înţelegeam; eram aproape tot timpul "pe teren", pînă mi s-a interzis şi pentru că nu m-am supus, şi am continuat să mă duc, n-am mai fost "ales". Umpleam carnete cu însemnări:

- Domnule Deputat, se ridică un ţăran între două vîrste, cam zdrenţăros, ştirb şi cu darul vorbirii; nu ştiu dacă ştii că noi doi ni-s cam neamuri, că bunul dumetale, Gusti, o fost ţinut o vară de-a doua a moşului meu din partea măicuţii Rafila! Mie îmi zice Popa-Radio, că multe am pătimit eu din pricina acestuia din urmă. Acuma eu vă rog să binevoiţi a *întreveni* la luminaţii tovarăşi din conducere, să ne tragă şi nouă corentul electric în sat, că noi contribuţia o am plătit-o de mult şi chiar de două, dacă nu de trei ori şi vrem să avem şi noi televizie, că *radioul aista minte de uscă apele*!

- Care radio, mă? sare ca ars instructorul de la judeţ.

- Radio "Europa liberă", tovarăşe!

Cînd se termină întrunirea vine la mine, mă ia de o parte şi-mi spune: "Auzi dragă domnule Titus şi scumpul nostru văr, dacă mi-i da 500 de lei eu mă angajez să te aleg la noi aici, cîte zile îi avea de trăit, bun înţeles dacă nu vine altu' partid la putere, că eu am fost aghent electoral şi pentru unchiul dumetale, domnul Pătru Popovici carele au fost Naţional-Ţărănist şi Prefect. S-o fi întors din deportaţie din Bărăgan? Să-i spuneţi din partea mea, săru-mîna şi... să ne ajute bunul şi înduratul Dumnezeu, pricepeţi dumneavoastră ce vreau să zic! Altă dată vorbeam mai slobod, de aceea am stat şi la Canal, oare s-o fi gătat? Că ar fi fostă păcat să muncească şi să piară acolo degeaba atîta puzderie de lume.

Tot cu el, cu bacea Popa-Radio (i se zicea aşa pentru că stătea toată ziua cu urechea lipită de pînza unui aparat vechi şi pe urmă se ducea la Bufet şi povestea ce s-a vorbit la Europa Liberă, la Vocea Americii, la BBC, drept care a contribuit şi el la drumul fără pulbere) am avut o întîmplare ceva mai dramatică. Eram la Oradea, la părinţi; mă sună acelaşi Petre Blajovici, acum prim secretar de Bihor (de unde a fost mătrăşit curînd pentru că, fără demersurile imanente a redat oraşului strălucirea lui barocă de pe vremuri şi fără aprobarea personală a Şefului Statului, şi a tovarăşei, mai ales nu se putea construi o gheretă). Îmi spune că are ceva treabă în satul M. nu ţine mult şi pe urmă "s-a aranjat o mică vînătoare". Plecăm; discuţia cu activul din M. durează cîteva minute; ne aşezăm în ştanduri, gonacii au şi pornit. Voci argintii de copii scoşi de la şcoală, conduşi pe şleauri şi prin spinării de învăţătorul lor.

Şi deodată, pe o imensă grămadă de bălegar, cît o căpiţă fumegîndă, apare bace Popa-Radio. E niţel băut. Se reazemă în furcă.

- Bună ziua, domnilor. Vă văd bine îmbrăcaţi, la vînătoare în zi de lucru, bag sama îţi fi dă la partid... Şi deodată se porneşte: "Apoi f... dracu mama măicuţelor voastre, nu vi-i ruşine? Prăvăliile goale, zdrenţele curg pe noi, fotoghină nu-i să băgăm în lămpi, banii pe electrică ni i-aţi mîncat, nu vă temeţi că vă bate bunul Dumnezeu, f...vă şi dregu-vă!

Ascultăm, vinovaţi, un timp apoi Petre Bl. devine cadru cu muncă de răspundere.

- Auzi bace, ia dă-te dumneata imediat jos de acolo!

Bace Popa-Radio s-a înmuiat. Plîngăreţ, umil:

- Apoi nice pe căcat nu-i mai voie să şadă ţăranu' domnule prefect?

Ne luăm catrafusele şi plecăm acasă.

- Păi şi eu îţi spun la fel! sare deodată Oleg S. directorul unei întreprinderi; ne-am mai întîlnit, în 1979, în avionul de New York. Are ochii reci, duşmănoşi. "Sigur că-ţi convine! Eşti membru al CC? Eşti! Iei de la ei 20 de mii pe lună? Iei!

Îi spun că nu, că nu am nici o funcţie plătită, trăiesc din drepturile de autor, că am avut un scandal cu Ceauşescu în 1970 cînd m-a chemat să mă facă ministrul culturii şi am refuzat, că în viaţă am cheltuit mai multă energie ca să scap de orice funcţie decît alţii ca s-o obţină, că mimez maladii incurabile, deşi, slavă domnului sunt sănătos tun şi că, după cîte ştiu eu, membrii CC nu primesc leafă în această calitate. Nu mă crede. Se distanţează şi mai mult.

- Cum să nu-ţi convină? Deci 20 de mii de la partid, 20 de mii de la MAN..."O mie, zic şi gratuit pe CFR". "Nu-i adevărat. Minţi! De altfel ştiu că nu aveţi voie să spuneţi cît umflaţi, că e un secret... Pe urmă banii de pe cărţi, de pe filme. Ştie toată lumea că eşti miliardar! Du-te dracului!

- Iar acum, după Decembrie 1989, împroşti cu noroi! îmi spune un prieten care a citit "Cutia de ghete" şi a văzut "Ţiganiada". E frumos?

Nu ştiu dacă e urît sau frumos. Ştiu doar că "memoriile" se scriu pentru a-ţi batjocori contemporanii (şi dacă eşti Saint-Simon se justifică) fie ca să-ţi construieşti legenda istorică (şi dacă eşti Charles De Gaulle se admite) ori ca să-ţi scormoneşti cumplitele hăuri interioare (şi dacă eşti Dostoievski...) Din nefericire nu sînt nici unul nici altul dintre aceştia. Şi nu vreau nici să justific nimic şi mai ales să *mă* justific. Vreau să povestesc.

Din volumul în pregătire
„Disciplina dezordinii"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Gabi MICHAILESCU

J' AVONS L' HONNEUR! SCUMPE GIB

Trebuie să mă întorc la alte timpuri, la alt Bucureşti, al tinereţii mele... La alţi oameni care ştiau ce e cu ei - lumea de azi nu ştie ce e cu ea; la alte toamne, de aur, doldora de rod; la alte ierni diamantine îmbrăţişate de căldura sobelor; la primăveri însorite voltijînd pe adierea liliacului îmbătător şi veri coapte în caldul spicului de grîu - anotimpuri de sine stătătoare, nu răvăşite ca azi. Şi mai ales să mă duc înapoi, pînă la acea mentalitate, aproape dispărută, de veneraţie a trecutului şi a celor ce i-au făurit matca. Neîndoios, fără postament, bîjbîi în gol, vii de-a berbeleaca... Evlavia îndreptată împlinirilor dinainte, celor ce nu mai sunt şi le-au pecetluit, cu harul lor, e o sacră datorie, la care cine nu gîndeşte a trecut pasager clandestin, de-a surda prin lumea aceasta... Şi-atunci, cu fruntea în pămînt, înapoi la icoane! Deci, desprinzîndu-l din faldurile infinite ale acelei epoci care a fost şi, vai, nu mai este, mă întorc la sfielnicul, modestul, dulcele blajin Gib, în genunchi...

Printr-alt Bucureşti, încăpător de iluzii, m-am tot dus cu el... La vechiul Naţional - leu pe labe - tuna vocea meşterului Nottara, "împrumutaţi-mi lacrimile voastre", în "Viforul" lui Delavrancea; peste drum plîngea vioara lui Grigoraş Dinicu la "Continental"; pe Academiei, pe unde trecea tramvaiul 16, la "Cărăbuş", Tănase muştruluia pe Vintilă Brătianu, pe care-l prinsese în banca întîi, că prea mărise birurile... Şi potentatul să moară de rîs! Redacţia "Curentului" era pe Sărindar - strada tinereţii noastre - deasupra restaurantului Berlin de astăzi. Acolo urca, la cîteva zile, surîzător, feciorelnic, Gib, aducînd "cursivul" de pagina întîi. Şi de-acolo plecam cu el, hălăduind pe străzi, o dată cu înserarea luminate à giorgio. Nu uita să treacă pe la Rochus, pe Academiei, şi să se aprovizioneze cu delicioasele mezeluri - multe felurite sorturi - pentru cei de-acasă. Îl însoţeam pînă în Floreasca, unde locuia, care pe-atunci era cîmp cu cîteva case aruncate, ici-colo. Nu am întîlnit pînă la el, nici după, o mai delicată modestie, lipsă de pizmă, nobleţe, suflet cald şi entuziast, un tacit cult, fără fanfaronadă, al trainicei prietenii. În el sălăşluiau gînduri mari, pe care, avar, şi le alinta; arareori le împărtăşea, şi nu oricui. Avea în el ispita a două mistere: cel al cerurilor, cu strălucitoarele stele; şi femeia, de cînd lumea dulce mister... Citeam în ochii lui duioşi, în umezirea buzelor cărnoase, voluptatea, cum dezbrăca, dincolo de genunchi, pe frumoasele străzii, cadîne elegante, pempante, mirobolante şi fără sacoşe... Gib a fost o permanentă visare, de stranie iubire! Acasă îl aşteptau doamna lui - cea dintîi dragoste - Mira, Ionica şi pe trepied luneta comandată la Paris, îndreptată misterului astrelor, Vega, Lebăda, braţul Andromedei...Şi cine ştie - poate - printre stele mii, ocheanul să-i fi semnalat şi clipirea stelei lui polare...

Părintele meu, profesor de muzică la şcolile craiovene, îl avusese elev. De altfel, mai tîrziu, Gib îl va pomeni într-unul din romanele sale. Dascăli nu glumă, nişte învăţaţi, la liceul Carol I din Craiova! Printre ei, cel de română, Nache Niculescu, încurajează gustul pentru literatură ce arată şcolarul Mihăescu I. Gheorghe, al şaselea copil din cei doisprezece, ai avocatului drăgăşenean Nilă Mihăescu. Revenit la Craiova, la aceeaşi şcoală, după peregrinări la Slatina şi Vîlcea, intrat în cursul superior, începe să scrie versuri şi proză. Moş Nache apreciindu-i-le, liceanul se întinde mai abitir pe albul hîrtiei... Trecînd în ultima clasă, se întîmplă ceva extrem de semnificativ, raportat la multiplele comentarii de mai tîrziu, influenţa scriitorilor ruşi asupra creaţiei sale. Vara, în vacanţă, întors la Drăgăşani, lungit în pătulul de la vie, cu caietul pe genunchi - cum scria el - desăvîrşeşte o amplă, splendidă nuvelă, cu încîlcite rădăcini sufleteşti. Toamna, reîntors la liceu, mîndru, i-o predă bătrînului dascăl. La ora următoare, stupefacţie! Moş Nache îi restituie manuscrisul, subliniindu-i:

- Nu ştiu ce să cred... E în totul "Gîndirea" lui Andreiev.

- N-am citit-o, nu l-am citit...

Întinzîndu-i cartea clasicului rus:

- O ai aicea, citeşte-o şi ai să vezi...

Noaptea, liceanul, parcurgînd filele morbidului iluminat, şi-a făcut praf manuscrisul!

Primul război mondial terminat, cu fruntariile României-Mari rotunjite, Gib revine la facultatea de drept în uniforma frontului. Carnagiul îi dăduse atîtea subiecte, de vajnică deznădejde... În vremea aceea cuvîntul lui N.D.Cocea, în privinţa scrisului, conta enorm. Gib, terminînd prima versiune a nuvelei "Vedenia", se decide să-l caute şi să i-o citească. Cocea stătea la Hotel English, situat în pasajul ce leagă Calea Victoriei de strada Academiei, lipit azi de "Cofetăria teatrului". În ziua fixată lecturii, cu filele nuvelei în buzunar, tînărul scriitor, să nu întîrzie, traversează grăbit Calea Victoriei dinspre Oteteleşanu. În faţa pasajului, cînd să urce pe trotuar, neatent, alunecă într-o balegă...

Socoteşte semnul de bun augur! Cocea, primul auditor al "Vedeniei", rămîne surprins de originalitatea, forţa şi neprevăzutul cu care-şi struneşte pana candidul condeier. Pecetluieşte cu ditirambe calităţile şi încrederea acestuia. Şi Gib, fericit, la ieşirea în stradă, trage cu coada ochiului în punctul unde alunecase...

Gib. I MIHĂESCU

Urmează activitatea la "Ţara nouă". Cei doi ani de frăţietate cu Cezar Petrescu la Cluj. Colaborarea la "Gazeta Ardealului" şi "Înfrăţirea". Apoi la "Gândirea", care apare prima oară la Cluj, scoasă de Cezar Petrescu şi D.I.Cucu, la 1 Mai 1921. De-aici înainte producţiile singurului scriitor surprind înavuţind literatura română, cucerind critică şi cititori, numele Gib I. Mihăescu dobîndind popularitate.

După alte peregrinări prin ţară, Gib se decide să revină la Drăgăşani şi să practice avocatura. Paralel, funcţionează şi ca profesor la Şcoala de ucenici, unde predă educaţia civică şi fizico-chimice, mai tîrziu franceza.

Încă de la Cluj începuse o piesă de teatru, iniţial intitulată "Am ucis păcatul". Un fragment din ea apare în revista craioveană "Flamura", a funcţionarului de la Poştă, Radu Bardeş. Pe parcurs o definitivează şi-i schimbă numele - devine "Pavilionul cu umbre". În 1926 este premiată de Asociaţia criticilor dramatici. Ajunge, datorită unui referat elogios al lui Păstorel Teodoreanu, la Teatrul Naţional.

În acea perioadă Marioara Ventura era în căutarea unei piese româneşti. Pamfil Şeicaru, prieten cu Gib şi care-l publicase în "Hiena", urcă scările Hotelului Bulevard, unde locuia, la sosirile în ţară, marea tragediană. Îi înmînează piesa, recomandîndu-i-o călduros. Cucerită de strania lucrare şi de tîlcurile ei, divina se decide s-o joace...

3 Martie 1928: triumful "Pavilionului cu umbre" pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti! Liana-Marioara Ventura; Ilarie - Romald Bulfinsky; Geo - Pop Marţian; Angela - Eugenia Zaharia. Regia: Soare Z. Soare. Cortina se înalţă de peste douăzeci de ori pe finalul actului doi, pulverizînd ostilităţi, de care nu e străin pseudo-dramaturgul "Mioarei"... A doua zi, imensul succes se oglindeşte în întreaga critică dramatică. Şi are loc un banchet, în cinstea genialei interprete şi a timidului autor dramatic, definitivat de ea. Ventura, care era fermecătoare, dulce, scînteietoare, deloc distantă, animă masa, stropită cu vin din belşug, încadrată de personalităţile literare ale epocii. Spre ziuă, comesenii ridicîndu-se, tragediana, în picioare, întîrzie într-un grup, să sfîrşească o discuţie aprinsă. Se apropie Tudor Vianu, pe-atunci tînăr. Entuziasmat de arta vrăjitorească a unicei şi cam dispus, îi înclină o largă reverenţă, dînd să îngenuncheze şi să-i sărute pantoful... Ventura - plasticitate statuară - înalţă superbul picior, buzele filosofului atingînd atlasul condurului...

Cîte nu sunt şi cu Ventura!...

La cîteva zile decide să plece în turneu, în oraşele mari, cu "Pavilionul". Îşi cheamă impresarul, care o plătea 50.000 de lei pe spectacol, faimosul Lică Teodorescu.

- Lică, ştii cine e autorul piesei.

- Da, domnişoară Ventura; un advocat de la Drăgăşani...

- Îl iei în turneu.

- Să facă ce?

- Nu face nimic. Stă în culise. Pui pe cineva în fundul sălii să strige: "autorul!" Şi eu îl iau de mînă şi-l scot la aplauze...

- Dar, domnişoară Ventura... Un om în plus la vagon... cuşetă...

- Faci ce-ţi spun eu! Dar, nu numai atît...

- Mai e ceva?...

- Vezi bine. Pentru deranj, îl plăteşti cu 6000 de lei pe zi...

Aşa s-a petrecut. Impresarul, destul de strîns, a dat pentru scurtul turneu, celui chemat la rampă, contravaloarea unei case, cum era pe-atunci.

În acelaşi an piesa tipărită la "Scrisul românesc", la Craiova, poartă următoarea dedicaţie:

"Domnişoarei Marioara Ventura

Care a făcut să răsune sub degetele puterii sale vrăjite, pînă la supremele înălţimi şi intensităţi, vagile acorduri de rîs şi de amar, închise în slovele de faţă, închină această carte

Autorul"

Într-adevăr: jocul de mîini al societarei Comediei Franceze nu se poate uita; era magnific!

Sunt oameni şi oameni... Regizorul Ion Sava mi-a depănat o noapte întreagă, cu lux de amănunte, mie şi Maniei Antonova, la restaurantul "Viticola", cum va monta el "Macbeth" cu măşti la Sf. Sava. Ingeniozitate, fantezie, argumente peremptorii pînă la ziuă... Cînd am fost la spectacol, o Turtucaie teatrală!

Blîndul Gib nu era aşa. Ioc argumente. Înainte de "Rusoaica" mi-a spus doar atît:

- Bordeiul... o ferestruică...

Marioara VENTURA

Niculina întinsă pe pat... Cineva, din negură... spionează prin ciobul ferestrei... Am să fac ceva!...

Şi a realizat una din capodoperele literaturii române!

Am avut norocul să fiu primul căruia i-a dat să citească manuscrisul puternicului roman. L-am parcurs pe nerăsuflate într-un subsol din Intrarea Buzeşti, unde locuiam. Observîndu-i că titlul e lung: "Bordeiul pe Nistru al locotenentului Ragaiac", l-a intitulat "Rusoaica", menţinînd în subsidiar prima titulatură.

Nu scria uşor. În biroul lui de la Direcţia Presei îşi impusese să scrie cinci pagini pe zi, ceea ce ar fi împlinit o carte în trei luni. N-a fost chiar aşa... Şi mă tot întreb, şi nu înţeleg, de ce cea mai reprezentativă creaţie a genialului scriitor, "Rusoaica", nu găseşte editor; într-astfel privind patrimoniul literelor româneşti de o capodoperă. După cum, iarăşi nu văd cauza pentru care "Pavilionul cu umbre" nu figurează în repertoriul primei noastre scene, Naţionalul bucureştean.

Gib I. Mihăescu

23 Aprilie 1894 - 19 Octomvrie 1935

Cincizeci de toamne peste fantasmele lui... "Troiţa"... "Frigul"... "Vedenia"... "Uritul"... "Grandiflora"...

Tot atîtea peste mormîntul dintre vii, de la Drăgăşani...

Şi alte toamne peste golul imens al sfîrşitului de lume...

J' avons l' honneur! scumpe Gib.

14 octomvrie 1985

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Caius DRAGOMIR

DELICTUL PRIN ABUZ DE REPREZENTARE

Peter Loewenberg, cercetător californian al istoriei din generația medie, cita fraza lui Arthur Rimbaud despre faptul că iubirea trebuie reinventată, afirmînd că istoria se cere, de asemenea, reinventată, de către fiecare generație iar, în interiorul generațiilor succesive, de către toți cei care se dedică acestui studiu. Putem continua translația accentului pus pe necesitatea de a renaște, o dată cu fiecare complex diferit de circumstanțe, spunînd că politica are - și ea - nevoie să fie reinventată de către fiecare om politic și de fiecare mișcare politică. Drept abordări noi ale istoriei pot fi citate psihoistoria, istoria științifică socio-cantitativă sau istoria comparată, fiecare putînd fi ilustrate, cu titlul de simple exemple, de Peter Loewenberg însuși, de un J. Morgan Kousser sau de un George M. Fredrickson. Un mod de a interpreta istoria, de a identifica interrelațiile majore, decisive pentru calitățile pe care ajunge să le releve fluxul istoriei, poate fi și un mod al identificării mijloacelor acțiunii politice. Se află aceste mijloace în zona psihicului uman, în cea a valorilor sau realităților sociale sau în sfera structurilor și relațiilor internaționale sau în toate acestea? Ne putem, desigur, întreba astfel dar, oare, desprinderea de comunism - în toată dificultatea sa practică - nu este, ca principiu, un proces cu mult mai simplu decît oricare altul? Ce valoare umană - pur și simplu umană, nu a fost degradată de comunism? Nu este nici o urmă de retorism aici; poruncile decalogului pot fi luate în considerație una după alta. Nu există nici una a cărei încălcare să nu facă parte din însuși modul comunist de a fi. Viciile grave au fost punctele de sprijin ale comunismului pe terenul comportamentului uman. În contradicție cu umanul nu s-a aflat însă numai comunismul; negarea sau neglijarea condiției ontice a ființei umane, ca ființă duală în sensul cartesian înseamnă astăzi primejdie comunistă. A adopta în ontologia umană o cale greșită înseamnă dintotdeauna a te îndrepta către dictatură, către totalitarism. De cîteva decenii, această gravă primejdie poartă, în primul rînd, numele comunismului. Elementul absolut din om este cel afirmat și regăsit în iubire - în toată iubirea, cu nenumărate forme, cu integralitatea cuprinderii ei asupra corpului și spiritului, ireductibil unite. Elementul absolut este afirmat și regăsit în credință - nutrită și înnobilată de îndoieli - ca și în devotamentul acordat total, fără pretenții și discriminări, semenilor. Sînt deci, ca rezerve de absolut ale umanului, credința, nădejdea și dragostea. Pentru partea noastră de inserție în timp avem, spre a ne apăra umanitatea, înainte de toate, cunoașterea. Cunoașterea înseamnă însă o corectă încadrare între repere, o adecvată plasare în referințele firești. A revendica pentru tine o condiție ontică privilegiată este primul dintre păcate și el se numește trufie. Este, desigur, o poartă închisă a cunoașterii, plus toate dezastrele derivînd din ignoranța autoindusă.

A lua numele lui Dumnezeu în deșert este, poate, cea mai frecventă încălcare a poruncilor, proba iluziei că dispui de o ascendență sau de o autoritate în planul divinului, proba unui fals al plasării tale în referențialul absolutului. În referențialul devenirii acest păcat rămîne tot grav: a lua numele națiunii tale în deșert - căci omul participă la istorie, și deci la devenire, întrucît aparține unei națiuni.

Propriu ființei umane - dovada faptului că prin spirit se inseră în universalitate și prin comunicare constituie societatea - este faptul de a reprezenta. Omul nu doar exemplifică specia sa, grupul său uman, societatea, națiunea. El poate și reprezenta. Prin ce însă omul își reprezintă semenii - printr-un act al conștiinței și voinței personale sau ca urmare a manifestării voinței și conștiinței publice? Răspunsul, aici, nici nu mai trebuie să fie dat. Să notăm însă că prin faptul reprezentării omul este o ființă politică. Cînd reprezentăm doar existentul concret al acestei lumi umane facem politica imediată, curentă. Cînd reprezentăm și posibilul, deci în același timp, viitorul, facem istorie, încercare de încorporare a prezentului în eternitate. Să identifici un model istoric, să îl valorifici în actele tale înseamnă să nu lași la voia întîmplării puterea ta de a reprezenta dar, mai ales, dreptul tău de a fi reprezentat după voința ta.

Viziunile asupra istoriei se plasează între Platon și Hegel dintr-un punct de vedere filosofic, între cartea Eclesiastului și Apocalipsul Sfîntului Ioan din punct de vedere teologic. Esențial, cele două perspective nu diferă prea mult. Este straniu cît de mult diferă modul abordării politicii și societății la Platon, în comparație cu tratarea altor probleme ale omului de către marele filosof. „Republica", precum și „Legile" par să construiască imagini închise, să instituie posibilități, structuri și adevăruri indubitabile. Iubirea, binele, adevărul sau ființa lasă loc tuturor îndoielilor și definirea lor ontică rămîne deschisă. Viața politică permite închiderea în forme exacte. De ce se întîmplă așa? Pentru că - lucrul nu este spus decît subtil și atent - primele sînt proprietăți ale Zeului. Ultima cade în răspunderea oamenilor. Platon este atît de convins de acest adevăr încît pentru el organizarea statelor și mișcarea istorică își află resorturile în mecanismele psihice. Iubirea este însă un zeu și la fel par să fie toate marile categorii ale spiritului. Mișcîndu-se într-un spațiu valoric minor, socialul nu poate fi decît o neoprită repetitivitate. Organizarea ideală, oligarhia, democrația sau tirania se corodează, se substituie, se mișcă fără oprire posibilă, în cerc. Istoria nu este lupta binelui cu răul, ci fatal și continuu balans al oamenilor între extreme. Nimic nou sub soare, spune Eclesiastul; este timp pentru bine și pentru rău, timp pentru naștere și timp pentru moarte - atît doar. Eclesiastul este, sub un aspect, contrariul perfect al prorocilor; nimic nu se schimbă. În spațiul sublunar, tot ceea ce poți face este să înțelegi planul divin. Iisus - el însuși Dumnezeu - întîlnește peste tot divinul. Singura dată cînd recunoaște imaginea cezarului - căci în procurator sau în soldați o neglijează cu totul - este atunci cînd îi este arătată în efigie, pe dinar. Cezarul este, atunci, doar cel care drenează inutilul. Pentru Ioan Teologul absolutul și lumea umanității corupte - întrucît este totuși salvată - se întîlnesc în punctul omega, pe treptele Ierusalimului ceresc. Viziunea lui Ioan nu diferă semnificativ de cea a lui Hegel. Ca mișcare a totalității, o parte a lumii nu părea condamnată. Ivită însă din absolut, lumea nu poate decît să se reîntoarcă la acesta; o simplă regăsire a adevăratei naturi, a celui mai profund dintre adevăruri. Îndepărtarea de esența acesteia este și modul, mai puțin global decît cel hegelian, dar asemănător ca dinamică, de a vedea istoria al lui Jean-Jacques Rousseau. Liberalismul modern este o formă de rousseauism care se raportează la natura umană, încorporîndu-i însă progresul. Iată deci marile sisteme ale filosofiei istoriei: ciclicitate sau drum către momentul stagnării.

Să fie doar acestea perspectivele asupra mișcării istoriei? În toate se află, subtextuală, o premisă: că omul este, simplu și neechivoc, acela care este și se arată a fi în concretul prezent. O istorie ciclică, stagnantă sau o istorie ce se îndreaptă înspre stagnare sînt concluzii și credințe firești într-o lume a neschimbării valorice. Iisus spune însă - și acest îndemn este cel mai puțin reluat în întreaga evoluție umană de pînă acum: „fiți perfecți așa cum este și Tatăl Vostru". Omul nu este cel care poate fi ci, în mod obișnuit, mult mai puțin de atît. Ideea că ființa umană nu se realizează pe sine în chip spontan, ca ființă a societăților existente, este și nucleul concepției psihanalitice în varianta inițială a lui Sigmund Freud, dar mai ales în aceea, ulterioară, a lui Erich Fromm. Ființa umană are a se elibera de inhibiții, baraje, alterări venind din profunzimile structurii sale interioare. Cum o poate face? Prin credința în Unul, Dumnezeu, prin regăsirea totalității în meditație, prin eliminarea constrîngerilor complexuale, în psihanaliză? Mai probabil, prin toate aceste experiențe întrețesute. Este, o asemenea cale a eliberării, doar calea unei sporiri a potențialului de atingere a valorilor o dată definite? Trebuie să acceptăm că omul deplin este și un creator în sfera existenței autentice a valorilor. Pentru Lucian Blaga, omul s-a născut printr-o mutație ontologică. Se poate socoti că noua epocă în care intrăm este aceea a generalizării acestei mutații totale. Este epoca accesului tuturor la cunoaștere, a egalității umane totale, ca totală exprimare în oricare om a naturii umane, recunoaștere nu doar a dreptului la opinie ci și a dreptului, cu adevărat divin, la eroare și salvare, împreună. Se recunosc necondiționat drepturile omului, egalitatea sexelor, respectul minorităților. Se naște, evident, o nouă morală, care afirmă - spre a parafraza o sintagmă celebră - valoarea deplină a celui fără valoare morală, care descoperă amplele resurse de a alimenta rațiunea aflate în iraționalitatea noastră profundă. Mai mult decît că este o ființă obligată să reprezinte, omul este o ființă care trăiește în și pentru semnificație. Prin semnificație, subiectul se unește cu valoarea pe care o acceptă.

Să socotim atunci că istoria este chiar deplasarea, accentul așezat pe valori, o mișcare a signifianței în lungul seriei marilor categorii spirituale. Ritul, legea, cunoașterea sau iubirea au ritmat trecerea prin timp a unei umanități care, o dată ce se atașează unei valori, îi încearcă posibilitățile de relevare a umanului pînă la capăt. Orice valoare este și o cale a valorificării și autovalorificării. În fiecare epocă, omul se verifică pe sine sub semnul prevalent al unei anumite valori. Dincolo de aceasta, istoria devine, în chip îndreptățit, psihologie, dar nu orice fel de psihologie, ci aceea a subiecților întrucît stimulii sub care stau sînt principalele valori care se oferă existenței umane. Istoria poate fi văzută asociaționist, gestaltist sau analitic, însă numai întrucît psihologia colectivă este determinată de receptarea socială a valorilor și determină statutul acestora.

Penultima mare valoare care a dominat scena istoriei a fost individuația, așa cum s-a putut vedea în revoluțiile romantică, impresionistă sau expresionistă. Ultima valoare istorică este însă comunicarea, așa cum se relevă în textualism, în transparența morală sau socio-politică. Ce este atunci națiunea? Spațiul în care comunicarea este optimă, ca eficiență, profunzime și subtilitate. Națiunea mai este și spațiul în care optimumul comunicării se asociază unei cît mai puternice individuații. Cum se conturează, atunci, dreptul nostru de a reprezenta și de a fi reprezentați? Evident, exclusiv în planul comunicării. Despre Dumnezeu, nu avem voie să vorbim decît așa cum ne-am adresa lui într-o rugăciune. Despre națiunea noastră nu avem voie să vorbim decît așa cum am vorbi fiecăruia dintre cei aparținînd aceluiași mediu uman, atunci cînd am încerca să îi obținem acordul.

Contrariul dreptei existențe moderne îl reprezintă abuzul de reprezentare. Dacă noi, românii, întîrziem să fim astăzi readmiși în marea istorie, este pentru că mult prea mulți dintre cei conformați după modelul comunist practică acest abuz în forma naționalismului extremist, în forma xenofobiei declarate în numele unui întreg popor, în forma unui orgoliu gol și pragmatic deturnant de conștiință, în forma imixtiunii unei puteri în sfera altui fapt, de pură factură stalinistă. Nu trăim într-o epocă fetișistă, ci într-una a individualității și comunicării. În jurul autorităților statului român, precum în jurul sufletelor noastre, se rotesc ca într-un nor influențe toxice. Națiunea își stabilește modul în care este reprezentată - dacă este lăsată să o facă - după criteriile comunicării, cristalizată în reguli și legi democratice. Cu insistență, ființe nereprezentative încearcă să capteze în insignifianța lor instituțiile principale, împreună cu care încercăm să intrăm într-o adevărată istorie.

Schimbarea sau nuanțarea valorilor și semnificațiilor face oare ca istoria să dobîndească un flux etern, sau conferă doar o altă dimensiune ciclicității ori stagnării? Nu putem, desigur, să spunem nimic, dar admirăm resorturile egal de grandioase ale sistemului istoriei, fie că sînt cele ale unui perpetuum mobile - de un grad ori de altul - sau ale unui mecanism ce se îndreaptă înspre echilibru. Sînt atît de grandioase, fie ele așa cum au fost gîndite de Eclesiast sau de Platon, de Ioan Teologul, de Rousseau sau de Hegel, ori așa cum ne apar acum în marea dinamică și restructurare valorică, încît nu știu cum de nu înspăimîntă pe acei care în România ar mai dori să le manevreze interesat, desuet și senilic. Istoria aparține celor ce aparțin viitorului, această șansă acordată corectării trecutului. Iernile nu sînt veșnice, nici acestea. Comunismul este un tip de eroare prin care nu mai putem fi reprezentați.

Ion IRIMESCU: Studiu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Modelul Caragiale

(urmare din pag. 1)

Tuturor acestora le datorez convertirea anti-modelului Caragiale într-un veritabil *model* cultural, de o mare vigoare și penetrație: un model care, adeseori, în multiplele noastre discuții peripatetice sibiene, venea să alcătuiască - desigur, prin contrast - alături de modelul Eminescu, binomul cel mai valoros al literaturii noastre clasice. În felul acesta s-a pregătit în conștiința mea critică terenul pentru receptarea adecvată a lui Caragiale. Cînd, vreo zece ani mai tîrziu, am trecut definitiv munții, pentru a mă stabili în Capitală, intrînd astfel în contact direct și profund cu lumea personajelor caragialești, profilul moral și artistic al părintelui lor își găsise deja locul meritat în aprecierile mele. Faptul acesta nu înseamnă nicidecum că, vorbindu-vă acum despre modelul Caragiale, ceva din vechea mea aprehensiune nu se va strecura în cuvintele cu care am de gînd să vi-l prezint. Vă cer dinainte scuze pentru această eventuală rămășiță de adolescență din mine.

Numesc *model cultural* complexul variabil de valori - întruchipate deopotrivă în operă și în autorul ei - care, depășind amiaza succesului său, este capabil să acționeze formativ asupra posterității. Nu mă interesează, acum și aici, dacă în viața sa de toate zilele sau în împrejurări excepționale, omul a fost sau nu la înălțimea operei pe care a iscălit-o; nici dacă această operă prezintă sau nu inegalități axiologice. Într-un adevărat model cultural, om și operă formează un monolit, în care componentele - mă întreb: în ce măsură separabile? - se răscumpără reciproc.

Privit în felul acesta, modelul Caragiale este - și nu numai în opinia mea - singurul care poate să stea, așa cum am amintit, alături de modelul Eminescu. Întîi de toate, datorită audienței lor în fața posterității. Așa cum o seamă de versuri eminesciene au intrat definitiv în memoria generațiilor care se vor succeda pe acest pămînt vorbind limba română, o mulțime de expresii caragialești - care nu țin exclusiv de practica jovială a calamburului - împestrițează de acum înainte vorbirea omului de rînd, cît de cît cultivat. Ceea ce înseamnă că o anume sensibilitate a sufletului românesc este asigurată permanent de lirica lui Eminescu, după cum un anume pitoresc al graiului nostru cotidian va rămîne mereu îndatorat mecanismelor verbale ale lui Caragiale.

Îngăduiți-mi, aici, o mică digresiune. Într-o agitată discuție a lui Emil Cioran cu Eugen Ionescu, la care am avut șansa să asist, cînd dramaturgul se plîngea că studenții francezi protestatari - eram în iunie 1968 - își făcuseră stindard din numele său, întrebîndu-se plin de revoltă: *Mais qu'est-ce qu'ils pensent ceux-là: que je suis de leur coté?!*, moralistul a simțit nevoia să abandoneze limba lui Pascal, din care refuza de obicei să iasă, și i-a replicat verde în față, nu atît de românește, cît pe limba lui Caragiale: *Fii și tu, ca Românul imparțial, cu toate partidele...*

Mi se pare neîndoios că eficiența unor modele culturale stă și în faptul că se pot face declarații de dragoste citindu-se un vers din Eminescu, și se pot da sfaturi politice sau emite judecăți morale reproducînd o expresie a lui Caragiale.

A doua virtute a oricărui model cultural stă în nevoia de epigoni: virtute ambiguă, fără îndoială, deoarece ei i se datorează deopotrivă inaugurarea unei "noi direcții" în literatură, ca și apariția nesemnificativă în ordinea valorii a unor simpli imitatori. Vlahuță a fost, chiar în timp, prea aproape de Eminescu, de aceea umbra maestrului l-a întunecat total. Marin Sorescu este, chiar în timp, destul de departe de Caragiale, pentru a nu se număra printre epigonii lui; și totuși autorul lui *Iona* este, dacă nu singurul înrudit, în orice caz cel care a înțeles cel mai bine lecția de spirit dramatic a autorului *Scrisorii pierdute*, poate tocmai pentru că a descoperit modelul Caragiale urmînd un drum invers care trece, mai întîi, pe la Eugen Ionescu și Urmuz. Dacă cineva ar vrea să urmărească o anumită aventură a limbii române, aceasta mi se pare a fi calea pe care ar trebui să se angajeze.

Dar un model cultural nu-și transmite prin timp numai poetica proprie, el nu rămîne o simplă școală de literatură. Prin caracterul ei de ficțiune înalt semnificativă, seria de scrieri care formează opera personalității lui Caragiale, funcționează ca un univers care intersectează realitatea istorico-socială care i-a succedat: modelul se afirmă ca model prin prezența sa - aș zice: fantomatică - în realitatea noastră; pentru că această realitate, adică noi - cei de azi - *credem* în această fantomă, și nu ne mai putem lipsi de irealitatea ei, care a devenit, între timp, dimensiune spirituală a realului nostru. Lumea pe care ne-o vehiculează obsedant modelul Caragiale nu este lumea micii burghezii românești de la finele secolului trecut, adică societatea în care trăiau realmente indivizi ca Mitică sau Lache, ca Trahanache sau Cațavencu, ca Mița Baston sau Rică Venturiano, ci chiar aceste personaje care azi, pentru noi, sunt mult mai mult decît simple personaje: sunt embleme cu nume proprii, matrici productive de tipuri umane cu care ne întîlnim zi de zi. Există o tiranie a oricărui model cultural: ea constă în pretenția sa manifestă ca noi să-i adoptăm ficțiunea ca dimensiune spirituală a realului de care ne izbim. Noi trăim efectiv în lumea lui Caragiale, lume care în același timp trece prin noi, întocmai cum peștii trăiesc în apă și apa trece prin pești. Unde sfîrșește realul, și unde începe ficțiunea? E imposibil de precizat. Suntem noi, oare, conștienți că evoluăm într-un asemenea mediu, și, deci, ne pretăm oare unui joc pentru a ne despovăra de apăsarea realului, sau suntem pur și simplu siliți s-o facem? E foarte greu de hotărît. E o senzație aproape fizică de irealitate, pe care cei care am avut, adesea, îndoielnicul privilegiu de a privi la televizor anumite evenimente - de pildă, unele ședințe ale Parlamentului nostru - am încercat-o, cu destulă jenă.

De ce cu jenă? Pentru că modelul Caragiale, ca orice model viu care acționează asupra vieții imediate, are tendința de a ni se propune ca alibi: istoric, etic, social, politic; iar o societate care nu posedă suficient simț autocritic - observați cum cad eu însumi în automatismele verbale ale maestrului?! - manifestă o periculoasă ispită de a-l accepta ca atare. Ce vreau să spun cu aceste cuvinte? Vreau să spun că celor mai mulți oameni le place să se ascundă - vicleni - în spatele unei măști de personaj caragialesc, fără să-și dea seama că această mască li s-a lipit de obraz. N-a slujit oare, și nu servește încă, modelul Eminescu cîtorva extremisme românești? Ei bine, modelul Caragiale constituie astăzi în România alibiul unui anume tembelism care frizează iresponsabilitatea: grotescul stîrnește veselia, în loc să provoace actul reflex al scîrbei. Există, așadar, un risc, un imens risc, al supunerii la modelul Caragiale: un risc al proastei lui înțelegeri și utilizări, ca să folosesc niște termeni pragmatici. Riscul acesta e generat de inteligența lui Caragiale - o inteligență sarcastică și narcisiacă - pe care autorul o pune continuu în joc; o inteligență care - așa cum a remarcat G.Călinescu - "va denunța mereu «prostia, suverana prostie» a oamenilor"; inteligență pe care proștii, incapabili să-i intuiască efectul, o socotesc simplă glumă sau cinism bonom, adică sfîntă și comună neseriozitate, croită exact de măsura prostiei lor. Numai un om foarte subtil poate să distingă durerea ce se ascunde în trăsăturile îngroșate ale unei caricaturi. Un asemenea model simulează incultura, lipsa de finețe, ordinăria, superficialitatea, fuga de răspundere, - defecte banale pe care cei ce le posedă și le justifică la adăpostul modelului: orice Mitică, întîlnit la colțul străzii, își moștenește comportamentul balcanic, de o crasă inconștiență, în același timp de la părinții săi biologici și de la acest model care respiră în atmosfera culturii noastre.

Există un "paradis pierdut" al personajelor lui Caragiale, compus din ingenuitate semidoctă, spre care semidoctul dintotdeauna va tînji fără să-și dea seama; tot așa cum bufoneria caragialescă, enormitatea reacțiilor pitorești, va constitui mereu gesticulația predilectă a lașității sentimentale. Ambiguitatea modelului stă în faptul că semidoctul crede că Nenea Iancu propune, ceea ce de fapt acesta respinge: adică în pedagogia pe muchie de cuțit pe care o practică autorul, fascinat mai tot timpul de spectacolul propriei sale inteligențe. Eludarea problematicii morale se face cu ajutorul spontaneității lingvistice: aproape toate personajele caragialești au replica promptă, în sensul unui impecabil automatism verbal; pe toate "le ia gura pe dinainte". Limbajul capătă astfel o prioritate de ordin practic, îndepărtînd tăcerile laborioase ale reflecției. La îndemîna oricui, dar mai ales a celor leneși de gîndire, dar sprinteni la limbă, modelul Caragiale împinge mereu spre minima rezistență intelectuală pe toți care-l acceptă fără discernămînt. G.Călinescu o spune deosebit de plastic: "Teatrul lui e plin de ecouri memorabile ce au asupra spectatorului efectul delirant pe care melodia operei italiene o are asupra publicului. Spectatorul ia fraza, vrăjit, din gura actorului și o continuă singur" (*Istoria Literaturii române*, 1941, p.447).

Întrebarea pe care îmi permit să v-o pun, ca încheiere, este următoarea: posedă modelul Caragiale o dimensiune de adîncime, care să-i răscumpere întreaga joacă, prea săltăreață, a spiritului, cu care-i duce pe cei mai mulți - pe cei slabi de înger - în ispită?

Pentru a vă da răspunsul meu la această întrebare, mă simt obligat să-mi amintesc din nou de tinerețea mea. În anii '40, la Sibiu, în timpul unui foarte greu război, modificarea viziunii mele asupra lui Caragiale s-a petrecut în mijlocul și grație unui grup de intelectuali care erau, atunci, teribil de obsedați de valoarea tragicului, de dimensiunea tragică a istoriei și a vieții. Noi, cerchiștii, am deplîns întotdeauna lipsa de sentiment tragic a sufletului românesc, și în numele acestei carențe naționale i-am reproșat, cu amărăciune, maestrului nostru Lucian Blaga atît absența tragicului din filosofia și din piesele lui, cît și incapacitatea - semnificativă, ziceam noi - de a elabora, în cadrul sistemului său de gîndire, un tratat de etică. Dacă eu am învățat să-l prețuiesc pe Caragiale, aceasta s-a datorat faptului că tinerii mei prieteni m-au convins că, sub comicul, sub bufonadele, sub grotescul maestrului pus pe moft și bășcălie, palpita o secretă vînă de tragic.

Nu ca o pioasă îndatorire față de un moment fast al tinereții mele, ci ca un imperativ al momentului istoric pe care-l trăim acum, socotesc că trebuie să redescoperim, plini de emoție, și să valorizăm pe de-a-ntregul această dimensiune de adîncime a modelului Caragiale.

Ion IRIMESCU: Fată cu struguri

Odobleja în pagini inedite

(urmare din pag. 7)

Dar să ne întoarcem la "Paginile" comentate și să-l vedem pe Odobleja în ipostază de compozitor de versuri. Numai de versuri fiindcă producțiile în proză sînt cu totul neizbutite, de nu catastrofale. Avem însă de-a face cu un autor ce nu-și face iluzii, ce se descrie, în insolita ipostază de "literat" cu tăios realism. El înțelege că în literatură "e greu să parvii", că nu e dăruit pentru scris, că nu e făcut pentru poezie dar nici aceasta pentru el! Dorindu-i muncii sale un sens *utilitarist* nu-l găsește în practicile poetice, se întoarce resemnat la știință socotindu-se, straniu, "contra" literaturii!

Poeziile lui Odobleja scrise între 1929 și pînă în anul sfîrșitului, dacă am înțeles eu bine, sînt sau inabile versificări ale preceptelor consonantiste sau banale caligrafii de album erotic, utilitar. Primele sună cam așa: "Cînd vedem anatomie, este ceva obiectiv;/ Deducînd psihologie e, din contră, subiectiv./ Pe-ale creierului forme multe vise-au fost visate/ Ce-n contact cu faptul psihic au fost iute spulberate..."

Cu puțin peste acest nivel ni se prezintă poeziile ce-și au ca muză pe o D-ră Eva, o D-ră Veturia și, mai departe D-na Sevastia Orășanu, Roji, Lizica, Zizi etc...: "E-atît surîs în rîsul ei/ Și-n ochi atîta soare,/ Că-n sticlirea lor, de vrei,/ Cît numeri numai pîn-la trei/ S-aprinzi poți o țigare."

Parafrazînd un distih magic conchidem că nu e ușor a scrie versuri chiar atunci cînd, poeticește, nu ai nimic de spus. Meșteșug complicat, poezia are și ea legi de o implacabilă severitate ce-i dezarmează chiar și pe cei mai celebrii "nechemați". În "La steaua" poetul ajunge să formuleze principii de mecanică astrală dar nici un fizician n-a "scris" și n-ar putea scrie "La steaua".

Eșecul literar al genialului savant Odobleja încurajează cumva, ușor fanată, acum la sfîrșit de mileniu, rîvna poeților...

Într-un singur moment a avut Odobleja atingere cu poezia și anume în clipa în care și-a compus testamentul ideatic. El nu s-a putut rosti altcum decît în versuri și de data asta (primă și ultimă dată) poezia l-a slujit.

Să-i mulțumim, peste țărînă, pentru nobila-i opțiune și să-l cităm: "Țărîna țării mele/ Îmi stăpînește-n suflet/ Și mereu îmi amintește/ De trecutul vrăjit al copilăriei/ Cînd mă jucam cu toți copiii/ în țărîna din drum/ Făcînd din ea, de toate,/ Chiar și turte,/ Țărîna țării mele/ m-a crescut./ Sub ea odihnesc/ colo, pe coastă,/ Părinții, moșii și strămoșii/ Și mulți din ei/ au murit pentru ea./ De ce vă mirați/ că eu mă simt atît de legat/ De această țărînă?"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Caragiale inedit

PATRIA ȘI NEAMUL

Domniei Sale
Domnului
Ministru al Instrucțiunii publice

Lucrarea mea literară ar purta titlul:

Patria și Neamul

- Povestiri și Icoane din trecutul Poporului Românesc

După titlu, vedeți, Domnule Ministru, scopul meu și puteți înțelege felul lucrării mele: *Patria și Neamul* va fi o serie de ilustrațiuni literare ale Istoriei Naționale, Istoria Națională, stăpînită astăzi aproape desăvîrșit pe cîmpul stiințific, mulțumită nepreţuitelor investigațiuni ale savanților noștri, a fost pînă acum prea puțin, prea rar, ilustrată artistic, pentru a fi accesibilă masei întregi a poporului, poeții lirici îndeosebi au dat, în minunatele balade și legende, fragmente istorice ca ilustrații - toate îndeosebi au dat, în minunatele balade și legende, fragmente istorice ca ilustrații - toate însă fără o sistemă unitară.

Ar fi, desigur, un mare noroc pentru mine să-mi pot duce la bun capăt întreprinderea la care mă gîndesc de atîta vreme ca la o încoronare a activității mele literare. Povestiri și Icoane din trecutul Poporului Românesc!... Dar se poate pentru un povestitor, pentru un literat popular un cîmp mai larg, un obiect mai frumos, o sarcină mai puțin ingrată?

Povestirile ar începe de demult și icoane bogate și multe ar străluci pe întrecute unele după altele... Iată - pe cînd Alexandru Machedon, după ce a răsturnat cu o suflare pe vorbărețil și iscusiții greci, pornește ca un vîrtej luminos peste Asia, nimicește pe trufașul Darie al Perșilor, îngenunche pe marele Por Împărat de la Indii, străbate-n Africa, poruncind să se ridice pe drumu-i, de la Indus și pînă la templul lui Amon din Intrarea pustiului Saharei, șaptezeci de cetăți - iată că un vultur tînăr, crescut pe malurile Tibrului, începe să-și întinză ghiarele și aripele și să cuprindză peninsula italică. În cîțiva ani, praful s-alege de Împărăția lui Alexandru, iar mica Republică Romană crește mereu pînă ce ajunge cea mai măreață și cea mai strălucită împărăție din cîte-a stat vreodată pe pămînt...

Iată izvorul depărtat al Istoriei pămîntului românesc - căci, dintr-un om pe care l-a lăsat în Carpați aquila italică s-a născut vulturul român... Iată apoi cum, după torente seculare de neamuri barbare, ce se năpustesc asupra unei civilizațiuni obosite, iată cum Basarab face din peptul lui, împlătoșat cu o cruce, o stavilă împotriva potopului năprasnic al Semilunei... Iată cum, atunci cînd Baiazid-Fulgerul retează pădurile de lănci ale cavalerilor creștini din Europa, adunați în cruciadă, cu cea din urmă deznădejde, precum retează cosașul voinic desimea fînețelor, o singură lance rămîne înaltă sus, ca o tulpină țapănă de măceș de care se sparge coasa – aceea e lancea lui Mircea cel Bătrîn!... Dar apoi cel mai mare dintre Mușatini, Ștefan! și cel mai viteaz între viteji, Mihai? Ar putea oare încăpea acele mărețe figuri în cadrul strîmt al unui prospect cum este acesta?

Dar atîtea alte nenumărate figuri și mîndre și cuvioase, atît în noroc cît și în nenoroc, în izbîndă ca și-n cădere, zdrobind ordiile barbare sau plecînd grumazul sub securea gialatului?...

Și, mai presus de toate, temeiul și izvorul atîtor isprăvi bărbătești - poporul acesta, cu mintea lui oricînd limpede, fie-n biruință, fie în perzare, viteaz ca șoimii stîncilor și răbdător ca stîncile!...

Și atîtea zile de glorie și de tristețe luminoase ș-apoi atîta restriște și-ntunerec - de două veacuri!... Ce poveste frumoasă - și frumoasă și adevărată - se poate spune poporului nostru despre acele mîndre generațiuni de la '21 pînă la '59 cari, venite cînd era cupa amară plină, au vrut să jertfească cu entuziasm averi, drepturi și ambițiuni personale - spre a întemeia aeve visul străvechi al Unirii!

Dar - joc ciudat și fericit al întîmplării! - după ce sute de ani bezna ne-a venit nouă de la răsărit, acum iată că ne răsare lumina de la apus! Iată că la Severin calcă piciorul unui tînăr soldat, copil al unei ilustre case împărătești, care-și are obîrșia tocmai în pădurile de unde izvorăște Dunărea. La primul lui pas pe pămîntul patriei atîtor și atîtor viteji, cînd triumfători, cînd jertfiți. Este vrednicul lor urmaș!

Vine, ales de norocul neamului nostru, să domnească pe tronurile unite ale lui Ștefan și Mihai! vine să plătească în sfîrșit, cu poporul său, o datorie seculară - plată cinstită și bărbătească, în cîmpiile Plevnei! vine să desăvîrșească o faptă pentru care sute de ani s-au vărsat atîta sînge și atîtea lacrimi, să izbîndească un vis care sute de ani a legănat viața atîtor eroi și martiri, mai mulți nepomeniți decît pomeniți: Neatîrnarea Patriei și Neamului și Coroana Regală!...

Dar astea toate, Domnul meu, sunt comori nestemate!... Să fie ajutat și susținut a le scoate la iveală într-o formă originală artistică, accesibilă poporului român, mare noroc pentru un literat! Numele lui ar rămîne vecinic legat de un lucru scump unui neam întreg! Pentru o așa lucrare, n-ar fi păcat, desigur, să-și încordeze un artist prozator cea din urmă fibră a conștiinței lui profesionale.

Voi avea eu, oare, norocul să fiu însărcinat de domniavoastră cu această lucrare de la care, nu mă-ndoiesc, ar atîrna soarta numelui meu de literat popular? - nu știu.

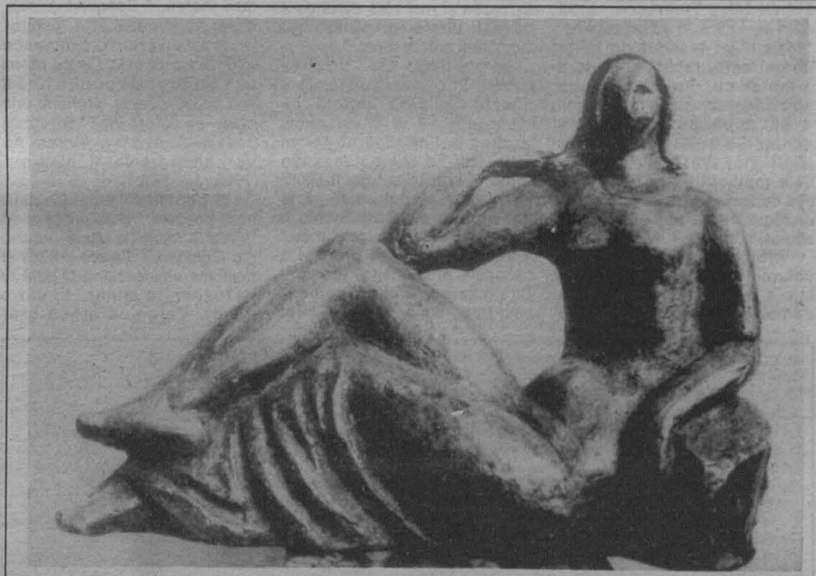
Mi-ar părea desigur foarte rău să nu am acest noroc, cu toată grozava răspundere ce mi-aș lua în fața publicului celui mare semnînd o așa lucrare. În orice caz, fără umbră de invidie, voi felicita pe acela ce va avea un asemenea noroc; căci, desigur, Domnule Ministru, cum vă știu animat de dorința de a face începătura bibliotecii sătești, unul dintre literații noștri va trebui să aibă în curînd fericirea a putea face ilustrațiunea Istoriei Naționale - *Povestiri și Icoane din trecutul poporului românesc.*

Vă rog, Domnule Ministru, binevoiți a lua în nume de bine oferta mea, chiar dacă nu o aprobați, ș-a primi asigurarea deosebitului respect cu care sunt

Al Domniei-Voastre prea plecat și prea supus servitor

I.L.CARAGIALE

ar atîrna soarta numelui meu de literat popular? - nu știu.
Mi-ar părea desigur foarte rău să nu am acest noroc, cu
toată grozava răspundere ce mi-aș lua în fața publicu-
lui chiar mare semnând o așa lucrare. În orice caz, fără
umbră de invidie, voiu felicita pe acela ce va avea un
asemenea noroc; căci, de sigur, Domnule Ministru, eu
vă știu animat de dorința de a face începătura bibliot-
cei sătești, unul dintre literații noștri va trebui să aibă
în curând fericirea a putea face ilustrațiunea Istoriei
Naționale - Povestiri și Icoane din trecutul poporului
românesc.
Vă rog, Domnule Ministru, binevoiți a lua în nume
de bine oferta mea, chiar dacă nu o aprobați, și a primi
asigurarea deosebitului respect cu care sunt
Al Domniei Voastre
prea plecat și prea supus
servitor
I. L. Caragiale

Ion IRIMESCU: Meditație

N 29811
1891 Iunie 1
(Rezumat)
Se însărcinează cu scrierea unei istorii populare pentru bibliotecile populare
D-lui I.L.Caragiale
Pitar Moș 4

Lucrarea literară *Patria și Neamul. Povești și Icoane din trecutul poporului românesc* ce propuneți a scrie pentru înzestrarea bibliotecilor populare ce au a se înființa pe lîngă școalele rurale și urbane, intră cu totul în dorințele și scopul ce urmărim pentru luminarea populației rurale și vulgarizarea (sic!) a faptelor glorioase și mărețe ale bărbaților mari cari au ilustrat istoria noastră națională, subsemnatul are onoarea a vă însărcina pe Dv. cu scrierea lucrării sus menționate pentru bibliotecile populare într-o formă originală și artistică, accesibilă poporului și în condițiunile propuse de Dv.

Prețul acestei lucrări este de 7000 lei din care lei 3500 vi se va libera imediat după ce vom primi răspunsul Dv. de acceptarea acestei însărcinări, și restul după ce ne veți prezenta cel puțin două treimi din lucrare care urmează să ne fie remisă cel mai tîrziu pînă la 1 octombrie 1898, iar lucrările complecte vor trebui să ni se prezinte cel mult pînă la 1 martie 1899.

Subsemnatul comunicîndu-vă cele ce (indescifrabil) și convins fiind că Dv. veți pune tot interesul pentru realizarea scopului ce urmărim, am onoarea a vă ruga să binevoiți a ne confirma acceptarea însărcinării și condițiunilor ce vă propunem mai sus.

M[inistru]
[Spiru Haret]

(Text inedit, transcris și comunicat de Elena Ene)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

UN DIALOG APOCRIF (I)

Profităm de apariţia ediţiei de *Poezii şi corespondenţă* din Veronica Micle sub îngrijirea lui Lucian Chişu, cu o excelentă prefaţă, la Editura Porto-Franco de la Galaţi, spre a readuce în discuţie falsurile puse în circulaţie de Octav Minar şi păstrate ici şi colo de biografii lui Eminescu şi ai Veronicăi pînă azi. Nu este cazul ediţiei de faţă dar, combătîndu-l pe Octav Minar, pînă şi G. Călinescu a căzut uneori în cursa lui. Ne referim la cartea lui Minar, *Dragoste şi poezie. Ale lui pentru mine, ale mele pentru dînsul, viaţa poetei tălmăcită după scrisori şi documente inedite*, Bucureşti, Socec et Co. S.A., f.a. (1927). Semnalată ca apocrifă, nimeni n-a denunţat-o vreodată cum s-ar fi căzut.

Într-o notă la sumar, Octav Minar ne previne că poeziile adunate în *Album*, unele sînt ale Veronicăi Micle, iar altele ale lui Mihail (sic) Eminescu, după cum se indică în acest cuprins, "scrisul lor e făcut de mîna poetei care, recitindu-le, le-a adnotat cu rînduri pline de amintiri sentimentale ". Adevărul e că două poezii şi toate adnotările atribuite Veronicăi Micle sînt de Octav Minar şi cele mai multe poezii sau nu sînt de Eminescu sau reprezintă desfigurări ale poeziilor lui de acelaşi autor.

Albumul se începe ca şi volumul original al Veronicăi Micle din 1887 cu o poezie dedicată idolului ei, publicată întîi în *Convorbiri literare* în 1886, cînd Eminescu, bolnav, era internat la Mănăstirea Neamţ. Minar o intitulează *Poetului iubit...* La subsol citim comentariul: "*Venere şi Madonă* a fost poezia care m-a fascinat! De pe atunci te cunoşteam, te vedeam prin vis şi bănuiam că vei fi îngerul meu păzitor!" *Venere şi Madonă* a fost publicată de Eminescu în *Convorbiri literare* în 1870, poezia fiind trimisă de la Viena. În 1874 Veronica publică însă în *Columna lui Traian* poezia *La portretul unui poet* în care declară că în acest an nu-l cunoscuse încă pe Eminescu: "Căci nu văzusem ochii tăi încă,/ Ştiam atîta: că eşti poet! " Adnotarea pe care se vede cît de colo că o face Minar contrazice afirmaţia Veronicăi: "De pe atunci figura ta robise inima mea stingheră şi amărîtă. Cunoscîndu-te la Viena, modestia şi mai ales darul de a povesti unele întîmplări m-a făcut să-ţi port respect. "

În noiembrie 1883 Veronica publică în *Convorbiri literare* o poezie în care repetă ce spusese în 1874: "M-am gîndit cu drag la tine pînă nu te-am cunoscut/ Te ştiam numai din nume, de nu te-aş mai fi ştiut!/ Şi-am dorit să pot odată să te văd pe tine eu/ Să-ţi închin a mea viaţă, să te fac idolul meu." A voi să cunoşti e una şi a cunoaşte efectiv alta. Ignorînd însă data publicării *La portretul unui poet*, Minar aliniază drept răspuns o pretinsă poezie a lui Eminescu, fabricată de el în stilul elegiei eminesciene *Despărţire* care se potriveşte ca nuca în perete: "O, tu, mă uită astăzi în ceasul ăsta trist/ În care-ascund durerea şi gîndul pesimist..."

În decembrie 1875 Veronica publică în *Convorbiri literare* poezia *Fugi...* în care mărturiseşte că nu ştie s-aleagă între raţiune şi sentiment: "Vai! şi eu nedumerită/ Mă muncesc cu mult mai mult, / Căci nu ştiu ce-a fi mai bine: *mintea, inima* s-ascult". Comentariul atribuit poetei de Minar: "Să nu mă cerţi, că tu m-ai făcut să-mi analizez sufletul meu pătimaş." Drept răspuns, Eminescu (*El către mine*) vine cu două catrene anodine (de Octav Minar). Dăm numai unul: "Scînteează cerul noaptea/ De luminatoare stele,/ Pribegind de dor şi jale/ Eu înec privirea-n ele..." În realitate, pornind de la poezia *Fugi...* Eminescu a scris sceneta *Minte şi inimă* în care ca personaje figurează el însuşi şi Veronica. Sceneta e scrisă de Eminescu după moartea lui Ştefan Micle, în 1879, cînd Veronica Micle, văduvă, voia să se remărite.

În 1875, Veronica publică în *Convorbiri literare* poezia *Ah! Du-te...* în distihuri: "Ah! Du-te, tu, suspinul meu/ Departe să te duci mereu..." Substituit poetei, Minar adnotează: "Ca răspuns la aceste versuri, Eminescu mi-a trimis poezia *De ce nu-mi vii* ". Nu se poate preciza cînd a fost scrisă poezia, probabil prin 1882, ea a fost însă trimisă de poet la *Convorbiri literare* nu Veronicăi de la Mănăstirea Neamţ în 1887.

O potrivire de date există între poeziile *De-aş putea...* de Veronica Micle (la Minar *Iertare*) din *Convorbiri literare (*1876) şi postuma eminesciană *O dată te văzusem* (la Minar: *El către mine).* Veronica crede c-ar putea prin apropiere să-l vindece de ură, Eminescu reflectează că necazul de azi al iubirii e doar o părere faţă de cel din trecut. Adnotările puse pe seama Veronicăi la ambele poezii sînt de o remarcabilă nepricepere, asemenea celebrului dialog: - Tu dormi? - Da! Veronica: "E drept că şi tu ai început să mă dispreţuieşti?" Eminescu: "Nu ştiu ce să mai cred".

Nici un moment din agitata dragoste şi ură între Veronica şi Eminescu nu are un ecou mai profund în sufletul adnotatorului ori poetului Octav Minar. În mai 1877 Veronica publică în *Convorbiri literare* poezia *Şi ura şi iubirea*, ecou al sentimentelor sale de la această dată pentru Eminescu: "Şi ura şi iubirea acuma de la tine/ Făr-de însemnătate vieţii mele ar fi,/ Iubirea ţi-am plătit-o cu lacrimi şi suspine/ Şi ura-ţi neîmpăcată cu ce-aş mai răsplăti?" Autocomentariu prin intermediul lui Octav Minar: "Cum te ştiu că pentru iubirea noastră ai fi în stare să lupţi cu invidia şi răutatea omenească, nu fi supărat pe mine că într-un moment de inspiraţie te învinuiesc astfel, căci orice ar fi, noi ne-am iubit şi veşnic ne vom iubi." Eminescu răspunde printr-o poezie scoasă de Octav Minar din *Ondina (fantezie)* din1869 (*El, către mine*): "Dar eu nu sunt decît amorul/ Ce arde o inimă jună.../ Glas înfrăţindu-se cu dorul/ Minte pustie, nebună." Comentariul postum al Veronicăi: "Te cred, Eminescul meu, tu nu poţi să faci nici un rău nimănui, delicateţa ta sufletească a întrupat în tine toată naivitatea din lumea aceasta urîtă şi meschină." Cu plastografia, Minar merge şi mai departe. Atît poezia *Eu către dînsul (Auzi cîntecul în luncă)* de Veronica Micle cît şi poezia *El către mine* (*Mi-e dragă cîntarea)* de Eminescu sînt, cu tot cu adnotări ("După întoarcerea de la Repedea, tu mi-ai jurat, iar eu plîngeam": "Să nu te audă prietenii de la Junimea că sînt în stare să te oprească"), de Octav Minar.

În 1877 Veronica a publicat o singură poezie de dragoste, iar Eminescu nici una. În 1878 Veronica publică în *Convorbiri literare*, în martie, poezia *Pe-al meu gînd...* Ar pune aripi gîndului să zboare spre el, zice ea "cu sinceritate", cum sună adnotarea. Eminescu răspunde printr-o poezie de Octav Minar, de aceeaşi întindere, cum că a îndrăgit fete de împărat cu părul blond şi ochi albaştri, învăţ pe care nu poate să-l uite. Adresanta rememorează: "Cînd mi-ai scris, eu te credeam. Aşa sîntem noi femeile, cînd iubim, sîntem pătrunse de o vrajă neînţeleasă..." Tot atunci însă Veronica mai publică poezia *Ai plecat...* reproşînd lui Eminescu plecarea sa din Iaşi la Bucureşti: "Şi mă-ntreb de ce-a apus/ O iubire atît de-adîncă./ Şi mă-ntreb de ce te-ai dus/ Şi de ce te mai plîng încă?" Comentariu inautentic: "Depărtarea place poeţilor, dar iubitei, nu! Gîndeşte-te că faci o greşeală cînd te potriveşti d-lui Maiorescu, el mă urăşte, ca femeie, dar pe tine, crezi că te iubeşte cînd te sfătuieşte astfel?" Răspunsul ar părea veritabil, de n-ar fi o potrivire din poeziile lui Eminescu *Atît de fragedă* şi *Te duci*, prima înmînată Mitei Kremnitz şi publicată în 1879, iar a doua abia în ediţia Maiorescu de la finele anului 1883. Bineînţeles că adnotarea Veronicăi la versurile în parte eminesciene cu titlul stereotip *El către mine* este apocrifă: "Să te iert? Da, te iert, iubirea ta este mai presus de răutatea omenească ".

Citea Eminescu Veronicăi poeziile în manuscris? N-avem date să susţinem. Veronica nu putea să pretindă că la poezia ei publicată în *Convorbiri,* în 1878, *Şi pulbere, ţărînă...* ("Căci pulbere, ţărînă de tine s-a alege/ Aceasta e a lumii nestrămutată lege") Eminescu i-ar fi răspuns cu poezia *Dintre sute de catarge...* scrisă în 1880 şi rămasă în manuscris în timpul vieţii lui. În însemnările ei, Veronica (acelaşi Minar) întreabă pe Eminescu intempestiv dacă l-au certat amicii de la Junimea sau dacă a rămas trist fiindcă îi cîntase cu o seară înainte un preludiu de Chopin. Punerea faţă-n faţă a celor două poezii e, nici vorbă, o mistificaţie. La fel aşezarea poeziei *Cînd îmi plec...* din 1881 a Veronicăi cu poezia *Azi e zi întîi de mai,* din 1876, a lui Eminescu cu fiecare al doilea vers tăiat. Prin Minar, Veronica ne informează că şi-a compus poezia ei închinîndu-se dimineaţa şi că începe să nu mai creadă în ce scrie el. E cineva care să creadă însă în autenticitatea lui Minar?

SINESTEZIE

mirosi a petrol mirosi a seminţe de floarea soarelui
mirosi a medicamente mirosi a soc
mirosi a inteligenţă mirosi a iubire şi foc
a fragi untdelemn sare covrigi cu susan
şi toate astea se întâmplă simultan
aici lângă mine cât îţi sărut gropiţa irepetabilă
din bărbie cât mă înfrupt din surîsul şi din
buzele tale cât mă lipsesc de secunda incendiată
printr'o privire de-a ta printr'o atingere deconspirată
mirosi a cer şi a pământ mirosi a soare
chiar şi când ştirile cad îngheţate pe ciment din ulcioare
mirosi a linişte lux voluptate mirosi a totalitate
a suprarealitate a mântuire a căderi în păcate
mirosi a iarbă de fiare şi-a pat proaspăt făcut
eşti impregnată cu inefabile parfumuri stelare
mirosi a copil nenăscut a fecioară pururi născătoare

Virgil MIHAIU

Ion IRIMESCU: Studiu la "Povara"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

366 DE ÎNTREBĂRI pentru NICOLAE STEINHARDT(XI)

(1 ianuarie 1988-11 martie 1989)

197. *Cum se înnoieşte limba română azi?*
- Prin împrumuturi - vai, vai - de la limbajul ţigănesc, şmecheresc, bişniţar, videocasetar, gestionar, totul cu iz de peiorizare, pîngărire, corupţie şi sărăcie lucie (limbaj de oropsiţi).

198. *Există în PSALMII lui Arghezi un fond religios? Ce simbolizează el?*
- Neîndoielnic că există. Ce simbolizează? O credinţă frîntă şi înfrîntă de reziduurile unui suflet hain şi mehenghi. Dar uneori şi pline de frumuseţe şi de capacitate răscolitoare.

199. *Ce vă face azi fericit?*
- a) Cîte o vorbă bună spusă mie spontan.
b) Ne-boala.
c) Amintirea clipelor fericite de altădată (Anti-Dante).
d) De la Cioran citire: răbdarea cu demnitate a singurătăţii şi părăsirii de către Ceilalţi.
e) Rarele clipe de credinţă totală, fierbinte.
f) Clipele de civism absolut, conform dublei devize: curva asta de lume, curul ăsta de trup.

200. *Vreţi să analizaţi poezia religioasă a lui Eminescu? Vă satisface întrutotul analiza ei de către profesoara Rosa del Conte?*
- Nu mă satisface.
Nu-l consider pe Eminescu ca pe un mare poet religios. E un mare poet filosofic, cosmogonic, metafizic... Acestea toate implică, indirect, şi elementul religios. Dar nu-l văd pe Eminescu ca pe un poet religios propriu-zis.

201. *Vă rog să comentaţi acest poem al lui Ioan Alexandru:*
"Veniră oşteni în retragere peste călugării
Mănăstirii
Numai piele şi oase cîţiva maramureşeni
Candele sîngerînd în peşterile privirii
Voi sînteţi rugătorii seminţiei acesteia
Pînă-ntre stele-mprăştiate
De nu veţi nimeri dintr-un foc frunza acelei
Crengi acolo vă vor fi căpăţînile spînzurate
Cel mai stors dintre ei de post şi priveghi
În chilie apucă arma
În metania mîinii
Şi ciurui frunza cu picătura de diamant
A focului rugăciunii
Prin aura ei întrezăriră-n amurg întîiele
Ninsori de pe Ineu şi Pietrosul
Iartă-i Doamne pe cei prin care am fost ispitiţi
Pentru păcatele noastre să ne putem aduce
Prinosul".
- Poemul e superb.
Vrea să zică: forţa morală e aceea care biruie materialitatea, silnicia, violenţa: mai abitir ca forţa fizică. Dovadă că-i aşa, am avut cele văzute în puşcărie: au rezistat nu voinicii, atleţii... ci firavii înzestraţi cu tărie morală.
Ăştia ne vor salva, în cele din urmă... drepţii neştiuţi de nimeni, oameni gen Matriona, cei setoşi de credinţă, metafizică şi valori neutilitare. Doar ei vor avea puterea să tragă şi, poate, să ne mîntuie.

202. *Ce simbolizează MIELUL în poezia lui Ioan Alexandru?*
- Pe Hristos, desigur. Dar şi forma de civilizaţie poate cea mai blîndă, mai umană, civilizaţie pastorală. Oaia ca mijloc de circulaţie mai blînd decît corabia, calul, cămila. Civilizaţia românească în esenţele ei cele mai bune e mai ales pastorală. Tot ce este mai bun, mai blînd, mai îmbietor, mai rafinat la români e de obîrşie pastorală (Eminescu).

203. *Ce orizont de idei şi de sentimente redescoperiţi azi în CORBUL lui Edgar Alan Poe?*
- *Corbul* e, pentru mine, cea mai frumoasă poezie din cîte s-au scris vreodată. Simbolizează misterul vieţii omeneşti, tot ce este sfîşietor, ireparabil, pierdut, de nedesluşit în viaţa omului căzut din paradis.
Alte splendori: *Luceafărul, Mistreţul cu colţi de argint.*

204. *Viziunea deşertăciunii lumii creşte cu vîrsta, cu scepticismul, cu neputinţa de a depăşi limitele biologice?*
- Da şi nu. Creşte şi încrederea în putinţa de a-i învinge barierele. Deşărtăciunea numai întrucît ne priveşte pe fiecare din noi.
Are loc un efect de "repetiţie", mai sîcîitor decît deşărtăciunea.

205. *Vă rog să analizaţi aceste reflecţii ale Prinţului Andrei din RĂZBOI ŞI PACE:* "Dragostea este Dumnezeu şi a muri înseamnă pentru mine, un fragment al acestei iubiri, o reîntoarcere în Marele Tot, în sursa veşnică".
- Frumos spus, foarte frumos. Nu concep însă, creştineşte vorbind, moartea ca o reîntoarcere în Marele Tot. Aceasta-i concepţia indiană, asiatică. Concepţia creştină *est autrement* fantastică şi grandioasă: dobîndirea vieţii veşnice, de către cine o merită. Insul rămîne, individualizat, legat de Dumnezeu prin iubire. Deci nu o contopire anonimă, o dispariţie, ci statornicirea într-o relaţie de tip eu-tu, în dragoste deplină. Dar suntem oare capabili de a iubi deplin?

206. *Experienţa dumneavoastră de viaţă, spirituală, erudiţia, cunoaşterea lumii, destinul ca formă a descoperirii şi înţelegerii sacrului, divinităţii, credinţei, toate vă îndreptăţesc să ne spuneţi cum se naşte o idee, un principiu, ce originalitate dobîndesc în faţa conştiinţei critice din moment ce există ca operă?*
- Nu am încredere în "idei". Mi se arată ca izvorul multor nefericite şi odioase "ideologii". Lectura lui Artur Koestler şi, recent, a lui Andrei Tarkovski m-a întărit în această convingere. Să ne ferim de idei, de ideologii, produc îndeobşte totalitarisme. Opera de artă, cred, nu cuprinde atît "idei" cît mai ales viaţă, învăţăminte, viziuni ale lumii, meditaţii asupra lumii prin personaje imaginare (cum spune Kundera pe care l-am citat într-un text trimis revistei "Familia" - numai Domnul ştie de va apărea!)
Credinţa mea nu o datorez vreunei idei, ci harului şi aspiraţiilor sufletului meu. N-a stat la baza ei nici o idee.

207. *Mai recitiţi filozofia lui Hegel? Nu vă sperie labirintul ei?*
- Nu o mai recitesc. Îmi ajung rezultatele ei. Deşi Noica ne îndemna mereu, pe noi prietenii şi ucenicii săi, să nu încetăm de a citi ori reciti *Fenomenologia Spiritului.* Mărturisesc: mă uimea entuziasmul lui pentru această carte (importantă, nu zic ba), entuziasm care mergea pînă la stări de euforie. A fost, pentru el, un sesam-deschide-te în prezenţa vieţii şi a cugetului. Nu pentru mine.
Nu-l recitesc pe Hegel. Ajunsu-mi-a citirea; greoaie, mie. Şi-l respect dar nu-l iubesc.

208. *Vocaţia religioasă se moşteneşte sau e o iluminare care se produce pe neaşteptate?*
- Judecînd potrivit experienţei proprii: e o iluminare. Nu însă neapărat bruscă. Se poate ivi ca o evoluţie discontinuă, cu scăpărări. Nu cred că se moşteneşte. Nu putem generaliza, stabili modele. Dumnezeu se manifestă în cele mai diferite moduri. Şi foloseşte cele mai diverse tactici. Il fait, cum ar zice francezii, flèche de tout bois, în conformitate cu firea insului respectiv. Ca şi Sf. Pavel, e "diplomat", e "abil" - spre a cuceri şi apoi a blagoslovi.

209. *Ce înţeles daţi dumneavoastră spovedaniei la catolici?*
- De ce la catolici? Are unul şi acelaşi sens la catolici şi la ortodocşi şi la psihanalişti. E un excelent act de liberare, defulare, linişte. E o minunată lecţie de smerenie. Cei care spun: de ce m-aş spovedi eu unui pîrlit de popă? greşesc, nu se spovedesc preotului ci lor înşişi. Spovedania e o instituţie terapeutică.
Sistemul ortodox (faţă către faţă) mi se pare superior celui catolic (după perdea) tocmai că e mai dur, mai neplăcut, mai umilitor. E şi o minunată probă pedagogică, aidoma duşurilor reci obligatorii în şcolile englezeşti.

210. *Care a fost poziţia lui Michelangelo faţă de Roma catolică?*
- Întrucît îmi pot da seama şi mă pot pronunţa (deşi e riscant) cred că a fost dublă, duplicitară: a) o venera în calitate de creştin; b) o folosea în calitate de artist. Cred că la el au existat perfect paradoxal şi antinomic credinţa de libertate artistică absolută. Antinomic şi totuşi nu contradictoriu. De altfel şi papii pentru care a lucrat erau fiinţe complexe în sinea cărora arta şi credinţa, fastul şi entuziasmul, orgoliul şi veneraţia coexistau surprinzător.

211. *Vă amintiţi de un critic dintre 1900-1944 căruia nu i-a fost valorificată opera? Poate cunoaşteţi şi alte nume nedreptăţite.*
- Unul neîndeajuns de apreciat mi se pare că a fost Mihai Ralea.

212. *Poemul OMUL NEGRU de Serghei Esenin (traducerea lui George Lesnea). Nu doriţi să-l analizaţi din perspectivă existenţialistă?*
- *OMUL NEGRU.*
Un poem de toată frumuseţea şi puterea, un poem splendid, mai că l-aş aşeza pe undeva în preajma *Corbului.*
Omul negru, fireşte, e diavolul (care vine la Serghei Esenin precum a venit la Ivan Karamazov şi la Adrian Leverkün atunci cînd şi ei se aflau la mare ananghie). E diavolul său personal, analog şi contrar îngerului său păzitor, care vine să încheie socotelile finale. Mai bine zis e conştiinţa în pragul Marii Treceri, aceea care pe toţi ne ia la întrebări cînd nu mai e de şagă. Hristos o numeşte în Evanghelii "pîrîş", sfătuindu-se să ne împăcăm cu ea înainte de a fi ajuns în faţa judecătorului spre a nu fi aruncaţi în temniţă (citeşte: iezerul de foc).
Poemul e de mare sinceritate şi smerenie, nobilul poet se mărturiseşte vinovat, se recunoaşte chefliu, beţiv, pătimaş. povedania e completă şi candidă.
Vrednice de remarcat sunt versurile:
Acest om trăit-a-n ţara
Care-o stăpîneau scîrbavnici,
Prefăcuţi şi mari mişei.
Aceasta este "spovedania" unui învins, a lui Esenin.
Poemul e şi o minunată şi excelentă lecţie de purtare pentru orice om în preajma morţii. Cum trebuie să ne purtăm? Cît priveşte sufletul, cu teamă şi cutremur, cu umilinţă şi zdrobire de inimă. Cît priveşte însă trupul şi părăsirea lumii, în cu totul alt fel.
Iată cum:
Cînd te bîntuie tristeţea,
Cînd pierzi toate, cînd te doare,
Cînd te-nşfacă gerul vieţii,
ub furtuni, sub ani, sub vînt,
ă te-arăţi tăcut şi simplu,
ă zîmbeşti cu nepăsare -
E cea mai înaltă artă dintre cîte-s pe pămînt.
În faţa morţii, dublă atitudine: în faţa lui Hristos: călugăr smerit, în genunchi, proskinesis şi topire. În faţa lumii ce urmează a fi părăsită: numai mîndrie, curaj, sfidare, dispreţ, vitejie ostăşească, bravadă şi temeritate.
Diavolul, pînă la urmă, se dovedeşte a fi fost o nălucă, personificarea propriei conştiinţe. Poetul alungă şi zdrobeşte năluca, dar întocmai ca în *Portretul lui Dorian Gray* devine el însuşi Acuzatorul său.
Nu ne putem nimici conştiinţa. E singurul adversar pe care nu-l putem nimici.
Învins, dezamăgit, trădat, însingurat - "nimeni nu-i cu mine" - singur cu el şi cu înfrîngerea lui - "bolnav de tot, bolnav peste măsură" - se predă, se zdrobeşte ("oglinda zace spartă-n bucăţi"); şi-şi află, cred, mîntuirea în suferinţă, în aflarea adevărului, în recunoaşterea erorii săvîrşite - şi, mai ales, în curaj şi demnitate. Nu cred că diavolul, oricîte ar avea trecute în catastiful său, va pune mîna pe poet, pe derbedeu, pe răzvrătit. S-a mîntuit prin suferinţă şi sinceritate şi prin cunoaşterea adevărului. (Cunoaşterea totală şi brutală a advărului este o lucrare soteriologică şi purificatoare). L-au îmbolnăvit, l-au înşelat, l-au omorît, dar sufletul nu i l-au pîngărit. Chefliu, curvar, huligan, beţiv, derbedeu - acestea-s fleacuri şi floare la ureche. De astea să se sperie Hristos? Aida de! Il en a vu bien d' autres! Hristos, sunt sigur, va privi numai la curăţia sufletului, la buna credinţă, la crunta dezamăgire. La sufletul îndurerat şi însingurat pe care diavolul nu l-a putut ispiti cu marile păcate: făţărnicia, trădarea, cruzimea.
Ce nobil şi minunat poem, iubite domnule Sângeorzan, ce lecţie practică de creştinism viu, nu bucheresc şi ipocrit, de creştinism existenţial, de creştinism conform cu învăţătura vie a lui Hristos, la care ne invită să luăm aminte şi Kierkegaard şi Jaques Elul. Hristos Cel viu, *Fiul Omului.*
Uite o poezie, o poezie ca aceasta ne scaldă, ne purifică, ne apropie de Hristos. ❐

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

UN ARTIST AL CLASICISMULUI

Cînd îl cunoşti bine pe Ion Irimescu, nu ţi se pare curioasă definiţia de odinioară a lui Eugen Schileru care vorbea despre el ca despre un artist ce descinde din clasicismul grecesc. Mărturisesc că, acum vreo 25-30 de ani, cînd l-am auzit pe Schileru rostind cuvîntul *clasicism* în faţa unor sculpturi în care dominantă era tocmai impresia de patetism, de izbucnire tăcută a unor mari nelinişti lăuntrice, am fost derutat. A fost nevoie să înţeleg nu numai opera, ci să-l observ mai cu luare-aminte şi pe omul Irimescu pentru a-mi da seama cît adevăr e în această caracterizare părînd, la prima vedere, a fi fost lansată ca să justifice, într-o complicitate obişnuită pe atunci, o viziune ce nu răspunde comandamentului pentru care arta trebuie să însemne "robusteţe şi optimism". (Ştiam, pe atunci, de o "vizionare " la un nivel foarte înalt la care sculpturile lui Irimescu au fost scoase din expoziţie, pe la începutul anilor '60, tocmai pentru că nu răspundeau "robusteţii şi optimismului " reclamate de programele instituţionale.)

Ion IRIMESCU: Răpirea Europei

Dar însăşi viaţa zilnică a artistului se desfăşoară după un orar care confirmă întru totul definiţia lui Schileru. Un orar care începe dimineaţa foarte devreme, cu drumul la atelier, şi se urmează pînă tîrziu, spre seară, printre ghipsurile şi schiţele, sutele de foi cu schiţe din atelierul de la Pangratti. Un ritual al muncii, ivit dintr-o nevoie esenţială a ordinii existenţei. Dacă, însă, mai ai şi şansa să te afli în preajma artistului pentru mai multă vreme şi să-l asculţi povestind, impresia aceasta devine şi mai puternică. Pentru că, venit din Moldova de Sus, Irimescu povesteşte fermecător, cu haz, cu aceeaşi ştiinţă de a crea, din cîteva trăsături, un portret pe care o mărturiseşte, se ştie, şi sculptura lui. Păcat că nu s-a ostenit nimeni să adune laolaltă amintirile maestrului: ar ieşi, sînt sigur, un volum admirabil despre lumea artistică din ultimii 60 sau 70 de ani. Cum să uiţi, de pildă, scena inaugurării, prin anii '30, a unui bust comandat tînărului Irimescu şi care, cînd a fost trasă pînza ceremonială, s-a dovedit a fi fost înlocuit peste noapte, pe furiş, cu lucrarea unui maestru reputat al vremii?

Ceea ce poate surprinde pe oricine e lipsa orgoliului; şi nu e numai urmarea politeţii lui Irimescu, a surîzătoarei lui bunăvoinţe care te face să te simţi atît de bine în apropierea lui. Ci, efectiv, a unei înţelepciuni stoice care ţi s-ar părea că nu are nimic comun cu epicureica bucurie a vieţii ce dă sens atîtor forme ale sculpturilor lui. Dar cum am explica altfel decît înţelepciune hotărîrea tînărului absolvent de la celebra Grande Chaumière care acceptă, la întoarcerea în ţară, un post la liceul din Paşcani şi, apoi, după trecerea anilor, unul la liceul Slatina? Cîţi artişti tineri ar socoti o asemenea împrejurare altfel decît un exil nemeritat, o lovitură grea a destinului? Cîţi ar putea crede că se poate face artă şi la Paşcani şi la Slatina?

Şi nu e o resemnare oarecare în gestul sculptorului întors de la Paris şi care se îndreaptă spre unul dintre tîrgurile unde nu se întîmplă nimic. Ci îmi vine a spune că e mai curînd o încredere, lipsită de orice crispare, în propria artă.

Concentrată şi gravă, sculptura lui Ion Irimescu contrazice interpretările recente ale unei istorii a culturii pentru care actul de creaţie e o expresie a spiritului ludic. E o altă bucurie în formele acestea care caută mereu lumina. E un univers cordial dar pe care îl simţi aparţinînd unui alt nivel al existenţei umane - acela al sublimării pînă la esenţă a actului cotidian. Şi, de aici, *clasicismul* lui Irimescu. Nu e o *vîrstă*, ci un alt strat al lumii concrete.

După cum nici artistul nu împlineşte o *vîrstă*, numărul anilor nu spune mare lucru: el străbate un drum căutînd, ca şi sculpturile sale, bucuria luminii.

Dan GRIGORESCU

PUŢINĂ MOFTOLOGIE

Caragiale a editat una din cele mai importante reviste de satiră şi umor apărute la noi. O concepuse ca un bisăptămînal literar. Prima serie e din 1853, între ianuarie şi iunie (ciudat: luna de naştere şi cea de moarte a scriitorului!). A doua serie, între aprilie şi noiembrie 1901. Iar a treia a avut un singur număr: la 12 mai 1902.

Au colaborat decisiv la apariţia ei, întîi Anton Bacalbaşa, pe urmă George Ranetti. Pe vremea aceea, "moftul" era considerat drept "cea mai comică noţiune românească" (Eminescu). Contemporanii realizau că I. L. Caragiale e creatorul unei "moftologii", o Comedie Umană parodiată. Printre colaboratori se aflau atunci - ca şi azi, în continuatoarea inspirată a aceleia dintîi - în principal scriitori: I. Al. Brătescu-Voineşti, D. Teleor, Alecu Urechia, Al. Cazaban, Emil Gârleanu, Ion Petrovici, actori (Petre Liciu) şi alţi oameni de teatru, caricaturişti de seamă (C. Jiquidi). Atunci, ca şi acum, revista nu se angaja politic de partea vreunui partid, ci căuta să fie purtătoarea de opinie a omului simplu, să exprime bunul simţ cetăţenesc. O preocupa (şi vîna) inautenticitatea sub multiplele-i forme, veleitarismul, demagogia parlamentaristă, relaţiile paraponisite dintre diverşi oameni de cultură, sulemenirea cu principii a malversaţiunilor, gogoşile politicianiste. În loc de editorial, la primul număr se publică un set de dialoguri, printre care:

- Ce mai spun gazetele?
- Mofturi.

- Ce era azi la Cameră?
- Mofturi.

- Eu crez că de astă dată guvernul a avut dreptate.
- Mofturi.

Foaia îşi propunea - ce-şi propune şi acum, cu vrednicie şi talent, deşi nu are parte de geniul caragialean - să fie "formula sinceră şi exactă a spiritului nostru public". Ceea ce o confirma atunci - o atestă, după puterile ei, şi azi - cea mai *serioasă* revistă de gen. Bineînţeles, dacă nu considerăm, ca zevzecii, că a face umor e ceva neserios. "Locul tău - i se spune în editorial, gazetei - aici este, a ta e vremea de astăzi". Certamente. "Dumnezeul părinţilor noştri, el care a ştiut să protege România, aibă-te în sfînta sa pază" - i se urează; şi poate că rugăciunea aceasta ar trebui s-o rostească şi redactorii actuali înainte de fiecare apariţie, deoarece nu e simplu să exişti şi primejdiile nu-s totdeauna la suprafaţă ca să le poţi identifica şi înfrunta.

Nici vorbă că acum, ca şi atunci, publicul cititor decide. Căci - zicea directorul de odinioară (dar parcă ar vorbi azi, la radio) într-o ţară ca a noastră, "intrată de curînd în sistema constituţională şi în concertul marilor puteri, gazeta este pîinea cotidiană a opiniei publice. Gazetarul prin urmare este brutarul inteligenţei". Or, "cu asemenea brutari conştiincioşi (atunci, fireşte, dar şi azi) desigur că opinia publică trebuie să fie bine hrănită. Şi iată dar ceea ce explică într-un mod neîndoios succesul *Moftului Român* (observaţia şi ea translabilă în actualitate). De la apariţia lui, acest organ (...) e întîmpinat, afară de mici excepţii (azi şi cîte una mai mare; mai groasă, vreau să zic) cu unanimă aprobare. De ce? Pentru că (...) a crezut de cuviinţă dintru început să s-apuce de franzelărie subţire... ". Nici azi nu umblă cu produse necomestibile, nu pune în circulaţie porcării, atacuri la persoană, gugumănii politicarde. "Îşi dă osteneala" - cum mai nota inubliabilul patron.

E adevărat - suspina el, ceva mai tîrziu - că sînt şi oameni ale căror "critice aspre se îndreptează asupră-ne: ba că nu sîntem serioşi; ba nesăraţi; ba ne batem joc de naţiune, de patrie, de idealurile măreţe etc., că ne batem joc pînă şi de morţi; că sîntem o primejdie publică, o nenorocire pentru generaţiile tinere, un virus social, o gazetă (...) ce ar merita să fie suprimată... " Însă: "Despre sare ce să zicem? are omul atît cît poate avea; dar şi la aceasta avem o apărare: cel ce se ştie a nu avea nici o lipsă în această privinţă, acela să ne arunce întîi piatra". Şi "Mai la urmă, care guvern ar fi nebun să calce "Constituţiunea", să facă scandal pentru un "Moft"? (...) de-abia ne-am înjghebat o redacţie cu două mese şi trei scaune".

Caragiale, care îşi imagina o cetate originală, Tîmpitopole, locuită de *sinecorzi* şi argumenta, voios, că se poate face *educaţie sentimentală pînă şi la vite*, nu era capabil să înţeleagă cum i s-ar putea desfiinţa un "Moft sănătos şi muncit" şi cu atîta trecere la populaţie. Ce ne lipseşte? - se întreabă patetic (în schiţa "*Jurnalul nostru*". "Subvenţie... asta ne lipseşte".

Aici, evident, ne despărţim de *Moftul* de ieri. Cel de azi o are. Dacă, ferească Pronia, n-ar mai avea-o, pentru ca simetria cu strămoşul să fie perfectă, va trebui să se găsească un nou Caragiale, care să spună viitorimii, mirîndu-se ca acela de odinioară (şi din totdeauna): "Sîntem într-adevăr oameni fără noroc: un singur moft trebuie să n-aibă subvenţie în ţara asta, şi acela s-a nemerit să fie tocmai al nostru!" (*Opere*, Ed. pt. literatură, vol. 3, p. 283).

Valentin SILVESTRU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro